

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ακύρωση δικαιπραξίας λόγω πλάνης

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ

Ν. ΔΗΜΑΡΑΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ

ΣΓΟΥΡΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ Α.Μ. 4699
ΧΑΣΤΑΖΕΡΗ ΕΛΕΝΗ Α.Μ. 4602

ΠΑΤΡΑ 2001

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	5937
----------------------	------

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α	4
ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ	4
Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΙΙ. ΕΝΝΟΜΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ-ΔΗΛΩΣΗ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ	5
ΙΙΙ. ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ	5
ΙV. ΠΡΑΞΕΙΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΣΥΝΙΣΤΟΥΝ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ	5
ΕΙΔΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΩΝ	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
1. ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΩΝ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΠΟΥ ΜΕΤΕΧΟΥΝ	7
2. ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΩΝ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΟ ΣΚΟΠΟ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥΣ	9
3. ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΩΝ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΥΠΟ	14
i. ΤΥΠΙΚΕΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ	14
ii. ΑΤΥΠΕΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ	15
ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΕΓΚΥΡΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ	15
1. ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑ	16
- ΠΛΗΡΩΣ ΙΚΑΝΟΙ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑ	17
- ΠΛΗΡΩΣ ΑΝΙΚΑΝΟΙ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑ	17
2. ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΥΠΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ	17
3. ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΥΠΟ ΝΟΜΙΜΗ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ	19
4. ΣΧΕΤΙΚΑ (Η ΠΑΡΟΔΙΚΑ) ΑΝΙΚΑΝΟΙ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑ	19
ΔΗΛΩΣΗ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ	27
ΡΗΤΗ - ΣΙΩΠΗΡΗ	27
ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΛΗΨΗΣ	29
ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΔΗΛΩΣΗΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΗΣΗΣ	30
Α. ΕΚΟΥΣΙΑ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΔΗΛΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ	30
2. ΚΡΥΨΙΒΟΥΛΙΑ	33
3. ΑΣΤΕΙΣΜΟΣ	33

Β. ΑΚΟΥΣΙΑ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΔΗΛΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ	34
4. ΒΟΥΛΗΣΗ ΑΠΑΛΛΑΓΜΕΝΗ ΑΠΟ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΑ	35
5. ΤΗΡΗΣΗ ΤΥΠΟΥ	38
Α. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΗΡΗΣΗ ΤΥΠΟΥ	38
Β. ΕΙΔΗ ΤΥΠΟΥ	39
Β. ΤΥΠΟΣ ΠΟΥ ΕΠΙΒΑΛΛΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΝΟΜΟ ΚΑΙ ΤΥΠΟΣ ΠΟΥ ΕΠΙΒΑΛΛΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΒΑΛΛΟΜΕΝΩΝ	40
6. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ ΚΑΙ ΤΑ ΧΡΗΣΤΑ ΗΘΗ	41
Α. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ	41
Β. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΑ ΧΡΗΣΤΑ ΗΘΗ	43
I. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΑΨΗ ΕΓΚΥΡΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ	44
II. ΑΚΥΡΕΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ	44
1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΑΚΥΡΗΣ	44
2. ΕΙΔΗ ΑΚΥΡΟΤΗΤΑΣ	45
3. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΚΥΡΟΤΗΤΑΣ	48
4. ΙΑΣΗ ΤΗΣ ΑΚΥΡΟΤΗΤΑΣ	48
5. ΕΠΙΚΥΡΩΣΗ ΑΚΥΡΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ	49
6. ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΑΚΥΡΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΣΕ ΕΓΚΥΡΗ	49
III. ΑΚΥΡΩΣΙΜΕΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ	50
1. ΕΝΝΟΙΑ	50
2. ΛΟΓΟΙ ΑΚΥΡΩΣΙΑΣ	50
3. Η ΑΚΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΚΥΡΩΣΙΜΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ	50
4. ΑΠΟΣΒΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΑΚΥΡΩΣΕΩΣ	51
5. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΚΥΡΩΣΗΣ	52
ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΚΥΡΗΣ & ΑΚΥΡΩΣΙΜΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ	53
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β	55
ΠΛΑΝΗ	55
<i>(ακούσια διάσταση δήλωσης και βούλησης)</i>	55
1. Έννοια της πλάνης	55
2. Είδη πλάνης	56
3. Νομοθετική ρύθμιση της πλάνης	57
4. Άλλες διατάξεις για την πλάνη	58
I. ΠΛΑΝΗ ΕΝ ΤΗ ΔΗΛΩΣΕΙ	59
1. Έννοια της πλάνης εν τη δηλώσει	59
2. Είδη πλάνης εν τη δηλώσει	59
Α. ΠΛΑΝΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΤΗΣ ΔΗΛΩΣΗΣ	60
Β. ΠΛΑΝΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΒΟΥΛΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΛΩΣΕΩΣ	60

Γ. ΠΛΑΝΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΚΤΙΚΗ ΔΗΛΩΣΗ	61
Η ΠΛΑΝΗ «ΕΝ ΤΗ ΔΗΛΩΣΕΙ» ΣΤΟΝ ΑΣΤΙΚΟ ΚΩΔΙΚΑ	64
ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΠΛΑΝΗΣ ΕΝ ΤΗ ΔΗΛΩΣΕΙ ΣΤΟ ΚΥΡΟΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ	65
Α. ΟΥΣΙΩΔΗΣ ΠΛΑΝΗ	65
Β. ΑΙΤΙΩΔΗΣ ΣΥΝΑΦΕΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΠΛΑΝΗΣ ΚΑΙ ΔΗΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ	68
Γ. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΚΟΥΣΙΑΣ ΔΙΑΣΤΑΣΗΣ ΔΗΛΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ (ΠΛΑΝΗΣ ΕΝ ΤΗ ΔΗΛΩΣΕΙ)	69
Δ. ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΚΥΡΩΣΗΣ ΛΟΓΩ ΠΛΑΝΗΣ	73
Ε. ΕΣΦΑΛΜΕΝΗ ΔΙΑΒΙΒΑΣΗ ΔΗΛΩΣΗΣ	78
II. ΠΛΑΝΗ ΕΝ ΤΗ ΒΟΥΛΗΣΕΙ	81
1. Έννοια πλάνης εν τη βουλήσει	81
2. Η ρύθμιση της πλάνης εν τη βουλήσει στον Αστικό Κώδικα	82
3. Είδη πλάνης εν τη βουλήσει	82
Α. Η ΠΛΑΝΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ Ή ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΣ	83
Β. Η ΠΛΑΝΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ	93
i) ΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ ΩΣ ΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ	96
ii) ΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΑΙΤΙΑ ΩΣ ΟΡΟΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ	96
iii1) ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΚΤΙΚΟΥ ΘΕΜΕΛΙΟΥ	97
iii2) ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΚΤΙΚΟ ΘΕΜΕΛΙΟ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ	98
iii3) Η ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΕΙΨΕΩΣ Ή ΕΚΛΕΙΨΕΩΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΚΤΙΚΟΥ ΘΕΜΕΛΙΟΥ	99
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	101
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	102

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα πρόσωπα έχουν τη δυνατότητα να διαμορφώνουν τις σχέσεις τους κατά τον τρόπο που ανταποκρίνεται στις επιθυμίες τους και κυρίως στις διάφορες ανάγκες τους. Μερικές από τις σχέσεις τους είναι αδιάφορες για το δίκαιο, π.χ. οι φιλικές σχέσεις. Για πολλές όμως από τις σχέσεις τους, με τις οποίες ρυθμίζουν την περιουσία τους, τις συναλλαγές τους, την κληρονομιά τους, ενδιαφέρεται ιδιαίτερα το δίκαιο, το οποίο οργανώνει αυτές και τα αποτελέσματά τους και τις συστηματοποιεί μάλιστα έτσι ώστε ο βίος των ανθρώπων να λειτουργεί εύρυθμα, όσο γίνεται καλύτερα και ο κάθε ένας να γνωρίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του.

Οι πράξεις που ενδιαφέρουν το δίκαιο διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: τις δίκαιες ή θεμιτές και τις άδικες ή αθέμιτες.

Δίκαιες ή θεμιτές πράξεις είναι εκείνες που επιτρέπει το δίκαιο και κατά συνέπεια επιφέρουν έννομα αποτελέσματα (π.χ. αγορά πράγματος, γάμος).

Άδικες ή αθέμιτες πράξεις είναι εκείνες που απαγορεύει το δίκαιο και, κατά συνέπεια, αν τελεστούν, συνεπάγονται δυσμενείς συνέπειες για τον δράστη (π.χ. καταστροφή ξένου πράγματος, τραυματισμός προσώπου). Από τις δίκαιες πράξεις η πιο σημαντική είναι η δικαιοπραξία.

II. ΕΝΝΟΜΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ-ΔΗΛΩΣΗ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ

Οι βιοτικές σχέσεις, που ρυθμίζει το δίκαιο, καλούνται έννομες σχέσεις. Έννομη σχέση είναι π.χ. η πώληση, η μίσθωση, το δάνειο, η σύμβαση εργασίας. Οι έννομες σχέσεις δημιουργούνται από τη βούληση των προσώπων. Το πρόσωπο αποφασίζει να αγοράσει ή να πωλήσει κάτι. Αφού αποφασίσει, πρέπει να εκφράσει, να εξωτερικεύσει τη βούληση του. Η εξωτερίκευση της βούλησής του γίνεται με τη δήλωση. Η δήλωση αυτή καλείται στο δίκαιο δήλωση βουλήσεως. Η δήλωση βουλήσεως αποτελεί ουσιώδες μέρος της δικαιοπραξίας.

III. ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ

Δικαιοπραξία είναι η δήλωση (ιδιωτικής) βουλήσεως η οποία κατευθύνεται στην παραγωγή ηθελημένων εννόμων αποτελεσμάτων που επέρχονται όταν συντρέξουν και άλλα γεγονότα (προβλεπόμενα από τον νόμο ή από τον ίδιο τον δικαιοπρακτούντα).

Η δικαιοπραξία αποτελείται, κατά συνέπεια, όχι μόνο από δήλωση ή δηλώσεις βούλησης, αλλά ενδεχομένως και από άλλα γεγονότα (νομικά), που είναι αναγκαία για να επέλθει το έννομο αποτέλεσμά τους.

Χαρακτηριστικό επίσης γνώρισμα της δικαιοπραξίας είναι ότι τα έννομα αποτελέσματά της είναι τα ηθελημένα, δηλαδή αυτά που θέλησε εκείνος ή εκείνοι που κατέρτισαν τη δικαιοπραξία.

IV. ΠΡΑΞΕΙΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΣΥΝΙΣΤΟΥΝ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ

Υπάρχουν δίκαιες πράξεις που δεν συνιστούν δικαιοπραξίες. Αυτές οι πράξεις είναι δύο ειδών: οι οιονεί δικαιοπραξίες και οι υλικές πράξεις

1. Οιονεί δικαιοπραξίες

Οιονεί δικαιοπραξίες είναι οι πράξεις που αν και περιέχουν δήλωση βούλησης, έχουν ως χαρακτηριστικό τους ότι τα έννομα αποτελέσματά τους παράγονται απ' ευθείας από το νόμο και δεν εξαρτώνται από τη θέληση αυτού ή αυτών που τις έκαναν. Π.χ. Αν ειδοποιήσω το μισθωτή της κατοικίας μου να καταβάλλει το μίσθωμα, η βούληση μου κατευθύνεται στην είσπραξη του μισθώματος και μόνο. Η ειδοποίηση όμως καθεαυτή είναι πράξη δικαίου με στενή έννοια και από τη στιγμή που τον ειδοποίησα, αν δεν καταβάλλει το μίσθωμα, περιέρχεται σε υπερημερία με πολλαπλές περαιτέρω συνέπειες γι' αυτόν, όπως π.χ. πληρωμή τόκων, χωρίς όμως τα επιπλέον αυτά αποτελέσματα να ήταν στις προθέσεις μου όταν δήλωνα τη βούλησή μου.

2. Υλικές πράξεις

Υλικές πράξεις είναι πράξεις με τις οποίες ο νόμος συνδέει ορισμένα αποτελέσματα, παρόλο που δεν περιέχουν δήλωση βούλησης. Στις πράξεις αυτές μπορεί να προβαίνει και ανίκανο δικαιοπρακτικά πρόσωπο αφού δεν απαιτείται γι' αυτές δήλωση βούλησης. Π.χ. Η συγγραφή ενός λογοτεχνικού έργου ή μια μουσική σύνθεση έχουν ως συνέπεια ότι ο δημιουργός τους αποκτά δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας πάνω σε αυτά (δικαίωμα στα προϊόντα της διάνοιας), ακόμη κι αν δεν γνώριζε ότι ως δημιουργός αποκτά τέτοιο δικαίωμα.

ΕΙΔΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι διάφοροι τύποι δικαιοπραξιών που αναγνωρίζονται από την έννομη τάξη παρουσιάζουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά. Με βάση τα

κοινά χαρακτηριστικά αυτά είναι δυνατή η κατάταξή τους σε κατηγορίες-τα είδη των δικαιοπραξιών. [Η κατάταξη των δικαιοπραξιών σε είδη μπορεί να ποικίλλει κατά συγγραφέα, ανάλογα με τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται. Εν τούτοις, υπάρχουν ορισμένα είδη δικαιοπραξιών τα οποία είναι γενικά αποδεκτά, ακριβώς λόγω της ενότητας των χρησιμοποιούμενων κριτηρίων.]

Βασικά κριτήρια για τη διάκριση των ειδών των δικαιοπραξιών είναι ο αριθμός των προσώπων που μετέχουν σε μια δικαιοπραξία, ο σκοπός και το περιεχόμενο της δικαιοπραξίας. Εκτός από τα κριτήρια αυτά, μπορούμε να διακρίνουμε τις δικαιοπραξίες σε είδη χρησιμοποιώντας και άλλα κριτήρια, π.χ. τον απαιτούμενο τύπο.

1.ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΩΝ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΠΟΥ ΜΕΤΕΧΟΥΝ

Ανάλογα με τον αριθμό των προσώπων που μετέχουν, στην κατάρτιση τους οι δικαιοπραξίες διακρίνονται σε μονομερείς και πολυμερείς (συμβάσεις).

i) Μονομερής

Μονομερής είναι η δικαιοπραξία που περιέχει τη δήλωση βούλησης ενός μόνο προσώπου (ενός μόνο μέρους). Π.χ. η ιδρυτική πράξη (ΑΚ 109), η πληρεξουσιότητα (ΑΚ 217), η υπαναχώρηση (ΑΚ 390), η ανάκληση δωρεάς (ΑΚ 509), η προκήρυξη (ΑΚ 709), η παραχώρηση τίτλου εγγραφής υποθήκης (ΑΚ 1266), η διαθήκη (ΑΚ 1712) κ.α.

Κατά μια γνώμη, μονομερής δικαιοπραξία υπάρχει και στην περίπτωση όπου περισσότερα πρόσωπα προβαίνουν σε παράλληλες όμοιες δηλώσεις βουλήσεως και εμφανίζονται ότι δρουν σαν ένα μέρος π.χ. υπαναχώρηση από περισσότερους ΑΚ 396.

ii) Πολυμερής (σύμβαση)

Σύμβαση είναι η δικαιοπραξία που περιέχει δηλώσεις βούλησης δύο ή περισσότερων προσώπων, που το καθένα ενεργεί με διαφορετικό συμφέρον, συμπίπτουν όμως ως προς το επιδιωκόμενο έννομο αποτέλεσμα.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

1. Στην πώληση περιέχονται οι δηλώσεις βούλησης του πωλητή και αγοραστή, που ο καθένας ενεργεί με διαφορετικό μεν συμφέρον (ο πωλητής επιθυμεί να μεταβιβάσει την κυριότητα του πράγματος που πώλησε και να το παραδώσει για να εισπράξει το τίμημα, ενώ ο αγοραστής επιθυμεί να του μεταβιβαστεί η κυριότητα του πράγματος και να του παραδοθεί όταν καταβάλει το τίμημα), επιδιώκουν όμως κοινά έννομα αποτελέσματα που είναι η μεταβίβαση της κυριότητας ενός πράγματος και η παράδοσή του έναντι καταβολής τιμήματος.

2. Στη σύμβαση εργασίας, που ο εργαζόμενος επιθυμεί να παρέχει την εργασία του και να εισπράττει το μισθό του, ενώ ο εργοδότης επιθυμεί την παροχή εργασίας εκ μέρους του εργαζομένου έχοντας την υποχρέωση καταβολής σε αυτόν μισθού, το κοινό έννομο αποτέλεσμα που επιδιώκεται είναι η παροχή εργασίας έναντι καταβολής μισθού.

Η σημαντικότερη διάκριση των συμβάσεων είναι σε ετεροβαρείς και αμφοτεροβαρείς:

A. ΕΤΕΡΟΒΑΡΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗ

Ετεροβαρής είναι η σύμβαση που δημιουργεί στον ένα από τους συμβαλλόμενους υποχρέωση και στον άλλο δικαίωμα π.χ. δωρεά. Στη σύμβαση δωρεάς ο δωρητής έχει υποχρέωση να παραδώσει το πράγμα που δώρισε στο δωρεοδόχο και ο δωρεοδόχος έχει αντίστοιχα δικαίωμα να απαιτήσει το πράγμα που δώρισε ο δωρητής.

ii) Πολυμερής (σύμβαση)

Σύμβαση είναι η δικαιοπραξία που περιέχει δηλώσεις βούλησης δύο ή περισσότερων προσώπων, που το καθένα ενεργεί με διαφορετικό συμφέρον, συμπίπτουν όμως ως προς το επιδιωκόμενο έννομο αποτέλεσμα.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

1. Στην πώληση περιέχονται οι δηλώσεις βούλησης του πωλητή και αγοραστή, που ο καθένας ενεργεί με διαφορετικό μεν συμφέρον (ο πωλητής επιθυμεί να μεταβιβάσει την κυριότητα του πράγματος που πώλησε και να το παραδώσει για να εισπράξει το τίμημα, ενώ ο αγοραστής επιθυμεί να του μεταβιβαστεί η κυριότητα του πράγματος και να του παραδοθεί όταν καταβάλει το τίμημα), επιδιώκουν όμως κοινά έννομα αποτελέσματα που είναι η μεταβίβαση της κυριότητας ενός πράγματος και η παράδοσή του έναντι καταβολής τιμήματος.

2. Στη σύμβαση εργασίας, που ο εργαζόμενος επιθυμεί να παρέχει την εργασία του και να εισπράττει το μισθό του, ενώ ο εργοδότης επιθυμεί την παροχή εργασίας εκ μέρους του εργαζομένου έχοντας την υποχρέωση καταβολής σε αυτόν μισθού, το κοινό έννομο αποτέλεσμα που επιδιώκεται είναι η παροχή εργασίας έναντι καταβολής μισθού.

Η σημαντικότερη διάκριση των συμβάσεων είναι σε ετεροβαρείς και αμφοτεροβαρείς:

A. ΕΤΕΡΟΒΑΡΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗ

Ετεροβαρής είναι η σύμβαση που δημιουργεί στον ένα από τους συμβαλλόμενους υποχρέωση και στον άλλο δικαίωμα π.χ. δωρεά. Στη σύμβαση δωρεάς ο δωρητής έχει υποχρέωση να παραδώσει το πράγμα που δώρισε στο δωρεοδόχο και ο δωρεοδόχος έχει αντίστοιχα δικαίωμα να απαιτήσει το πράγμα που δώρισε ο δωρητής.

B. ΑΜΦΟΤΕΡΟΒΑΡΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗ

Αμφοτεροβαρής είναι η σύμβαση που δημιουργεί δικαιώματα και υποχρεώσεις υπέρ και σε βάρος και των δύο συμβαλλομένων, π.χ. πώληση. Στη σύμβαση πώλησης ο πωλητής έχει υποχρέωση να μεταβιβάσει την κυριότητα του πράγματος που πώλησε και να το παραδώσει και δικαίωμα να ζητήσει το αντίτιμο (τίμημα), ενώ ο αγοραστής έχει υποχρέωση να καταβάλει το αντίτιμο (τίμημα) και δικαίωμα να ζητήσει τη μεταβίβαση της κυριότητας του πράγματος που αγόρασε και την παράδοσή του.

2. ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΩΝ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΟ ΣΚΟΠΟ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥΣ

A. ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ ΕΝ ΖΩΗ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ ΑΙΤΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ

Ανάλογα με το σκοπό και το περιεχόμενό τους, οι δικαιοπραξίες διακρίνονται σε δικαιοπραξίες εν ζωή και δικαιοπραξίες αιτία θανάτου.

ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ ΕΝ ΖΩΗ

Δικαιοπραξίες εν ζωή είναι οι δικαιοπραξίες με τις οποίες ρυθμίζονται προσωπικές ή περιουσιακές σχέσεις ζώντος προσώπου και οι οποίες παράγουν όλα ή μερικά από τα έννομα αποτελέσματά τους κατά το χρόνο που ο δικαιοπρακτών βρίσκεται στη ζωή, π.χ. πώληση, μίσθωση πράγματος, σύμβαση εργασίας.

Κατά την ορθότερη γνώμη, όλες οι δικαιοπραξίες, εκτός από τη διαθήκη είναι δικαιοπραξίες εν ζωή.

ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ ΑΙΤΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ

Δικαιοπραξίες αιτία θανάτου είναι οι δικαιοπραξίες, με τις οποίες ρυθμίζονται οι έννομες σχέσεις-κυρίως η τύχη της περιουσίας

(κληρονομιάς)- ενός (φυσικού) προσώπου αποκλειστικά και μόνο για τον μετά θάνατό του χρόνο, π.χ. στην περίπτωση της διαθήκης ή δωρεάς μετά το θάνατο του δωρητή.

B. ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ ΕΝΟΧΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΡΑΓΜΑΤΕΣ

Κριτήριο της διάκρισης είναι η φύση του δικαιώματος στη ρύθμιση του οποίου οι δικαιοπραξίες αναφέρονται. Η διάκριση αφορά τις δικαιοπραξίες του περιουσιακού δικαίου.

i. ΕΝΟΧΙΚΕΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ

Με τις ενοχικές δικαιοπραξίες συνίσταται, αλλοιώνεται, μετατίθεται ή καταργείται ενοχικό δικαίωμα. Οι δικαιοπραξίες αυτές ρυθμίζονται στο ενοχικό δίκαιο. Οι πλείστες ενοχικές δικαιοπραξίες είναι συμβάσεις. Π.χ. στην πώληση ή στη μίσθωση πράγματος, κατά τις οποίες αναλαμβάνεται από τα μέρη η υποχρέωση μεταβίβασης πράγματος έναντι καταβολής του τιμήματος που συμφωνήθηκε ή η παραχώρηση του μισθίου έναντι καταβολής ορισμένου μισθώματος ή η καταγγελία σύμβασης εργασίας κ.λ.π.

ii. ΕΜΠΡΑΓΜΑΤΕΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ

Με τις εμπράγματες δικαιοπραξίες συνίσταται, αλλοιώνεται, μετατίθεται ή καταργείται εμπράγματο δικαίωμα. Οι δικαιοπραξίες αυτές ρυθμίζονται στο εμπράγματο δίκαιο, π.χ. μεταβίβαση κυριότητας ακινήτου, σύσταση υποθήκης.

Σε πολλές περιπτώσεις, τόσο η ενοχική, όσο και η εμπράγματη δικαιοπραξία ενώνονται σε μια πράξη. Η σύμβαση της πώλησης ακινήτου π.χ. περιλαμβάνει τόσο την ενοχική ανάληψη υποχρέωσης όσο και την εμπράγματη δικαιοπραξία.

Γ. ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ ΕΚΠΟΙΗΤΙΚΕΣ

Η διάκριση αναφέρεται σε δικαιοπραξίες του περιουσιακού δικαίου. Κριτήριο της διακρίσεως είναι η επέμβαση με δικαιοπραξία σε υφιστάμενο δικαίωμα (γενικότερα υφιστάμενη έννομη σχέση).

i. ΕΚΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ

Με την εκποιητική δικαιοπραξία (ή διαθετική δικαιοπραξία ή δικαιοπραξία διάθεσης άμεσα μετατίθενται, αλλοιώνεται, επιβαρύνεται ή καταργείται περιουσιακό δικαίωμα (ενοχικό ή εμπράγματο). Οι εκποιητικές δικαιοπραξίες περιέχουν πάντοτε διάθεση (εκποίηση, απαλλοτρίωση) δικαιώματος, δηλαδή επέμβαση σε υφιστάμενο ήδη δικαίωμα (γενικότερα σε υφιστάμενη έννομη σχέση). Π.χ. η μεταβίβαση της κυριότητας κινητού ή ακίνητου, επικαρπία, το ενέχυρο, η υποθήκη ή άφεση χρέους κ.α.

ii. ΥΠΟΣΧΕΤΙΚΕΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ

Με την υποσχετική δικαιοπραξία δημιουργείται υποχρέωση του υποσχόμενου (ο οποίος καλείται οφειλέτης) και αντίστοιχα ενοχικό δικαίωμα (απαίτηση) ενός άλλου προσώπου, συνήθως του αντισυμβαλλόμενου (που καλείται δανειστής).

Π.χ. Με τη σύμβασή της πώλησης, ο πωλητής αναλαμβάνει την υποχρέωση να μεταβιβάσει στον αγοραστή την κυριότητα του πωλούμενου πράγματος κ.λπ. και ο αγοραστής αναλαμβάνει την υποχρέωση να καταβάλλει στον πωλητή το τίμημα (αντίστοιχα: ο πωλητής αποκτά το ενοχικό δικαίωμα να απαιτήσει το τίμημα και ο

αγοραστής το ενοχικό δικαίωμα να απαιτήσει τη μεταβίβαση της κυριότητας του πωλούμενου πράγματος κ.λ.π.) Με άλλα λόγια, με τη υποσχετική δικαιοπραξία δημιουργείται έννομη σχέση (μεταξύ οφειλέτη και δανειστή), η οποία δεν επηρεάζει άμεσα υφιστάμενο δικαίωμα (π.χ. την κυριότητα του δωρούμενου ή πωλούμενου πράγματος), αλλά μόνο δημιουργεί υποχρέωση (και αντίστοιχη απαίτηση) για παροχή. (Η εκπλήρωση της παροχής αποτελεί επέμβαση στο υφιστάμενο δικαίωμα π.χ. μεταβίβαση της κυριότητας του πωλούμενου πράγματος από τον πωλητή στον αγοραστή). Ορθά παρατηρείται από τον Παπαντωνίου, ότι «η υποσχετική δικαιοπραξία δεν αποτελεί ολοκληρωμένο οικονομικό φαινόμενο, όσο δεν έχουν εκπληρωθεί οι υποχρεώσεις που δημιουργήθηκαν».

Δ. ΕΠΑΧΘΕΤΣ ΚΑΙ ΧΑΡΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ

Η διάκριση αφορά τις δικαιοπραξίες του περιουσιακού δικαίου και ειδικότερα τις υποσχετικές. Κριτήριο της διακρίσεως είναι το αν υπάρχει ή όχι αντάλλαγμα για την επίδοση που γίνεται με την υποσχετική δικαιοπραξία (αντάλλαγμα για την αναλαμβανόμενη υποχρέωση παροχής). Το αντάλλαγμα μπορεί να είναι οποιαδήποτε περιουσιακής φύσεως υποχρέωση προς τον επιδίδοντα (άλλη επίδοση).

ι. ΕΠΑΧΘΕΙΣ ΔΙΑΚΙΟΠΡΑΞΙΕΣ

Επαχθής είναι η δικαιοπραξία στην οποία η παροχή από τον ένα συμβαλλόμενο στον άλλο γίνεται με αντάλλαγμα.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

- Πώληση (ο Α μεταβιβάζει την κυριότητα μιας τηλεόρασης στον Β και του την παραδίδει με αντάλλαγμα, π.χ. με καταβολή 50000 δρχ.)

- Μίσθωση πράγματος (ο Α παραχωρεί τη χρήση του αυτοκινήτου του στον Β με αντάλλαγμα, π.χ. με καταβολή 5000 δρχ. την ημέρα).

ii. ΧΑΡΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ

Χαριστική είναι η δικαιοπραξία στην οποία η παροχή από τον ένα συμβαλλόμενο στον άλλο γίνεται χωρίς αντάλλαγμα. Π.χ. δωρεά, εντολή, χρησιδάνειο, άτοκο δάνειο.

Ε. ΑΙΤΙΩΔΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΙΤΙΩΔΕΙΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ

Όλες οι επιδόσεις (επίδοση ονομάζεται η ενέργεια με την οποία πραγματοποιείται περιουσιακή μετακίνηση και προορίζεται σε κάποιον δικαίωμα ή άλλο περιουσιακό όφελος) γίνονται για κάποιον έμμεσο σκοπό, κατευθύνονται σε κάποιο έμμεσο αποτέλεσμα. Αυτό αποτελεί αναμφισβήτητη λογική αναγκαιότητα, ίσως μόνο σε περιπτώσεις ασυνειδησίας των πραττομένων ή ελλείψεως της χρήσης του λογικού γίνονται επιδόσεις χωρίς έμμεσο σκοπό (αιτία). Αυτό σημαίνει ότι όλες οι δικαιοπραξίες που περιέχουν επίδοση έχουν αιτία.

Η διάκριση των δικαιοπραξιών σε αιτιώδεις και αναιτιώδεις δεν σημαίνει ότι οι δικαιοπραξίες της πρώτης κατηγορίας έχουν αιτία, ενώ οι άλλες δεν έχουν, (αφού κάτι τέτοιο θα ήταν παράλογο). Η διάκριση σημαίνει ότι στις αιτιώδεις δικαιοπραξίες η ύπαρξη και το κύρος της αιτίας επιδρά στο κύρος της δικαιοπραξίας, ενώ στις αναιτιώδεις τέτοια επίδραση δεν υφίσταται.

i. ΑΙΤΙΩΔΕΙΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ

Αιτιώδεις δικαιοπραξίες είναι εκείνες που είναι έγκυρες, επειδή έχουν και έγκυρη νόμιμη αιτία. Π.χ. μεταβιβάζω λόγω πώλησης ή λόγω

δωρεάς το οικόπεδό μου. Στη δικαιοπραξία της μεταβίβασης υπάρχει αιτία, που την προβλέπει ο νόμος, είναι δηλαδή η πώληση, η δωρεά.

Όταν όμως, μεταβιβάσω το οικόπεδό μου στη γυναίκα μου, για να μου δώσει διαζύγιο, η αιτία δεν είναι νόμιμη, άρα η δικαιοπραξία είναι άκυρη.

Οι δικαιοπραξίες κατά κανόνα είναι αιτιώδεις.

ii. ΑΝΑΙΤΙΩΔΕΙΣ Ή ΑΦΗΡΗΜΕΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ

Αναιτιώδεις ή αφηρημένες είναι οι δικαιοπραξίες που είναι έγκυρες ανεξάρτητα από τη νομιμότητα ή όχι της αιτίας τους, όπως π.χ. είναι το χάρισμα ενός χρέους. Το γιατί χαρίζω το χρέος, δηλαδή η αιτία του χαρίσματος, αν είναι νόμιμη ή όχι, αφήνει αδιάφορο το νόμο και η δικαιοπραξία είναι έγκυρη.

3. ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΩΝ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΥΠΟ

Κριτήριο της διάκρισης αυτής της δικαιοπραξίας είναι αν η δήλωση βουλήσεως υπόκειται ή όχι σε συστατικό τύπο. Με βάση το κριτήριο αυτό οι δικαιοπραξίες διακρίνονται σε τυπικές και άτυπες

i. ΤΥΠΙΚΕΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ

Τυπικές δικαιοπραξίες είναι εκείνες που για το κύρος τους ο νομοθέτης απαιτεί την τήρηση ορισμένου τύπου.

Στις περιπτώσεις αυτές ο νόμος επιδιώκει να προστατεύσει εκείνον που προβαίνει σε μια δικαιοπραξία. Είναι δηλαδή περιπτώσεις στις οποίες ο νομοθέτης θέλει με την τήρηση του τύπου να υποχρεώσει αυτόν που προβαίνει σε μια δικαιοπραξία να σκεφτεί με προσοχή και να ενεργήσει με περίσκεψη.

Έτσι, π.χ. για να δώσει κάποιος εγγύηση, η σχετική δήλωση πρέπει να γίνει εγγράφως (στην περίπτωση αυτή αρκεί και ιδιωτικό έγγραφο).

Επίσης, για τη μεταβίβαση της κυριότητας ενός ακινήτου, ο νόμος απαιτεί έγγραφη δήλωση, αλλά η δήλωση αυτή πρέπει να γίνει ενώπιον συμβολαιογράφου, ο οποίος θα προβεί στη σύμβαση του σχετικού συμβολαίου.

ii. ΑΤΥΠΕΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ

Άτυπες δικαιοπραξίες είναι εκείνες που για το κύρος τους δεν απαιτείται η τήρηση ορισμένου τύπου (π.χ. το δάνειο, η πώληση ακινήτων κ.λ.π.).

Στον Αστικό Κώδικα, βασικά κυριαρχεί η αρχή του άτυπου των δικαιοπραξιών.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΕΓΚΥΡΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Για να επιφέρει τα ηθελημένα έννομα αποτελέσματά της μια δικαιοπραξία, για να μπορούν να υλοποιηθούν, ενεργοποιηθούν οι σχετικές διατάξεις του νόμου που προβλέπουν και προστατεύουν αυτά τα αποτελέσματα στα οποία αποσκοπεί η δικαιοπραξία, πρέπει η δικαιοπραξία να είναι έγκυρη.

Πρέπει, κατά την κατάρτιση της δικαιοπραξίας να υπάρχουν ορισμένες προβλεπόμενες από το νόμο προϋποθέσεις. Οι προϋποθέσεις αυτές είναι:

- Ικανότητα για δικαιοπραξία

- Δήλωση της βούλησης, δηλαδή εξωτερίκευση της βούλησης εκείνου που καταρτίζει τη δικαιοπραξία
- Συμφωνία βούλησης και δήλωσης, δηλαδή να ταυτίζεται η βούληση και η δήλωση εκείνου που καταρτίζει τη δικαιοπραξία.
- Η βούληση εκείνου που καταρτίζει τη δικαιοπραξία να μη διαμορφώθηκε κατά τρόπο ελαττωματικό.
- Η δήλωση της βούλησης να περιβληθεί τον τύπο που επιβάλλεται από το νόμο.
- Το περιεχόμενο της δικαιοπραξίας να είναι σύμφωνο με το νόμο και τα χρηστά ήθη.

1. ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑ

Ικανότητα για δικαιοπραξία ή δικαιοπρακτική ικανότητα, είναι η ικανότητα του προσώπου να ενεργεί δικαιοπραξίες, δηλαδή πράξεις που αναγνωρίζονται και προστατεύονται από το δίκαιο και με αυτές μπορεί να αποκτά δικαιώματα ή να υποβάλλεται σε υποχρεώσεις ή να ευθύνεται για πράξεις που είναι αντίθετες προς κάποιο νομικό κανόνα (αδικοπραξίες).¹

Προϋπόθεση της δικαιοπρακτικής ικανότητας είναι η ωριμότητα και η σωματική και πνευματική υγεία του ατόμου.

Η ικανότητα για δικαιοπραξία διαφέρει από την ικανότητα δικαίου. Ικανότητα δικαίου είναι η ικανότητα να είναι κανείς φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Την ικανότητα αυτή την έχουν όλοι οι άνθρωποι από τη στιγμή της γέννησής τους μέχρι το θάνατό τους. Δικαιοπρακτική ικανότητα, όμως, δεν έχουν όλοι γιατί αυτή προϋποθέτει άνθρωπο ώριμο και πνευματική υγιή.

¹ Δημαράς ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΕΙ

Τα πρόσωπα διακρίνονται ως προς την ικανότητα για δικαιοπραξία σε ικανά, σε ανίκανα και σε περιορισμένης ικανότητας.

- ΠΛΗΡΩΣ ΙΚΑΝΟΙ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑ

Σύμφωνα με το άρθρο 127 του Αστικού Κώδικα, «όποιος έχει συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας του (ενήλικος) είναι ικανός για κάθε δικαιοπραξία», εφόσον δεν συντρέχει κάποιος λόγος δικαιοπρακτικής ανικανότητας, να είναι δηλαδή το άτομο πνευματικά και σωματικά υγιές.

Για να βρεθεί η ενηλικότητα λαμβάνεται υπ' όψιν και η ημέρα της γεννήσεώς του, συμπληρώνεται δε το 18^ο έτος της ηλικίας του από τη στιγμή που θα παρέλθει ολόκληρη η τελευταία ημέρα του 18^{ου} έτους.

- ΠΛΗΡΩΣ ΑΝΙΚΑΝΟΙ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑ

Σύμφωνα με το άρθρο 128 το Αστικού Κώδικα «ανίκανοι για δικαιοπραξία είναι, 1. όποιος δεν έχει συμπληρώσει το 10^ο έτος, 2. όποιος βρίσκεται σε δικαστική ή νόμιμη απαγόρευση»

ΤΑ ΝΗΣΙΑ

Τα νήπια, δηλαδή, αυτοί που δεν συμπλήρωσαν το 10^ο έτος της ηλικίας τους (ΑΚ 128)

2. ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΥΠΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ²

ι. Όποιος αδυνατεί να φροντίσει τον εαυτό του ή την περιουσία του επειδή πάσχει από σωματική αναπηρία, ιδίως επειδή πάσχει από μόνιμη πνευματική ασθένεια που αποκλείει τη χρήση λογικού.

² Αγαλλοπούλου, Βασικές έννοιες Αστικού Δικαίου, σελ 161 162

ii. Όποιος αδυνατεί να φροντίσει την περιουσία του ή τον εαυτό του επειδή πάσχει από σωματική αναπηρία, ιδίως επειδή έχει γεννηθεί κουφός, τυφλός ή άλαλος.

~~Η απαγόρευση κηρύσσεται με δικαστική απόφαση (γι' αυτό λέγεται «δικαστική» απαγόρευση), που εκδίδεται μετά υποβολής της σχετικής αίτησης από συγγενή ή σύζυγο εκείνου που πάσχει και διαρκεί μέχρις ότου τυχόν εκδοθεί νέα δικαστική απόφαση με την οποία αίρεται η απαγόρευση (ΑΚ1693). Τότε μόνο μπορεί να εκδοθεί δικαστική απόφαση για άρση της απαγόρευσης, όταν εξέλιπαν οι λόγοι που την προκάλεσαν, δηλαδή όταν ο απαγορευμένος μπορεί πια να φροντίζει τον εαυτό του ή την περιουσία του.~~

Εκείνοι που έχουν τεθεί σε δικαστική απαγόρευση είναι ανίκανοι για κατάρτιση οποιασδήποτε δικαιοπραξίας (ΑΚ 1693). Όσο διαρκεί η κατάσταση της απαγόρευσής τους, όλες οι δικαιοπραξίες που καταρτίζουν είναι άκυρες, έστω κι αν αποδειχθεί ότι ο απαγορευόμενος, όταν κατάρτισε μια συγκεκριμένη δικαιοπραξία είχε συνείδηση της σημασίας που είχε αυτή, π.χ. γιατί ήταν ασήμαντη η δικαιοπραξία ή γιατί ήταν σε φωτεινό διάλειμμα ο ψυχασθενής ή γιατί, τέλος, ο ψυχασθενής είχε αποθεραπευτεί, αλλά δεν είχε ακόμα αρθεί η δικαστική απαγόρευση.)

Όποιος είναι σε δικαστική απαγόρευση εκπροσωπείται από τον επίτροπό του. Επίτροπος είναι το πρόσωπο, που διορίζεται με δικαστική απόφαση και αναλαμβάνει την εκπροσώπηση του απαγορευόμενου. Κατά συνέπεια, ο επίτροπος πρέπει να καταρτίζει οποιαδήποτε δικαιοπραξία για λογαριασμό του απαγορευόμενου. (ΑΚ 1694).

Π.χ. ο Α που βρίσκεται σε δικαστική απαγόρευση λόγω ψυχασθένειας, πωλεί το ακίνητό του στον Β. Η πώληση αυτή είναι άκυρη, έστω κι αν αποδεικνύεται, με ιατρικό πιστοποιητικό, ότι ο Α κατά

το χρόνο που κατάρτισε τη σύμβαση με το Β, είχε θεραπευτεί και κατά συνέπεια, είχε συναίσθηση των πράξεών του. Εφόσον δεν έχει αρθεί η δικαστική απόφαση που κήρυξε ο Α σε απαγόρευση, κάθε δικαιοπραξία του Α είναι άκυρη. Θα ήταν έγκυρη η σύμβαση πώλησης του ακινήτου Α στον Β, αν η σύμβαση είχε καταρτιστεί μεταξύ επιτρόπου του Α και του Β.

3. ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΥΠΟ ΝΟΜΙΜΗ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ

Υπό νόμιμη απαγόρευση τελούν εκείνοι που καταδικάστηκαν τελεσίδικα για κακούργημα στην ποινή του θανάτου ή της ισόβιας ή της πρόσκαιρης κάθειρξης από 5 έως 20 χρόνια και για το χρονικό διάστημα που διαρκεί η ποινή τους. (ΑΚ 1700).

Τα πρόσωπα αυτά είναι εντελώς ανίκανα για επιχείρηση οποιασδήποτε δικαιοπραξίας. Μπορούν όμως να υποβάλλονται σε υποχρεώσεις και να αποκτούν δικαιώματα με πράξεις των νομίμων αντιπροσώπων τους (γονέων ή επιτρόπων ανάλογα με την περίπτωση).

Κατ' εξαίρεση ο νόμος θεωρεί τον νόμιμα απαγορευμένο ικανό να συνάψει γάμο (ΑΚ 1351, εδ2) και να συντάξει διαθήκη, δηλαδή να ρυθμίσει την τύχη της περιουσίας του μετά θάνατον. (ΑΚ 1719, εδ1)

Ο θεσμός της νόμιμης απαγόρευσης θεωρείται αναχρονιστικός και η συνταγματικότητά του είναι αμφίβολη.

4. ΣΧΕΤΙΚΑ (Ή ΠΑΡΟΔΙΚΑ) ΑΝΙΚΑΝΟΙ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑ

Σχετικά (ή παροδικά) ανίκανοι για δικαιοπραξία είναι άτομα ενήλικα που δεν έχουν μεν τεθεί σε απαγόρευση, τη στιγμή όμως που

καταρτίζουν μια συγκεκριμένη δικαιοπραξία είτε δεν έχουν τη συνείδηση των πράξεών τους, είτε δεν έχουν τη χρήση του λογικού τους, λόγω πνευματικής ασθένειας.

α) ΕΛΛΕΙΨΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΑΤΤΟΜΕΝΩΝ³

Έλλειψη συνειδήσεως των πραττομένων (ή πράξεων) είναι η αδυναμία διάγνωσης της ουσίας και του περιεχομένου της πράξης, η οποία οφείλεται σε διάφορους λόγους, π.χ. πυρετός, μέθη, χρήση ναρκωτικών, κ.λ.π., εκτός από πνευματική νόσο. Η κατάσταση αυτή είναι παροδική όπως παροδική είναι και η οφειλόμενη σε αυτή δικαιοπρακτική ικανότητα.

Η έλλειψη συνειδήσεως των πραττομένων είναι έννοια νομική.

β) ΣΤΕΡΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΛΟΓΙΚΟΥ ΑΠΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΣΘΕΝΕΙΑ

Η στέρηση της χρήσεως του λογικού από πνευματική ασθένεια υπάρχει «όταν είναι παθολογικά τα κίνητρα της βουλήσεως, αι κρίσεις εσφαλμένοι και οι συλλογισμοί λανθασμένοι» (Γάζης).

Η πνευματική ασθένεια που προκαλεί τη στέρηση της χρήσεως του λογικού μπορεί να είναι π.χ. σχιζοφρένεια, παράνοια, γεροντική άνοια, ολιγοφρένεια, κ.λ.π. Αν υπάρχει τέτοια ασθένεια στο συγκεκριμένο πρόσωπο και αν πραγματικά προκαλεί στέρηση της χρήσεως του λογικού, είναι θέμα που θα κριθεί από την ψυχιατρική επιστήμη (γι' αυτό συνήθως απαιτείται πραγματογνωμοσύνη, για τη διατύπωση της μορφής αυτής παροδικής ικανότητας). Υποστηρίζεται (και έχει γίνει δεκτό από τη νομολογία) ότι αρκεί να αποδειχθεί ότι ο δηλών έχει προσβληθεί πριν από το χρόνο της δήλωσης της βούλησης από πνευματική ασθένεια που προκαλεί στέρηση του λογικού, για να συναχθεί ότι η κατάσταση αυτή συνεχίστηκε και κατά το χρόνο της δικαιοπραξίας. Έτσι, αν η πνευματική

³ Σπυριδάκης, σελ 539

ασθένεια είναι διαρκής, η ανικανότητα είναι οριστική (αφού η ασθένεια προκαλεί στέρηση της χρήσης του λογικού), αν αντίθετα η πνευματική νόσος είναι παροδική, παροδική είναι και η ανικανότητα (αφού η ασθένεια προκαλεί παροδική μόνο στέρησης της χρήσεως του λογικού).

Ο όρος στέρηση της χρήσεως του λογικού από πνευματική ασθένεια στην **AK 131** και ο όρος φρενοβλάβεια στην **AK 1695** είναι ταυτόσημα.

Αν, παρά την ύπαρξη αυτής της σχετικής, παροδικής ανικανότητας καταρτίσει ένα πρόσωπο δικαιοπραξία, η δικαιοπραξία αυτή είναι άκυρη (**AK131,171**).

Η ρύθμιση αυτή προβλέφθηκε από το νόμο για εκείνους που πρόσκαιρα δεν έχουν συνείδηση των πράξεών τους και για εκείνους που υποφέρουν από κάποια πνευματική ασθένεια, χωρίς όμως να τεθεί σε δικαστική απαγόρευση (είτε γιατί, αν και άρχισε η διαδικασία, δεν έχει εκδοθεί ακόμα η σχετική δικαστική απόφαση, είτε γιατί κανείς δεν κίνησε τη διαδικασία της απαγόρευσης).

Π.χ. ο Α, μη έχοντας συνείδηση των πράξεών του, λόγω μέθης, πωλεί το στερεοφωνικό του συγκρότημα στον Β αντί 5000 δρχ. Αν δεν υπήρχε η παραπάνω ρύθμιση (**AK 131**) ο Β θα αποκτούσε την κυριότητα του στερεοφωνικού συγκροτήματος και αντίστοιχα ο Α θα την έκανε παίρνοντας ως αντάλλαγμα ένα ασήμαντο χρηματικό ποσό. Λόγω της ακυρότητας, όμως που προβλέπεται από το νόμο για τέτοιου είδους δικαιοπραξίες, το δικαστήριο θα θεωρήσει τη δικαιοπραξία αυτή σαν μα μην έχει γίνει και το στερεοφωνικό σύστημα θα παραμείνει στην κυριότητά του Α.

γ) ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΕΤΑΞΥ ΑΠΟΛΥΤΗΣ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΗΣ ΑΝΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑ

Οι απόλυτα ανίκανοι για δικαιοπραξία δεν μπορούν να καταρτίσουν καμία απολύτως δικαιοπραξία. Αν, παρά ταύτα, καταρτίσουν μια δικαιοπραξία, αυτή είναι άκυρη, ανεξάρτητα αν στη συγκεκριμένη περίπτωση είχαν συνείδηση της δικαιοπραξίας που κατάρτιζαν.

Οι σχετικά ανίκανοι για δικαιοπραξία είναι μεν πρόσωπα ικανά για δικαιοπραξία, αν όμως αποδειχθεί ότι κατά την κατάρτιση μιας συγκεκριμένης δικαιοπραξίας είτε δεν είχαν συνείδηση των πραττομένων, είτε δεν είχαν τη χρήση του λογικού τους, η δικαιοπραξία αυτή είναι άκυρη.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

1. Αν ο Α είναι σε δικαστική απαγόρευση η δικαιοπραξία που κατάρτισε με τον Β είναι άκυρη, ακόμα κι αν αποδειχθεί ότι κατά την κατάρτισή της, ο Α είχε πλήρη επίγνωση των πράξεών του γιατί είχε αποθεραπευτεί. Και τούτο, γιατί απλώς και μόνο η θέση ενός προσώπου σε δικαστική απαγόρευση επιφέρει πλήρη ανικανότητά του για κατάρτιση οποιασδήποτε δικαιοπραξίας. Η ανικανότητα αυτή διαρκεί μέχρις ότου τυχόν αρθεί η απαγόρευση με δικαστική απόφαση.

2. Αν ο Α έχει τεθεί σε απαγόρευση (είτε γιατί δεν υποβλήθηκε αίτηση για να κινηθεί η διαδικασία της απαγόρευσης, είτε γιατί, αν και κινήθηκε η διαδικασία, δεν έχει ακόμα εκδοθεί η σχετική δικαστική απόφαση) η δικαιοπραξία που κατάρτισε με το Β τότε μόνο είναι άκυρη, όταν αποδειχθεί ότι κατά το χρόνο κατάρτισής της δεν είχε τη χρήση του λογικού του επειδή έπασχε από πνευματική ασθένεια.

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΑ ΙΚΑΝΟΙ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑ⁴

Τα άτομα που έχουν περιορισμένη ικανότητα για δικαιοπραξία είναι ικανά να καταρτίσουν δικαιοπραξίες μόνο στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος ή μόνο εφόσον τηρηθούν οι όροι που ορίζει ο νόμος (ΑΚ 133).

Περιορισμένα ικανοί για δικαιοπραξία είναι εκείνοι που συμπλήρωσαν το δέκατο έτος της ηλικίας τους, όχι όμως το δέκατο όγδοο και εκείνοι που βρίσκονται σε δικαστική αντίληψη.

α. ΑΝΗΛΙΚΟΙ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙ ΤΟ ΔΕΚΑΤΟ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΤΟΥΣ

Περιορισμένη ικανότητα για δικαιοπραξία λόγω ανηλικότητας έχουν οι εξής:

- Ο ανήλικος που συμπλήρωσε το δέκατο έτος της ηλικίας του: είναι ικανός να καταρτίζει τις εξής δικαιοπραξίες:
  - α) Δικαιοπραξίες από τις οποίες αποκτά απλώς και μόνο έννομο όφελος (ΑΚ 134), π.χ. απόκτηση πράγματος με δωρεά, οπότε αποκτά ο ανήλικος μόνο δικαιώματα και δεν του επιβάλλεται καμία υποχρέωση.
  - Ο ανήλικος που συμπλήρωσε το δέκατο τέταρτο έτος της ηλικίας του μπορεί να διαθέτει κάθε τι που κερδίζει από την προσωπική του εργασία ή που του δόθηκε για να το διαθέτει ελεύθερα (ΑΚ 135), π.χ. χαρτζιλίκι, ρούχα, βιβλία παιχνίδια του.
  - Ο ανήλικος που συμπλήρωσε το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας του μπορεί να συνάψει σύμβαση εργασίας ως εργαζόμενος, έχοντας όμως γενική συναίνεση των προσώπων που ασκούν την επιμέλειά του (ΑΚ 136), δηλαδή κατά κανόνα και των δύο γονέων του.

⁴ Αγαλλοπούλου, σελ 165-168

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: Ο Α 15 ετών μπορεί να καταρτίσει σύμβαση εργασίας, ως εργαζόμενος, με τον Β, που έχει συνεργείο αυτοκινήτων. Για να είναι όμως έγκυρη η σύμβαση αυτή, ο νόμος απαιτεί να έχουν συναινέσει, δηλαδή να έχουν δώσει προηγουμένως τη σχετική άδεια εκείνοι που ασκούν την επιμέλεια του ανηλίκου, δηλαδή, κατά κανόνα και οι δύο γονείς του.

Η συναίνεση που απαιτεί ο νόμος είναι γενική, δηλαδή, δεν χρειάζεται ειδική άδεια για κάθε σύμβαση εργασίας που καταρτίζει ο ανήλικος.

Αν εκείνοι που ασκούν την επιμέλεια του ανηλίκου αρνούνται να συναινέσουν, δηλαδή δεν δίνουν τη σχετική άδεια στον ανήλικό για να συνάψει σύμβαση εργασίας, ο ανήλικος μπορεί να υποβάλλει αίτηση στο δικαστήριο, το οποίο, αφού ακούσει τα σχετικά επιχειρήματα εκείνων που έχουν την επιμέλειά του, αποφασίζει, έχοντας ως γνώμονα το συμφέρον του ανηλίκου, για τη χορήγηση της σχετικής άδειας (ΑΚ 136 εδ2).

Ο ανήλικος που δεν συμπλήρωσε το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας του δεν μπορεί να καταρτίσει έγκυρη σύμβαση εργασίας, μπορεί, όμως, να κερδίζει χρήματα από περιστασιακή απασχόληση ή από σύμβαση εργασίας που κατάρτισαν για λογαριασμό του οι νόμιμοι εκπρόσωποί του (δηλαδή οι γονείς ή ο επίτροπός του) για εργασία που επιτρέπεται σε ανήλικο κάτω των δεκαπέντε ετών.

- Ο ανήλικος που συμπλήρωσε το δέκατο έκτο έτος της ηλικίας του έχει την ικανότητα να παρίσταται αυτοπροσώπως στο δικαστήριο στο οποίο συζητείται η υπόθεση της υιοθεσίας του και να συναινέσει στην υιοθεσία του.
- Ο ανήλικος που, κατ' εξαίρεση, έχει τελέσει γάμο, μπορεί να επιχειρεί μόνος του ορισμένες δικαιοπραξίες, που ορίζει ο νόμος.

(ΑΚ 137), όπως π.χ. δικαιопραξίες απαραίτητες για τη συντήρηση ή βελτίωση της περιουσίας του, για την αντιμετώπιση των αναγκών της προσωπικής συντήρησης και εκπαίδευσης, καθώς για τις τρέχουσες ανάγκες της οικογενείας του.

Σε περίπτωση που ένας ανήλικος, που έχει περιορισμένη ικανότητα για δικαιοπραξία, καταρτίσει δικαιοπραξία που δεν προβλέπεται από το νόμο ότι έχει την ικανότητα να καταρτίσει (π.χ. κατάρτιση σύμβασης, πώληση ακινήτου από ανήλικο ηλικίας 16 ετών, κατάρτιση σύμβασης εργασίας από ανήλικο 15 ετών) ή καταρτίσει δικαιοπραξίας που επιτρέπεται από το νόμο για την ηλικία του, χωρίς όμως να τηρήσει τους όρους που τάσσει ο νόμος για την έγκυρη κατάρτισή της (π.χ. κατάρτιση σύμβασης εργασίας από ανήλικο άνω των 15 ετών χωρίς τη συναίνεση των προσώπων που έχουν την επιμέλειά τους) η δικαιοπραξία αυτή είναι άκυρη (δηλαδή δεν παράγει κανένα έννομο αποτέλεσμα), τις δικαιοπραξίες αυτές καταρτίζουν για λογαριασμό των ανηλίκων οι έννομοι εκπρόσωποι, που είναι οι γονείς τους, εφόσον η γονική μέριμνα ανήκει, κατά κανόνα, και στους δύο γονείς μαζί (ΑΚ 1501, παρ. 1)

Β. ΑΤΟΜΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΕΘΕΙ ΥΠΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ⁵

Σε πρόσωπα που είτε εμφανίζουν πνευματικές ασθένειες ή σωματικές αναπηρίες, που δεν είναι τόσο βαριές ώστε να δικαιολογήσουν την αφαίρεση της δικαιοπρακτικής τους ικανότητας, είτε έχουν άλλα ελαττώματα, όπως μέθη από συνήθεια, τοξικομανία, ασωτία, μπορεί να περιοριστεί η δικαιοπρακτική τους ικανότητα. Σε αυτές τις περιπτώσεις, για την έγκυρη κατάρτιση ορισμένων δικαιοπραξιών, χρειάζεται η συναίνεση ενός άλλου προσώπου.

⁵ Αγαλλοπούλου, σελ 169-170

Σε δικαστική αντίληψη υποβάλλονται οι εξής (ΑΚ 1705):

- Όποιος είναι σε κατάσταση διαφορούμενων φρένων εξαιτίας πνευματικής ασθένειας που δεν αποκλείει εντελώς τη χρήση του λογικού.
- Όποιος βρίσκεται σε μερική αδυναμία να φροντίσει τον εαυτό του και τις υποθέσεις του εξαιτίας σωματικής αναπηρίας του, ιδίως επειδή είναι κουφός ή τυφλός ή άλαλος.
- Όποιος, από ασωτία εκθέτει σε κίνδυνο στέρησης τον εαυτό του ή την οικογένειά του.
- Όποιος από συνήθεια μέθης ή τοξικομανία αδυνατεί να φροντίσει τις υποθέσεις του ή θέτει σε κίνδυνο την ασφάλεια άλλων.

Η δικαστική αντίληψη κηρύσσεται με δικαστική απόφαση, που εκδίδεται μετά υποβολή της σχετικής αίτησης από συγγενή ή σύζυγο εκείνου που πάσχει, και διαρκεί μέχρις ότου τυχόν εκδοθεί νέα δικαστική απόφαση που να την πάρει.

Από τη στιγμή που κάποιος κηρύσσεται σε δικαστική αντίληψη, γίνεται περιορισμένα ικανός για δικαιοπραξία και ορισμένες πράξεις, που ορίζονται στο νόμο (ΑΚ 1707) όπως π.χ. να δανείζεται, να εκποιεί ακίνητό του, να εισπράττει χρήματα και να παρέχει εξόφληση, μπορεί να τις επιχειρήσει μόνο με τη συναίνεση του αντιλήπτορά του, που διορίζεται με δικαστική απόφαση.

Αν ένα πρόσωπο, που είναι σε δικαστική αντίληψη, καταρτίσει μια από τις δικαιοπραξίες για τις οποίες ο νόμος απαιτεί τη συναίνεση του αντιλήπτορά του, χωρίς τη συναίνεσή του, η δικαιοπραξία αυτή είναι άκυρη (ΑΚ 1709)

Στο άρθρο 1352 του Αστικού Κώδικα ειδικά ρυθμίζεται η ικανότητα του τελούντος υπό δικαστική αντίληψη για γάμο. Ειδικά

ρυθμίζεται επίσης η ικανότητα του ασώτου υπό δικαστική αντίληψη για σύνταξη διαθήκης (ΑΚ 171,1720, για την αντίληψη διαθήκης ΑΚ 1768).

γ. ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙ ΤΟ ΔΕΚΑΤΟ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΤΟΥΣ ΚΑΙ ΑΤΟΜΩΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΕΘΕΙ ΣΕ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ⁶

Οι άνω των δέκα ετών ανήλικοι είναι καταρχήν ανίκανοι για δικαιοπραξία. Μόνο κατ' εξαίρεση έχουν ικανότητα για δικαιοπραξία, στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος.

Όσοι έχουν τεθεί σε δικαστική αντίληψη είναι κατ' αρχήν ικανοί για δικαιοπραξία. Κατ' εξαίρεση, όμως, ορισμένες δικαιοπραξίες δεν επιτρέπεται να τους καταρτίσουν χωρίς να έχουν τη σύμφωνη γνώμη του αντιλήπτορά τους.

ΔΗΛΩΣΗ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ⁷

ΡΗΤΗ - ΣΙΩΠΗΡΗ

Ουσιώδες στοιχείο, χωρίς την ύπαρξη του οποίου δεν υπάρχει δικαιοπραξία, είναι η δήλωση βούλησης.

Η ενδόμυχη απόφαση του προσώπου για τη σύναψη μιας δικαιοπραξίας θα πρέπει να εξωτερικευτεί. Θα πρέπει, δηλαδή, να γίνει γνωστή στον εξωτερικό κόσμο, να δηλωθεί.

Η εξωτερίκευση αυτή μπορεί να γίνει με ποικίλους τρόπους (εγγράφως, με προφορικό λόγο, με αναγνωρισμένης σημασίας νεύματα κ.λ.π.)

Η δήλωση βουλήσεως είναι δυνατό να είναι ρητή ή σιωπηρή.

⁶ Αγαλλοπούλου, σελ 170

⁷ Δημαράς, Εισαγωγή στο Αστικό Δίκαιο, σελ 33-34

Ρητή ή άμεση είναι η δήλωση βουλήσεως του δικαιοπρακτούντος όταν γίνεται προφορική ή έγγραφα ή με σημεία, λέξεις ή πράξεις. Η ρητή δήλωση μπορεί να είναι τυπική ή άτυπη. Κατά κανόνα, η δήλωση είναι άτυπη εκτός από τις περιπτώσεις όπου ο νόμος απαιτεί το αντίθετο (ΑΚ 158).

Σιωπηρή, αντιθέτως, είναι η δήλωση βουλήσεως όταν το περιεχόμενό της συνάγεται έμμεσα από πράξεις οι οποίες έχουν άλλο κύριο σκοπό.

Π.χ.₁ Η μετακόμιση του μισθωτή από το μισθό και η αποστολή των κλειδιών στον εκμισθωτή θεωρείται δήλωση βουλήσεως περί καταγγελίας της συμβάσεως μίσθωσης.

Π.χ.₂ Αν ο κληρονόμος πωλήσει αντικείμενο της κληρονομιάς, τεκμαίρεται σαφώς ότι επιθυμεί την αποδοχή της κληρονομιάς.

Σύμφωνα με το άρθρο 173 του Αστικού Κώδικα, η ερμηνεία που γίνεται στην δικαιοπραξία αποβλέπει στην αναζήτηση της αληθινής βουλήσεως του δηλούντος. Η αναζήτηση αυτή γίνεται κατά την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη (ΑΚ 200). Λαμβάνεται επίσης υπ' όψιν το σύνολο των περιστάσεων της συγκεκριμένης περίπτωσης και σταθμίζεται η κοινωνική και οικονομική κατάσταση των εμπλεκομένων.

Π.χ. Οι γονείς δύο μικρών παιδιών που τα σπítια τους γειτνιάζουν δέχονται τα παιδιά και τα αλληλοεπιβλέπουν. Η συμπεριφορά αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί ως σύναψη συμβάσεως περί εποπτείας ανηλίκου.

Ζήτημα γεννιέται ως προς το χρονικό διάστημα κατά το οποίο συντελείται η δήλωση για να επιφέρει τα έννομα αποτελέσματά της:

Εδώ, γίνεται συνήθως η διάκριση της δήλωσης σε μη απευθυντέα και απευθυντέα.

- **Μη απευθυντέα δήλωση βούλησης.**

Δηλώσεις βούλησης που δεν απαιτείται να απευθυνθούν σε άλλο πρόσωπο αποκτούν ενέργεια την ίδια χρονική στιγμή που θα εξωτερικευτεί η δικαιοπρακτική βούληση.

Π.χ. Παραίτηση από το δικαίωμα ακύρωσης δικαιοπραξίας (ΑΚ 156), η προκήρυξη (ΑΚ 709), η διαθήκη.

Οι μη απευθυντέες δηλώσεις βουλήσεως καταρτίζονται εγγράφως, για να υπάρχει βεβαιότητα για το χρονικό σημείο της εξωτερίκευσης της δικαιοπρακτικής βούλησης.

- **Απευθυντέες δηλώσεις βούλησης.**

Στις απευθυντέες δηλώσεις βούλησης το χρονικό σημείο της συντέλεσης και της παραγωγής των εννόμων αποτελεσμάτων δεν ταυτίζεται. Δηλαδή, η δήλωση βούλησης συντελείται με την εξωτερίκευση της δικαιοπρακτικής βουλήσεως αλλά αποκτά νόμιμη ισχύ και ενέργεια από τη στιγμή που θα περιέλθει στο πρόσωπο στο οποίο απαιτείται να απευθυνθεί κατά το άρθρο 167 του Αστικού Κώδικα.

ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΛΗΨΗΣ⁸

Ο Αστικός Κώδικας ακολουθώντας τη θεωρία της λήψης δέχεται, όταν πρόκειται για δήλωση (μεταξύ απόντων) απευθυντέα προς άλλον, η δικαιοπραξία συντελείται από τη στιγμή κατά την οποία το πρόσωπο είναι σε θέση να λάβει γνώση της δήλωσης. Αλλά για να είναι ισχυρή η δήλωση βούλησης, ο Κώδικας θέτει ακόμη μια προϋπόθεση: το άλλο πρόσωπο, ο λήπτης της δήλωσης πρέπει να έχει δικαιοπρακτική ικανότητα και κατά χρόνο κατά τον οποίο λαμβάνεται η δήλωση, να έχει δηλαδή συνείδηση των ενεργειών του και τη χρήση του λογικού του. (ΑΚ 167-172).

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΔΗΛΩΣΗΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΗΣΗΣ

Για να καταρτιστεί μια έγκυρη δικαιοπραξία πρέπει η δήλωση του δικαιοπρακτούντος να είναι σύμφωνη με τη βούλησή του, δηλαδή να ταυτίζεται η θέληση και η δήλωση εκείνου που καταρτίζει τη δικαιοπραξία⁹

Όταν δεν υπάρχει, λοιπόν συμφωνία μεταξύ δήλωσης και βούλησης, τότε λέμε ότι υπάρχει διάσταση, ασυμφωνία μεταξύ αυτού που δηλώθηκε και εκείνου που πραγματικά είχε κατά νου αυτός που έκανε τη δήλωση.

Η διάσταση αυτή είναι άλλοτε μεν εκούσια, θελημένη και άλλοτε ακούσια, αθέλητη.¹⁰

Στην εκούσια διάσταση υπάγονται η εικονικότητα, η κρύψιβουλία και ο αστείσμος. Στην ακούσια διάσταση υπάγεται η λεγόμενη «πλάνη εν τη δηλώσει»¹¹

Α. ΕΚΟΥΣΙΑ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΔΗΛΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ

Εικονικότητα

α. Έννοια

Κατά τον ορισμό του Αστικού Κώδικα, εικονική είναι η δήλωση βούλησης που εν έγινε στα σοβαρά παρά μόνον φαινόμενικά (ΑΚ 138).

Εικονική είναι λοιπόν η δήλωση βούλησεως, η οποία εν γνώσει του δηλούντος δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Σκοπός της είναι να δημιουργηθεί στους τρίτους η εντύπωση μεταβολής της νομικής

⁹ Παπαγιάννης, σελ 107-108

⁹ Αγαλλοπούλου, σελ 180

¹⁰ Παπαγιάννης, σελ 108

¹¹ Σπυριδάκης, σελ 555

κατάστασης που προϋπήρχε, χωρίς να υπάρχει πρόθεση πραγματικής μεταβολής.¹²

Π.χ. Ο Α πουλάει εικονικά το σπίτι του στο Β προκειμένου να αποφύγει ενδεχόμενη κατάσχεση την οποία επισπεύδουν οι δανειστές του, καθόσον κύριος της οικίας θα φέρεται στο εξής ο Β.¹³

β. Διακρίσεις

1. ΑΠΟΛΥΤΗ ΕΙΚΟΝΙΚΟΤΗΤΑ

Απόλυτη εικονικότητα υπάρχει όταν η εικονική δικαιοπραξία δεν καλύπτει άλλη δικαιοπραξία (έγκυρη ή άκυρη).

Παράδειγμα: ο Α για να αποφύγει τους δανειστές του, πωλεί και μεταβιβάζει εικονικά στον Β το ακίνητό του. Η πώληση και μεταβίβαση ακινήτου είναι άκυρη, αφού γίνεται μόνο φαινομενικά. Κύριος του ακινήτου είναι άκυρη, αφού γίνεται μόνο φαινομενικά. Κύριος του ακινήτου εξακολουθεί να είναι ο Α. η εικονική αυτή σύμβαση δεν καλύπτει κάποια άλλη δικαιοπραξία. Η εικονικότητα αυτή είναι απόλυτη. Οι δικαιοπρακτούντες δεν επιθυμούν καμία μεταβολή της υφιστάμενης νομικής καταστάσεως.¹⁴

2. ΣΧΕΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΙΚΟΤΗΤΑ

Σχετική εικονικότητα υπάρχει όταν η εικονική δικαιοπραξία καλύπτει άλλη δικαιοπραξία (έγκυρη ή άκυρη).

Παράδειγμα: Ο Α επιθυμεί να δωρίσει στον Β ένα ακίνητο, για την αποφυγή του βαρύτερου φόρου δωρεάς, καταρτίζεται μεταξύ Α και Β σύμβαση πώλησεως του ακινήτου. Η σύμβαση της πώλησης είναι εικονική, καλύπτει όμως άλλη σύμβαση, που πραγματικά ήθελαν οι συμβαλλόμενοι, τη σύμβαση δωρεάς. Πρόκειται για δύο συμβάσεις: την εικονική σύμβαση της πώλησης και την καλυπτόμενη υπό την εικονική πραγματικά ηθελημένη σύμβαση της δωρεάς. Η εικονικότητα είναι

¹² Δημαράς, σελ 41

¹³ Παπαγιάννης, σελ 109

¹⁴ Σπυριδάκης, σελ 560

σχετική. Οι δικαιοπρακτούντες επιθυμούν μεταβολή της υφιστάμενης νομικής κατάστασης αλλά με δικαιοπρακτική μορφή διαφορετική από την εμφανιζόμενη.

Στη σχετική εικονικότητα αναφέρεται η ΑΚ 138 παρ. 2, κατά την οποία: «Άλλη δικαιοπραξία που καλύπτεται κάτω από την εικονική είναι έγκυρη αν τα μέρη τη ήθελαν και συντρέχουν οι όροι που απαιτούνται για τη σύστασή της».¹⁵

γ. Συνέπειες εικονικότητας¹⁶

Ο νόμος (ΑΚ 138) δεν αναγνωρίζει την εικονική δικαιοπραξία και την κηρύσσει άκυρη. Η ακύρωση της εικονικής δικαιοπραξίας δεν είναι επιτρεπτή απεριόριστα γιατί κάτι τέτοιο θα διατάρασσε την ασφάλεια των συναλλαγών. Είναι δηλαδή ενδεχόμενο από την εικονική δικαιοπραξία να αποκτήσουν δικαιώματα τρίτοι που μπλέχτηκαν στην συναλλαγή χωρίς να γνωρίζουν την εικονικότητα. Ο Αστικός Κώδικας ορίζει στο άρθρο 139 ότι «Η εικονικότητα δεν βλάπτει εκείνον που συναλλάχτηκε αγνοώντας της». Η ακυρότητα, συνεπώς, της εικονικής δικαιοπραξίας δεν επηρεάζει τα δικαιώματα του τρίτου ο οποίος συναλλάχτηκε «εν αγνοία» της εικονικότητας.

1. ΑΠΟΛΥΤΗ ΕΙΚΟΝΙΚΟΤΗΤΑ

Σε περίπτωση απόλυτης εικονικότητας η εικονική δικαιοπραξία είναι άκυρη (ΑΚ 138 παρ. 1), δηλαδή δεν παράγει κανένα αποτέλεσμα.

2. ΣΧΕΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΙΚΟΤΗΤΑ

Στην περίπτωση σχετικής εικονικότητας, η εικονική δικαιοπραξία είναι άκυρη, η άλλη όμως δικαιοπραξία, που καλύπτεται κάτω από την

¹⁵ Σπυριδάκης, σελ 561

¹⁶ Αγάλοπούλου, σελ 181-182

εικονική είναι έγκυρη, αν την ήθελαν τα μέρη και συντρέχουν οι όροι που απαιτούνται για τη σύστασή της (ΑΚ 138 παρ. 2).

2. ΚΡΥΨΙΒΟΥΛΙΑ

Κρυψιβουλία ή ενδιάθετη επιφύλαξη έχουμε στην περίπτωση όπου κάποιος προβαίνει σε δήλωση βουλήσεως, δικαιοπραξία, την οποία ενδιάθετα (μέσα του) δεν θέλει πραγματικά. Αποκρύπτει δηλαδή από τον αντισυμβαλλόμενο την αληθινή του βούληση.

Εάν π.χ. ο Α πείσει τον Β ότι του πουλάει το αυτοκίνητό του ενώ ενδιάθετα δεν έχει τη θέληση να του το πουλήσει ή αν του πει ότι δωρίζει κάτι, ενώ πραγματικά θέλει να του το πουλήσει, η αντίθετη αυτή θέληση που εν δηλώθηκε, η κρυψιβουλία δηλαδή, δεν λαμβάνεται υπ' όψιν από το δίκαιο και επομένως η βούληση που δηλώθηκε εξακολουθεί να υποχρεώνει αυτόν που τη δήλωσε, όπως τη δήλωσε.

Η κρυψιβουλία αποτελεί ειδική περίπτωση εικονικότητας. Όσα ισχύουν για την εικονική δήλωση βουλήσεως γενικά ισχύουν και για τη δήλωση βουλήσεως με ενδιάθετη επιφύλαξη, δηλαδή την κρυψιβουλία.

3. ΑΣΤΕΪΣΜΟΣ

Αστεϊσμός υπάρχει όταν η δήλωση βουλήσεως δεν γίνεται στα σοβαρά αλλά στα αστεία (π.χ. σε ώρα παιχνιδιού ή σε θεατρική παράσταση) ή ως παράδειγμα σε διδασκαλία.

Από τη εικονικότητα και την κρυψιβουλία διαφέρει ο αστεϊσμός επειδή ο δηλών δεν επιδιώκει να παραπλανήσει τους τρίτους αλλά πιστεύει ότι οι τρίτοι αντιλαμβάνονται την έλλειψη προθέσεώς του για νομική δέσμευση.

Ο αστεϊσμός δεν ρυθμίζεται ρητά στον Αστικό Κώδικα.

B. ΑΚΟΥΣΙΑ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΔΗΛΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ

Πλάνη στη δήλωση

Πλάνη είναι η μη συνειδητή άγνοια ή εσφαλμένη γνώση της πραγματικότητας με αποτέλεσμα να υπάρχει διάσταση ανάμεσα στην πραγματικότητα και στην παράσταση που έχει γι' αυτήν ο πλανώμενος.¹⁷

α. ΕΝΝΟΙΑ-ΠΛΑΝΗ ΕΝ ΤΗ ΔΗΛΩΣΕΙ

Πλάνη εν τη δηλώσει υφίσταται όταν, λόγω της άγνοιας ή της εσφαλμένης γνώσεως της πραγματικότητας από τον δηλούντα, η δήλωση δεν ανταποκρίνεται στο πραγματικό περιεχόμενο της βούλησέως.¹⁸

β. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

Η πλάνη στη δήλωση μπορεί να είναι ουσιώδης ή επουσιώδης.

1. ΟΥΣΙΩΔΗΣ ΠΛΑΝΗ

Σύμφωνα με το άρθρο 141 του Αστικού Κώδικα «Η πλάνη είναι ουσιώδης όταν αναφέρεται σε σημείο όσο σπουδαίο για την άλλη δικαιοπραξία ώστε, αν το πρόσωπο γνώριζε την πραγματική κατάσταση δεν θα επιχειρούσε τη δικαιοπραξία».

Παράδειγμα:

Ο Α ρωτά με επιστολή τον Β αν θέλει να αγοράσει το αυτοκίνητό του στην τιμή των 300000 δρχ., ενώ ήθελε να γράψει 3000000 δρχ. Ο Β δηλώνει ότι δέχεται και καταρτίζεται η σύμβαση πώλησης του αυτοκινήτου στην τιμή των 300000 δρχ.

Στο παράδειγμα αυτό υπάρχει ουσιώδης πλάνη του Α, γιατί αν ο Α ήξερε τι τιμή έγραφε ουδέποτε θα ήθελε να καταρτίσει αυτή τη δικαιοπραξία.

¹⁷ Δημαράς, ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΕΙ σελ 36

2. ΕΠΟΥΣΙΩΔΗΣ ΠΛΑΝΗ

Επουσιώδης είναι η πλάνη που αφορά σε μικρότερης σημασίας θέματα της δικαιοπραξίας.

Παράδειγμα: ο Α ρωτά με επιστολή του τον Β αν θέλει να αγοράσει το αυτοκίνητό του στην τιμή των 2300000 δρχ., ενώ ήθελε να γράψει 2350000 δρχ. ο Β δηλώνει ότι δέχεται και καταρτίζεται η σύμβαση πώλησης του αυτοκινήτου στην τιμή των 2300000 δρχ. Η πλάνη αυτή του Α δεν μπορεί να θεωρηθεί ουσιώδης, γιατί η διαφορά της τιμής πώλησης που πρότεινε ο Α από εκείνη που σκεπτόταν είναι πολύ μικρή.

γ. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

i) ΟΥΣΙΩΔΗΣ ΠΛΑΝΗ

Η δικαιοπραξία που καταρτίστηκε λόγω ουσιώδους πλάνης δεν είναι άκυρη, αλλά ακυρώσιμη.

ii) ΕΠΟΥΣΙΩΔΗΣ ΠΛΑΝΗ

Η επουσιώδης πλάνη δεν οδηγεί σε ακύρωση της δικαιοπραξίας.

4. ΒΟΥΛΗΣΗ ΑΠΑΛΛΑΓΜΕΝΗ ΑΠΟ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΑ

Υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες αν και δεν υπάρχει διάσταση μεταξύ δήλωσης και βούλησης εν τούτοις η δήλωση είναι ελαττωματική γιατί έλαβε χώρα κάτω από συνθήκες παράνομης επιρροής, είτε του αντισυμβαλλομένου, είτε τρίτου προσώπου. Υποχρεώθηκε δηλαδή το πρόσωπο σε δήλωση βουλήσεως, εξαιτίας απάτης ή απειλής.¹⁹

¹⁸ Σπυριδάκης, σελ 577

¹⁹ Παπαγιάννη, σελ 112

A. ΑΠΑΤΗ

ι) Έννοια απάτης

Απάτη είναι η εκ προθέσεως αθέμιτη παραπλάνηση του δικαιοπρακτούντα, η οποία γίνεται, είτε με την παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών, είτε με την απόκρυψη της αλήθειας.²⁰

Παράδειγμα: Ο Α, αφού διαβεβαίωσε ψέματα τον Β ότι το οικοπέδο που του πωλεί πρόκειται πολύ σύντομα να ενταχθεί στο σχέδιο πόλεως, πετυχαίνει την πώληση του οικοπέδου του, αξίας 45000000 δρχ., στον Β αντί 60000000 δρχ. όσο δηλαδή θα ήταν η αξία του αν πράγματι περιλαμβανόταν στο σχέδιο πόλεως.²¹

Συνέπειες απάτης

Η δικαιοπραξία που καταρτίστηκε λόγω απάτης δεν είναι άκυρη, αλλά ακυρώσιμη, δηλαδή παράγει τα έννομά της αποτελέσματα, μπορεί όμως να ακυρωθεί με δικαστική απόφαση (ΑΚ 147).

Ο εξαπατηθείς έχει δικαίωμα, εντός διετίας από της γνώσης της απάτης να επιδιώξει:

- α. Την ακύρωση της δικαιοπραξίας από το δικαστήριο.
- β. Την καταβολή κάθε θετικής και αποθετικής ζημιάς (διαφυγόν κέρδος) που υπέστη πιστεύοντας ότι καταρτίστηκε έγκυρη σύμβαση, μπορεί όμως αποδεχόμενος τη δικαιοπραξία να ζητήσει μόνο αποζημίωση.

B. ΑΠΕΙΛΗ

- Έννοια-ορισμός

Απειλή είναι η παράνομη αντίθετη προς τα χρηστά ήθη εξαγγελία σπουδαίου και άμεσου κακού για την προσωπικότητα και την περιουσία του απειλούμενου ή των στενότερα συνδεόμενων με αυτόν πρόσωπων

²⁰ Παναγόπουλος, σελ 104

²¹ Αγαλοπούλου, σελ 174

που προξενεί φόβο σε γνωστικό άνθρωπο και εξαναγκάζει τον απειλούμενο σε δήλωσή βουλήσεως.²²

Αγαθά που απειλούνται σύμφωνα με το άρθρο 151 του Αστικού Κώδικα πρέπει να είναι η ζωή, η σωματική ακεραιότητα, η ελευθερία, η τιμή, δηλαδή η προσωπικότητα του απειλούμενου ή των προσώπων που συνδέονται στενότερα μαζί του.²³

Παράδειγμα: Ο Α απειλεί τον Β ότι θα τον σκοτώσει αν δεν του χαρίσει το αυτοκίνητό του η δεν του πωλήσει το σπίτι του σε εξαιρετικά χαμηλή τιμή.

- Προϋποθέσεις και συνέπειες ακύρωσης δικαιοπραξίας λόγω απειλής.

Για να ακυρωθεί μια δικαιοπραξία, λόγω απειλής πρέπει να συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις:

α) Η απειλή να ασκήθηκε κατά τρόπο παράνομο και αντίθετο προς τα χρηστά ήθη (ΑΚ 150).

β) Η απειλή να προκαλεί φόβο σε σώφρονα άνθρωπο (ΑΚ 151).

γ) Η απειλή να εκθέτει σε σπουδαίο και άμεσο κίνδυνο τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα, την ελευθερία, την τιμή, την περιουσία αυτού που απειλήθηκε ή των προσώπων που συνδέονται μαζί του στενότερα (ΑΚ 151).

δ) Λόγω άσκησης της απειλής πρέπει να εξαναγκάστηκε εκείνος που απειλήθηκε να προβεί στη δήλωση βούλησης που επιθυμούσε εκείνος που τον απείλησε.

Όταν συντρέχουν οι παραπάνω προϋποθέσεις η δικαιοπραξία που καταρτίστηκε είναι ακυρώσιμη. Εκείνος που απειλήθηκε έχει δικαίωμα

²² Σπυριδάκης, σελ 625

²³ Δημαράς, ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΕΙ, σελ 40

να ζητήσει ακύρωσή της δικαιοπραξίας, εγείροντας αγωγή (ο ίδιος ή οι κληρονόμοι του) κατά του αντισυμβαλλόμενου που τον απείλησε (ΑΚ 154) το δικαστήριο, μετά έρευνα των πραγματικών περιστατικών, εκδίδει τη σχετική δικαστική απόφαση και κηρύσσει άκυρη τη δικαιοπραξία που καταρτίστηκε λόγω απειλής.

5. ΤΗΡΗΣΗ ΤΥΠΟΥ

Α. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΗΡΗΣΗ ΤΥΠΟΥ

Η δήλωση βούλησης πρέπει να περιβληθεί τον τύπο που επιβάλλεται από το νόμο.

Ο Αστικός Κώδικας ακολουθεί την αρχή του άτυπου των δικαιοπραξιών. Για την κατάρτιση δηλαδή μιας έγκυρης δικαιοπραξίας η δήλωση βούλησης τότε μόνο χρειάζεται να περιβληθεί ορισμένο τύπο, όταν ρητά το ορίζει ο νόμος (ΑΚ 158), όπως π.χ. προκειμένου για μεταβίβαση κυριότητας ακινήτου απαιτείται συμβολαιογραφικό έγγραφο (ΑΚ 369, 1033). Σε όλες τις περιπτώσεις, η δικαιοπραξία είναι έγκυρη χωρίς να χρειάζεται να τηρηθεί οποιοσδήποτε τύπος.

Σκοποί της καθιέρωσης του τύπου σε ορισμένα είδη δικαιοπραξιών είναι οι εξής:

Προστασία του συναλλασσομένου από επιπόλαιες αποφάσεις

- Διευκόλυνση της απόδειξης της κατάρτισης μιας δικαιοπραξίας
- Προστασία των τρίτων, γιατί με το να δίνεται δημοσιότητα στη κατάρτιση μιας δικαιοπραξίας πληροφορούνται και οι ενδιαφερόμενοι τρίτοι.

B. ΕΙΔΗ ΤΥΠΟΥ

1α) ΣΥΣΤΑΤΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ

Συστατικός είναι ο τύπος που αποτελεί απαραίτητο στοιχείο για την έγκυρη κατάρτιση μιας δικαιοπραξίας. Στις περιπτώσεις που απαιτείται συστατικός τύπος, η μη τήρησή του επιφέρει ακυρότητα της δικαιοπραξίας, που η σύνταξη συμβολαιογραφικού εγγράφου, που είναι αναγκαία για τη μεταβίβαση της κυριότητας ακινήτου αποτελεί συστατικό τύπο. Κατά συνέπεια, μεταβίβαση ακινήτου χωρίς τη σύνταξη συμβολαιογραφικού εγγράφου, είναι άκυρη.

Είδη συστατικού τύπου είναι το ιδιωτικό έγγραφο, το συμβόλαιο γραφικό έγγραφο και η δήλωση ενώπιον δημόσιας αρχής.

Ειδικότερα:

ii.Ιδιωτικό έγγραφο

Για το κύρος ιδιωτικού εγγράφου είναι απαραίτητη ιδιόχειρη υπογραφή εκείνου που το έχει εκδώσει. Ιδιωτικό έγγραφο προβλέπεται από το νόμο, π.χ. για τη σύνταξη της συστατικής πράξης και του καταστατικού σωματείου (ΑΚ 63), για τη σύνταξη του οργανισμού ιδρύματος (ΑΚ 63), για την κατάρτιση της σύμβασης εγγύησης (ΑΚ 849).

ii.Συμβολαιογραφικό έγγραφο

Πρόκειται για έγγραφο που συντάσσεται από συμβολαιογράφο. Η σύνταξή του προβλέπεται από το νόμο π.χ. για τη μεταβίβαση κυριότητας ακινήτου (ΑΚ 369,1033), για την ιδρυτική πράξη ιδρύματος; Εν ζωή (ΑΚ 109), για κατάρτιση δωρεάς (ΑΚ 498).

iii.Δήλωση ενώπιον δημόσιας αρχής

Σε ορισμένες περιπτώσεις ο νόμος πρόβλεπει να γίνει δήλωση βούλησης ενώπιον ορισμένης δημόσιας αρχής, η οποία συντάσσει σχετικά σε αυτήν ένα έγγραφο, που λέγεται έκθεση, π.χ. η δήλωση των μελλόνυμφων για το επώνυμο των παιδιών τους (ΑΚ 1505, παρ 51), η δήλωση για το επώνυμο του παιδιού που γεννήθηκε χωρίς γάμο των γονέων του και αναγνωρίστηκε από τον πατέρα του (ΑΚ 1506, παρ 53), η δήλωση αποποίησης της κληρονομιάς (ΑΚ 1848, παρ 51).

2α. ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ

Αποδεικτικός είναι ο τύπος που τηρείται για να διευκολύνεται η απόδειξη κατάρτισης μιας δικαιοπραξίας και των όρων της. Ο αποδεικτικός τύπος δεν αποτελεί αναγκαίο στοιχείο της δικαιοπραξίας

Παράδειγμα: Για την έγκυρη κατάρτιση μίσθωσης πράγματος (π.χ. ενοικίαση ενός διαμερίσματος) ο νόμος δεν απαιτεί τήρηση τύπου, συνήθως όμως οι συμβαλλόμενοι συντάσσουν έγγραφο (μισθωτήριο) για να αποδεικνύονται η κατάρτιση και οι όροι της μεταξύ τους σύμβασης.

B. ΤΥΠΟΣ ΠΟΥ ΕΠΙΒΑΛΛΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΝΟΜΟ ΚΑΙ ΤΥΠΟΣ ΠΟΥ ΕΠΙΒΑΛΛΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΒΑΛΛΟΜΕΝΩΝ

Τύπος που επιβάλλεται από το νόμο

Ο τύπος που επιβάλλεται από το νόμο είναι συστατικός. Η μη τήρησή του επιφέρει, κατά κανόνα, ακυρότητα της δικαιοπραξίας (ΑΚ 159, παρ. 1)

ii. Τύπος που επιβάλλεται από συμφωνία των συμβαλλομένων εξαρτάται από τη συμφωνία, αν θα είναι συστατικός ή αποδεικτικός.²⁴

---

²⁴ Αγαλοπούλου, σελ 190-192

6. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ ΚΑΙ ΤΑ ΧΡΗΣΤΑ ΗΘΗ

Τελευταία προσπάθεια για την εγκυρότητα της δικαιοπραξίας είναι η συμφωνία του περιεχομένου της με το νόμο και τα χρηστά ήθη.

A. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ

Το άρθρο 174 του Αστικού Κώδικα ορίζει ότι «Δικαιοπραξία που αντιβαίνει σε απαγορευτική διάταξη του νόμου αν δεν συνάγεται κάτι άλλο, είναι άκυρη», δηλαδή σαν να μην έγινε.

Εδώ, ο νόμος δεν εννοεί τις σαφώς απαγορευτικές αλλά και όλες εκείνες τις διατάξεις των οποίων η εφαρμογή δεν μπορεί να αποκλειστεί από την ιδιωτική βούληση, κανόνες δημόσιας τάξεως. Π.χ. άκυρη είναι η σύμβαση με την οποία απονέμεται η δικαιοπρακτική ικανότητα σε ανήλικο. Ποιες είναι αυτές οι απαγορευτικές διατάξεις είναι ζήτημα που διερευνάται κατά περίπτωση από το δικαστή και δεν μπορεί να προκαθοριστεί. Άκυρη π.χ. είναι η συμφωνία για στοίχημα ή η υπόσχεση προξενητικών γάμου, γιατί οι δικαιοπραξίες αυτές αντίκεινται ευθέως στο νόμο (ΑΚ 844,788).

Άκυρη είναι επίσης η δικαιοπραξία με την οποία επιχειρείται συγκαλυμμένη και όχι ευθεία παράβαση του νόμου, οπότε ο νόμος υφίσταται έμμεση καταστρατήγηση ή καταδολίευση, παραβιάζεται δηλαδή το πνεύμα του νόμου και ο σκοπός που επιδιώκεται από αυτόν. Οι συμβαλλόμενοι π.χ. για να αποφύγουν βαρύτερη φορολογική μεταχείριση συμφωνούν αντί για δωρεά να εμφανίσουν τη δικαιοπραξία σαν πώληση για την οποία καταβάλλεται μικρότερος φόρος.

Άκυρη είναι η δικαιοπραξία με την οποία γίνεται διάθεση αντικειμένου χωρίς να υπάρχει εξουσία διάθεσής του (ΑΚ 175,176). Η εξουσία διάθεσης είναι ιδιότητα (περιεχόμενο) του δικαιώματος, σχέση του προσώπου προς το δικαίωμα, είναι εξουσία που απορρέει από το δικαίωμα. Διαθέτω το δικαίωμα σημαίνει έχω το δικαίωμα. Είναι δυνατόν όμως να έχω το δικαίωμα και όμως να στερούμαι την εξουσία διάθεσης και να μην έχω το δικαίωμα. Π.χ. με το παλιό δίκαιο μπορούσα να πάρω προίκα ένα ακίνητο το οποίο όμως δεν μπορούσα να πουλήσω γιατί χρειαζόταν έγγραφη συναίνεση της συζύγου μου ή αντίστροφα, έχω στα χέρια μου ορισμένο αντικείμενο του Β ως ενέχυρο για την επιστροφή χρημάτων τα οποία του δάνεισα, δεν έχω όμως την κυριότητα επ' αυτού για να προβώ έγκυρα στη διάθεσή του, στην εκποίηση του.

Η απαγόρευση διάθεσης του δικαιώματος τίθεται, είτε από το νόμο είτε από δικαστική απόφαση, είτε, τέλος από την διωκτική βούληση.

Αν η απαγόρευση τίθεται από το νόμο κατά παράβαση αυτής της απαγόρευσης, είναι άκυρη. Αν όμως, η απαγόρευση προέρχεται από την ιδιωτική βούληση με σχετικό όρο που περιλαμβάνεται στη δικαιοπραξία, τότε η διάθεση που έγινε κατά παράβαση αυτού του όρου, δεν είναι άκυρη, αλλά μόνο ευθύνη για αποζημίωση εκείνου που βλάπτεται από αυτή γεννάται. Π.χ. αν ο Α πουλήσει στον Β ένα οικόπεδο με τον όρο (περιλαμβανόμενο στη δικαιοπραξία της πώλησης) ότι δεν θα έχει το δικαίωμα να το μεταβιβάσει περαιτέρω με πώληση και ο Β, παρ' όλα αυτά, μεταβιβάσει το οικόπεδο σε άλλον, η δικαιοπραξία δεν θα είναι άκυρη αλλά μόνο αρχική ευθύνη του Β θεμελιώνεται απέναντι στον Α (ΑΚ 177).

B. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΑ ΧΡΗΣΤΑ ΗΘΗ

Σύμφωνα με ρητή διάταξη του νόμου κάθε δικαιοπραξία που αντιβαίνει στα χρηστά ήθη είναι άκυρη (ΑΚ 178).

Χρηστά ήθη είναι οι αντιλήψεις περί ηθικής ενός μέσου «χρηστής και υγιούς» σκεπτόμενου, έμφρονα κοινωνικού ανθρώπου.

Για να διαπιστωθεί αν μια δικαιοπραξία προσκρούει στα χρηστά ήθη, δηλαδή στις ισχύουσες ηθικές αντιλήψεις του μέσου ηθικής ανθρώπου δεν εξετάζεται μεμονωμένα τα αίτια, που την προκάλεσε, ή οι σκοποί, στους οποίους αποβλέπει εκείνος που κάνει τη δικαιοπραξία, αλλά το σύνολο των ειδικών συνθηκών που τη διέπουν.

Ο προσδιορισμός των δικαιοπραξιών που αντιβαίνουν στα χρηστά ήθη αφήνεται στα δικαστήρια.²⁵ Με βάση τη νομολογία οι δικαιοπραξίες που αντιβαίνουν στα χρηστά ήθη κατατάσσονται ως εξής:

α) Δικαιοπραξίες που επιδιώκουν ανήθικο αποτέλεσμα π.χ. ο Α υπόσχεται να καταβάλει ένα χρηματικό ποσό στον Β για να διαφημίσει τον Γ ή ο Α καταβάλει ένα χρηματικό ποσό στον Β για να πλαστογραφήσει ένα δημόσιο έγγραφο.

β) Δικαιοπραξίες με τις οποίες υπόσχεται ένα πρόσωπο σε άλλο αντάλλαγμα για τήρηση μιας συμπεριφοράς σύμφωνης με το νόμο και τα χρηστά ήθη, π.χ. ο Α υπόσχεται να καταβάλει στον Β ένα χρηματικό ποσό για να μη διαπράξει ένα έγκλημα.

γ) Δικαιοπραξίες με τις οποίες δεσμεύεται υπερβολικά η ελευθερία ενός προσώπου π.χ. ο Α υπόσχεται στον Β ότι θα του καταβάλει ένα χρηματικό ποσό αν δεν ασκήσει το εκλογικό του δικαίωμα ή αν αλλάξει επάγγελμα ή αν αλλάξει θρήσκευμα.

---

²⁵ Πετρόπουλος, σελ 39

δ) Αισχροκερδείς δικαιοπραξίες. Ο νόμος αναφέρεται ειδικά στις αισχροκερδείς δικαιοπραξίες (ΑΚ 179). Αισχροκερδή είναι η δικαιοπραξία με την οποία εκμεταλλευόμενος κάποιος την ανάγκη, την κουφότητα ή την απειρία ενός άλλου, πετυχαίνει να πάρει κάποια παροχή, περιουσιακά ωφελήματα που βρίσκονται σε φανερή δυσαναλογία με την παροχή.

Παράδειγμα: ο Α έχοντας μεγάλη οικονομική ανάγκη, για να αντιμετωπίσει έξοδα επείγουσας χειρουργικής επέμβασης στο εξωτερικό πωλεί το ακίνητό του, αξίας 60000000δρχ. στον Β αντί 20000000 δρχ.

I. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΑΨΗ ΕΓΚΥΡΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ

Από την ανάπτυξη των προϋποθέσεων, που προηγήθηκε, οι οποίες απαιτούνται για τη σύναψη έγκυρων δικαιοπραξιών, προκύπτει ότι η έλλειψη μιας ή περισσοτέρων από αυτές καθιστά άκυρη τη δικαιοπραξία, ή την κάνει ελαττωματική λόγω σφάλματος που εμφιλοχώρησε, οπότε η δικαιοπραξία είναι ακυρώσιμη, μπορεί δηλαδή να προσβληθεί για ακύρωση.

II. ΑΚΥΡΕΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ

1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΑΚΥΡΗΣ

Άκυρη είναι η δικαιοπραξία η οποία δεν επιφέρει τα έννομα αποτελέσματά της γιατί λείπουν βασικές προϋποθέσεις έγκυρης κατάρτισης, λείπουν π.χ. η ικανότητα για δικαιοπραξία, ο νόμιμος τύπος, αντίθεση προς το νόμο και τα χρηστά ήθη, δήλωση βούλησης κ.λ.π. Σύμφωνα με το άρθρο 180 ΑΚ «η άκυρη δικαιοπραξία θεωρείται σαν να μην έγινε». Από αυτό συνάγεται ότι ούτε καν δικαστική απόφαση χρειάζεται για την κήρυξή της ως άκυρης, είναι αυτοδικαίως άκυρη.

Κατ' εξαίρεση απαιτείται από το νόμο δικαστική απόφαση για την κήρυξη άκυρου γάμου (ΑΚ 1376)μ, όπως επίσης και για την κήρυξη άκυρης απόφασης συνέλευσης σωματείου (ΑΚ 101).

2. ΕΙΔΗ ΑΚΥΡΟΤΗΤΑΣ

Η ακυρότητα διακρίνεται σε ολική και μερική, αρχική και επιγενόμενη, σε απόλυτη και σχετική, ανάλογες των οποίων είναι και οι νομικές συνέπειες.

Α. ΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΜΕΡΙΚΗ ΑΚΥΡΟΤΗΤΑ

α) Ολική ακυρότητα υπάρχει όταν ολόκληρη η δικαιοπραξία είναι άκυρη.

Παράδειγμα: Πώληση ακινήτου (οικοπέδου και οικίας) με ιδιωτικό συμφωνητικό βάση του άρθρου 369 του Αστικού Κώδικα σε συνδυασμό με το άρθρο 1033, η πώληση είναι άκυρη διότι απαιτείται συστατικός τύπος, δηλαδή συμβολαιογραφικό έγγραφο.

β) Μερική ακυρότητα υπάρχει όταν η ακυρότητα αφορά σε μέρος μόνο της δικαιοπραξίας. Κατά συνέπεια, το τμήμα της δικαιοπραξίας που δεν θίγεται από την ακυρότητα παραμένει ισχυρό.

Παράδειγμα: ο Α δανείζει στον Β ένα χρηματικό ποσό με ετήσιο τόκο 50%. Δεδομένου ότι αφενός το ανώτατο θεμιτό όριο του τόκου είναι 31% ετησίως και αφετέρου ότι, σύμφωνα με το νόμο (ΑΚ 294), κάθε δικαιοπραξία για τόκο το ανώτατο θεμιτό όριο είναι άκυρη ως προς το επιπλέον, ο όρος σχετικά με τον τόκο του δανείου είναι άκυρος ως προς το πέραν από το επιτρεπόμενο ύψος, δηλαδή για το 19% επιπλέον (η διαφορά μεταξύ 50% και 31%). Στην προκειμένη περίπτωση δεν ανατρέπεται ολόκληρη η δικαιοπραξία, αλλά κατά το μέρος της που συμφωνήθηκε τόκος που υπερβαίνει το ανώτατο θεμιτό όριο. Η

κατάρτιση δηλαδή του δανείου παραμένει έγκυρη, αλλά με υποχρέωση καταβολής τόκου 31% ετησίως.

Επί μερικής ακυρότητας ισχύει ο κανόνας ότι το άκυρο μέρος της δικαιοπραξίας δεν επιδρά επί του εγκύρου μέρους, εκτός από την περίπτωση του άρθρου 181 του Αστικού Κώδικα, κατά το οποίο «η ακυρότης μέρους συνεπιφέρει την ακυρότητα της όλης δικαιοπραξίας, εάν συνάγεται ότι αυτή δεν θα επιχειρείτο άνευ του άκυρου μέρους.»

B. ΑΡΧΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΓΕΝΟΜΕΝΗ ΑΚΥΡΟΤΗΤΑ

α) Αρχική Ακυρότητα είναι η ακυρότητα που υπάρχει από την στιγμή κατάρτισης της δικαιοπραξίας. Δηλαδή, οφείλεται σε ελάττωμα που υπήρχε κατά το χρόνο κατάρτισής της. Π.χ. πώληση ακινήτου από ανίκανο για δικαιοπραξία.

Στις περισσότερες περιπτώσεις ακυρότητας έχουμε ακυρότητα αρχική.

β) Επιγενόμενη Ακυρότητα, αντίθετα καλείται η ακυρότητα που ανακύπτει μετά την κατάρτιση της δικαιοπραξίας. Έτσι, αρχικά καταρτίζεται μια δικαιοπραξία καθ' όλα έγκυρη, αργότερα από λόγους που ανέκυψαν στο μεταξύ, μεταβάλλεται σε άκυρη. Π.χ., όταν διαθέτης μετά τη σύνταξη της έκτακτης διαθήκης, επανέλθει σε ομαλές συνθήκες που του επιτρέπουν τη σύνταξη κοινής διαθήκης και περάσουν έκτοτε τρεις μήνες, η έκτακτη διαθήκη θεωρείται πλέον άκυρη.

Γ. ΑΠΟΛΥΤΗ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΗ ΑΚΥΡΟΤΗΤΑ

α) Απόλυτη Ακυρότητα είναι ακυρότητα την οποία μπορεί να επικαλεστεί οποιοσδήποτε έχει έννομο συμφέρον και όχι μόνο τα πρόσωπα που μετέχουν στη δικαιοπραξία. Τέτοιου είδους ακυρότητα

συνεπάγεται η παράβαση διάταξης που τέθηκε για εξυπηρέτηση γενικότερου συμφέροντος. Απόλυτα άκυρες είναι π.χ. οι δικαιοπραξίες που καταρτίστηκαν κατά παράβαση απαγορευτικής διάταξης νόμου, ~~δικαιοπραξίες αντίθετες στα χρηστά ήθη (ΑΚ 178,179), δικαιοπραξίες~~ που για την κατάρτισή τους δεν τηρήθηκε ο τύπος που απαιτεί ο νόμος (ΑΚ 159).

Παράδειγμα: ο Α πώλησε στον Β ένα ακίνητο καταρτίζοντας ιδιωτικό και όχι συμβολαιογραφικό έγγραφο, όπως επιβάλλεται από το νόμο, προκειμένου για μεταβίβαση ακινήτων. Στην περίπτωση αυτή η δικαιοπραξία πάσχει από απόλυτη ακυρότητα. Εκτός όμως από τον Α, την ακυρότητα μπορεί να την επικαλεστεί και οποιοσδήποτε άλλος έχει έννομο συμφέρον, π.χ. ο δανειστής του Α, γιατί έχει έννομο συμφέρον το ακίνητο να παραμείνει στον περιουσία του Α.

β) Σχετική Ακυρότητα έχουμε στις περιπτώσεις που αυτή θεσπίστηκε για την εξυπηρέτηση ιδιωτικό συμφέροντος και γι' αυτό μπορούν να την επικαλεστούν μόνον ορισμένα πρόσωπα, και μάλιστα εκείνα υπέρ των οποίων έχει θεσπιστεί η δυνατότητα προσβολής της δικαιοπραξίας για ακύρωση (που συνήθως ρητά ορίζονται από το νόμο).

Μέχρι να γίνει επίκληση της ακυρότητας η σχετική άκυρη δικαιοπραξία παράγει κανονικά τα έννομα αποτελέσματά της.

Παραδείγματα: Δωρεές στις οποίες προβαίνουν οι γονείς από την περιουσία του παιδιού τους (ΑΚ 1524), όπως και η διαχείριση από τους γονείς της περιουσίας του παιδιού τους χωρίς την τήρηση των όρων που θέτει ο νόμος (ΑΚ 1526) είναι σχετικά άκυρες. Σε αυτές τις περιπτώσεις, που οι διατάξεις εξυπηρετούν ιδιωτικό συμφέρον, δηλαδή το συμφέρον του παιδιού, την ακυρότητα μπορούν να επικαλεστούν ο πατέρας, η μητέρα, το ίδιο το παιδί και η κληρονόμοι του (ΑΚ 1528).

3. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΚΥΡΟΤΗΤΑΣ

Η άκυρη δικαιοπραξία δεν παράγει τα έννομα αποτελέσματά της. Η συνέπεια αυτή της ακυρότητας επέρχεται αυτοδικαίως, χωρίς δηλαδή, να απαιτείται να κηρυχθεί προηγουμένως από το δικαστήριο άκυρη η δικαιοπραξία. Εξαιρέση από τον κανόνα αυτό έχουμε στις περιπτώσεις της ακυρότητας αποφάσεων της συνελεύσεως σωματείου (ΑΚ 101), όπου όμως πρόκειται για ακύρωση και του γάμου (ΑΚ 1376).

Η ακυρότητα μιας δικαιοπραξίας μπορεί να διαπιστωθεί με δικαστική απόφαση μετά από αναγνωριστική αγωγή του ενδιαφερομένου.

Η ακυρότητα μιας δικαιοπραξίας προτείνεται κατά παντός. Εξαιρέση έχουμε σε ορισμένες περιπτώσεις, κατά ρητή διάταξη του νόμου, προς προστασία των καλόπιστων τρίτων (π.χ. ΑΚ 139,466,1036 επ κ.λ.π.).

Το δικαίωμα επίκλησης της ακυρότητας δεν υπόκειται σε παραγραφή ή αποκλειστική προθεσμία, μπορεί όμως να αποδυναμωθεί. (ΑΚ 281).²⁶

4. ΙΑΣΗ ΤΗΣ ΑΚΥΡΟΤΗΤΑΣ

α. Έννοια

Η ίαση της ακυρότητας σημαίνει ότι η άκυρη δικαιοπραξία ισχυροποιείται μεταγενέστερα και η ισχυροποίησή της ενεργεί αναδρομικά.

β. Ίαση της απόλυτης ακυρότητας

Η ίαση της απόλυτης ακυρότητας δεν είναι δυνατή παρά μόνο στις περιπτώσεις που ρητά προβλέπει ο νόμος, όπως στην περίπτωση δωρεάς

²⁶ Σπυριδάκης, Εγχειρίδιο Αστικού Δικαίου σελ 122-123

κινήτου χωρίς συμβολαιογραφικό έγγραφο ή έλλειψη του συστατικού νόμιμου τύπου θεραπεύεται με την παράδοση του πράγματος κατά το (άρθρο 498 παρ. 2 ΑΚ.²⁷)

~~γ. Ίαση της σχετικής ακυρότητας~~

Η ίαση της σχετικής ακυρότητας είναι δυνατή, αν αυτός που έχει το δικαίωμα να επικαλεστεί τη σχετική ακυρότητα παραιτηθεί από το δικαίωμά του αυτό ή εγκρίνει την άκυρη δικαιοπραξία. Παραίτηση και έγκριση είναι μονομερείς δικαιοπραξίες, που πρέπει να περιβληθούν τον τύπο της δικαιοπραξίας, την ίαση της οποίας σκοπούν.²⁸

5. ΕΠΙΚΥΡΩΣΗ ΑΚΥΡΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ

Δυνατή είναι επίσης η επικύρωση της δικαιοπραξίας, η οποία όμως με βάση το νόμο ισχύει ως νέα κατάρτισή της και δεν έχει αναδρομική ισχύ. Για να ισχύσει, βέβαια, η νέα κατάρτιση της δικαιοπραξίας. Θα πρέπει να ισχύουν όλες οι προϋποθέσεις που απαιτούνται από το νόμο για την έγκυρη κατάρτιση δικαιοπραξίας, όπως δικαιοπρακτική ικανότητα, τύπος κ.λ.π.²⁹

6. ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΑΚΥΡΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΣΕ ΕΓΚΥΡΗ

Η μετατροπή ορίζεται στο άρθρο 182 του Αστικού Κώδικα.

α. Προϋποθέσεις της μετατροπής είναι:

- Η δικαιοπραξία να είναι απόλυτα άκυρη ή ατελής μετά την οριστική της ματαίωση. Γίνεται δεκτό, πως μετατροπή ακυρώσιμης και σχετικά άκυρης δικαιοπραξίας δεν είναι δυνατή.
- Η δικαιοπραξία αυτή να περιέχει τα στοιχεία άλλης δικαιοπραξίας, η οποία πληροί όλες τις προϋποθέσεις ακυρότητας.

²⁷ Δημαράς, ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΕΙ, σελ 132

²⁸ Σπυριδάκης, Εγχειρίδιο, σελ 123

²⁹ Δημαράς, σελ 132

- Να συνάγεται ότι τα μέρη θα ήθελαν τη δεύτερη αυτή δικαιοπραξία αν γνώριζαν την ακυρότητα.

β. Συνέπειες της μετατροπής είναι:

~~Ότι η αρχική άκυρη δικαιοπραξία δεν ισχύει, τη θέση της όμως~~ παίρνει η εμπεριεχόμενη σε αυτή άλλη έγκυρη δικαιοπραξία. Π.χ. άκυρη σύσταση ενέχυρου μπορεί να ισχύει κατά μετατροπή ως έγκυρη συμφωνία δικαιώματος επισχέσεως.³⁰

III. ΑΚΥΡΩΣΙΜΕΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ

1. ΈΝΝΟΙΑ

Ακυρώσιμη είναι η δικαιοπραξία η οποία παράγει όλα τα έννομα αποτελέσματά της ώσπου να ακυρωθεί με δικαστική απόφαση εξαιτίας ορισμένου ελαττώματός της οπότε «εξομοιώνεται με την εξ' αρχής άκυρη» (ΑΚ 184), δηλαδή γίνεται αναδρομικά άκυρη.

2. ΛΟΓΟΙ ΑΚΥΡΩΣΙΑΣ

Λόγοι ακυρωσίας είναι η πλάνη, η απάτη και η απειλή. Ιδιαίτερα ρυθμίζονται στον Αστικό Κώδικα η ακυρωσία του γάμου και της διαθήκης (ΑΚ 137,1782).³¹

3. Η ΑΚΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΚΥΡΩΣΙΜΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ

Η ακύρωση της ακυρώσιμης δικαιοπραξίας επέρχεται με δικαστική απόφαση.

Την αγωγή για ακύρωση μιας ακυρώσιμης δικαιοπραξίας εγείρουν μόνο εκείνος που πλανήθηκε ή εξαπατήθηκε ή απειλήθηκε και οι

³⁰ Σπυριδάκης, Εγχειρίδιο σελ 123-124

³¹ Σπυριδάκης, Εγχειρίδιο, σελ 123-124

κληρονόμοι τους (ΑΚ 154 εδ 2). Η αγωγή στρέφεται κατά του αντισυμβαλλομένου του.³²

4. ΑΠΟΣΒΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΑΚΥΡΩΣΕΩΣ

Α. ΛΟΓΟΙ ΑΠΟΣΒΕΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΑΚΥΡΩΣΗΣ ΕΙΝΑΙ:

α. Η αποσβετική προθεσμία του άρθρου 157 του Αστικού Κώδικα

Όταν περάσουν δύο χρόνια από τη δικαιοπραξία επέρχεται απόσβεση του δικαιώματος για ακύρωση. Αν η πλάνη ή η απάτη ή η απειλή εξακολούθησαν και μετά τη δικαιοπραξία, η διετία αρχίζει από τότε που πέρασε η κατάσταση αυτή. Σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται ακύρωση όταν περάσουν είκοσι χρόνια από τη δικαιοπραξία.

β. Η παραίτηση του δικαιούχου του άρθρου 156 του Αστικού Κώδικα

Η παραίτηση Δικαιούχου επιφέρει απόσβεση του δικαιώματος για ακύρωση. Η παραίτηση, ρητή ή σιωπηρή, δεν είναι ανάγκη να απευθυνθεί σε άλλον.

Β. ΣΥΝΕΠΕΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΒΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ (ΑΚΥΡΩΣΕΩΣ)³³

Η συνέπεια της αποσβέσεως του δικαιώματος ακυρώσεως είναι ότι η ακυρώσιμη δικαιοπραξία είναι πλέον κατά πάντα ισχυρή και απρόσβλητη. Κατά συνέπεια τα έννομα της αποτελέσματα δεν κινδυνεύουν πια να ανατραπούν.

³²Π. Αγαλλοπούλου, σελ 205

5. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΚΥΡΩΣΗΣ

A. ΓΕΝΙΚΑ

Σύμφωνα με το άρθρο 184 του Αστικού κώδικα η ακυρόσιμη δικαιοπραξία μετά την τελεσιδικία της δικαστικής αποφάσεως, που την ακυρώνει, γίνεται άκυρη αναδρομικά. Αυτό σημαίνει ότι η ακυρόσιμη δικαιοπραξία που ακυρώθηκε ρυθμίζεται όπως και η απόλυτα άκυρη δικαιοπραξία. Γίνεται όμως δεκτό, πως σε ορισμένες συμβάσεις (π.χ. εργασίας) η ακύρωση δεν ενεργεί αναδρομικά, αλλά όπως η καταγγελία.

B. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΤΡΙΤΩΝ³⁴

Δεν προβλέπεται γενικά προστασία των καλόπιστων τρίτων για την περίπτωση ακυρώσεως της ακυρόσιμης δικαιοπραξίας. Στο άρθρο 184 ΑΚ αναφέρεται μόνο «επιφυλασσομένων των διατάξεων περί των εξ ακυρωθείσης συμβάσεως απαιτηθέντων υπό τρίτων εμπραγμάτων δικαιωμάτων». Οι διατάξεις αυτές περιέχονται στα άρθρα 1036, 1203, 1204, 1215 ΑΚ.

Γ. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΜΕΡΙΚΗΣ ΑΚΥΡΩΣΕΩΣ³⁵

Αν η ακυρωσία είναι μερική (παρ. 126) η ακύρωση θα είναι μερική. Οι συνέπειες της μερικής ακυρώσεως είναι όμοιες με τις συνέπειες της μερικής ακυρότητας.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΚΥΡΗΣ & ΑΚΥΡΩΣΙΜΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ³⁶

Η άκυρη δικαιοπραξία θεωρείται ότι δεν υπήρξε ποτέ και δεν παράγει κανένα εύνομο αποτέλεσμα.

³⁴ Σπυριδάκης, Εγχειρίδιο, σελ 125 (130β)

³⁵ Σπυριδάκης, Εγχειρίδιο, σελ 125 (130γ)

Η ακυρότητα επέρχεται αυτοδικαίως, χωρίς να χρειάζεται δικαστική απόφαση που να την κηρύσσει.

Η ακυρώσιμη δικαιοπραξία παράγει όλα τα εύνομά της αποτελέσματα μέχρις ότου ακυρωθεί με έκδοση δικαστικής απόφασης. Αν δεν ζητηθεί από το δικαστήριο η ακύρωση μιας ακυρώσιμης δικαιοπραξίας μέσα στην αποσβεστική προθεσμία που ορίζει ο νόμος, η ακυρώσιμη δικαιοπραξία παραμένει καθ' όλα έγκυρη.

---

³⁶ Αγαλλοπούλου, σελ 206

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΑΓΑΛΛΟΠΟΥΛΟΥ Π., Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου (Γενικές Αρχές), Αθήνα 1993
- ΔΗΜΑΡΑ Ν., Εισαγωγή στο Αστικό Δίκαιο, Πάτρα 1998
- ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ Ι., Εισαγωγή στο Δίκαιο και Βασικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Σημειώσεις ΤΕΙ Πατρών, 1993
- ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ Φ., Εισαγωγή στο Δίκαιο, Έκδοση 3^η, Αθήνα 1990
- ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ Χ., Γενικές Αρχές και Στοιχεία Αστικού Δικαίου, Αθήνα 1994
- ΣΠΥΡΙΔΑΚΗΣ Σ. Ι., Γενικές αρχές, 1985,1987
- ΣΠΥΡΙΔΑΚΗΣ, Εγχειρίδιο Αστικού Δικαίου (1. Γενικές Αρχές), 1979

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

ΠΛΑΝΗ

(ακούσια διάσταση δήλωσης και βούλησης)

1. Έννοια της πλάνης

Πλάνη είναι η εσφαλμένη γνώση ή η μη συνειδητή άγνοια της πραγματικότητας, με αποτέλεσμα να υπάρχει διάσταση μεταξύ της πραγματικότητας και της παράστασης που έχει γι' αυτήν ο πλανώμενος.³⁷

Άγνοια σημαίνει έλλειψη γνώσεως της αληθινής κατάστασης των πραγμάτων. Τόσο ο πλανώμενος όσο και αυτός που δεν γνωρίζει κάποιο γεγονός αγνοούν την πραγματικότητα.

Έννοιολογικά, οι δύο όροι δεν είναι ταυτόσημοι. Σε κάθε περίπτωση πλάνης υπάρχει και συγχρόνως και άγνοια: ο πλανώμενος αγνοεί την πραγματικότητα και εκλαμβάνει σαν αληθινή μια άλλη κατάσταση που είναι διαφορετική από την πραγματική. Ο κανόνας αυτός δεν ισχύει και αντίστροφα. Σε περίπτωση άγνοιας δεν πρόκειται πάντα για πλάνη. Για να υπάρξει πλάνη δεν αρκεί ότι η δηλών δεν γνώριζε το πραγματικό νόημα της δηλώσεώς του. Απαιτείται επιπλέον να νόμιζε ότι η δήλωσή του είχε άλλο νόημα διαφορετικό από το πραγματικό.

Είναι δυνατόν ο δηλών να αγνοεί μεν την πραγματική κατάσταση, να προβαίνει όμως σε δήλωση βουλήσεως συνειδητά και εν γνώσει της ελλείπουσας γνώσεως.³⁸

Η έννοια της πλάνης είναι, κατά συνέπεια, στενότερη και εμπεριέχεται στην έννοια της πλάνης.

³⁷ Γεωργιάδης, σελ 419

³⁷ Κλαβανίδου, σελ 6-7

Ως πραγματικότητά εννοούνται τα διάφορα αντικείμενα και οι ιδιότητές τους καθώς και τα διάφορα γεγονότα, σχέσεις και ανθρώπινες πράξεις, ανεξάρτητα από το αν ανάγονται στο παρελθόν, στο παρόν ή στο μέλλον.³⁹

2. Είδη πλάνης

Στο πλαίσιο των δικαιπραξιών η άγνοια ή η εσφαλμένη γνώση της πραγματικότητας, η πλάνη, μπορεί να έχει ως συνέπεια είτε : (α) τον σχηματισμό βουλήσεως, η οποία δεν θα σχηματιζόταν αν το πρόσωπο γνώριζε την πραγματική κατάσταση, είτε (β) τη δήλωση βουλήσεως, η οποία δεν ανταποκρίνεται στο πραγματικό περιεχόμενο της βουλήσεως του δηλούντος.

Η πρώτη μορφή πλάνης αποτελεί την καλούμενη «πλάνη εν τη βουλήσει» ή «πλάνη περί τα παραγωγικά αίτια της βουλήσεως». Στην περίπτωση αυτή δεν υφίσταται διάσταση δήλωσης και βουλήσεως, αφού το πρόσωπο δήλωσε την πραγματική του βούληση. Απλώς η βούληση που δηλώθηκε σχηματίστηκε λόγω της πλάνης ελαττωματικά.

Η δεύτερη μορφή πλάνης αποτελεί την καλούμενη «πλάνη εν τη δηλώσει». Στην περίπτωση αυτή, το πρόσωπο, λόγω της πλάνης, δηλώνει βούληση την οποία πραγματικά δεν έχει, υφίσταται, δηλαδή διάσταση (ακούσια) μεταξύ δηλώσεως και βουλήσεως.⁴⁰

³⁹ Γεωργιάδης, σελ 419

⁴⁰ Σπυριδάκης, σελ 575-576

3. Νομοθετική ρύθμιση της πλάνης

Η πλάνη και με τις δύο μορφές της, στις δικαιοπραξίες αποτελεί κατάσταση αντιτιθέμενη προς την αυτονομία της ιδιωτικής βουλήσεως ως λόγο της ισχύος της δικαιοπραξίας. Το πρόσωπο δεν πρέπει να δεσμεύεται από δικαιοπρακτική ρύθμιση, την οποία δεν ήθελε (πλάνη εν τη δηλώσει) ή την οποία δεν θα ήθελε αν γνώριζε την πραγματική κατάσταση («πλάνη εν τη βουλήσει»). Συνέπεια της διαπιστώσεως αυτής θα έπρεπε να είναι η ακυρότητα της δικαιοπραξίας σε περίπτωση πλάνης (λύση που γινόταν δεκτή στο προϊσχύον δίκαιο και που υπαγορεύεται, κατ' αρχήν, από τα συμφέροντα του πλανηθέντος και την αρχή της αυτονομίας της ιδιωτικής βουλήσεως).

— — — — — Η ακυρότητα όμως της δηλώσεως βουλήσεως (δικαιοπραξίας) του πλανηθέντος θίγει τα συμφέροντα των τρίτων, τους οποίους αφορά η δικαιοπραξία και οι οποίοι έδωκαν πίστη στη γενόμενη δήλωση βουλήσεως. Τα συμφέροντα των τρίτων υπαγορεύουν τη διατήρηση του κύρους της δηλώσεως (της δικαιοπραξίας), τουλάχιστον όταν η προστασία των τρίτων εμφανίζεται δικαιολογημένη.⁴¹

Ο Αστικός μας Κώδικας έδωσε συμβιβαστική λύση στη σύγκριση συμφερόντων. Ειδικότερα:

- Καθιέρωσε ακυρωσία (και όχι ακυρότητα) της δηλώσεως βούλησης σε περίπτωση πλάνης (ΑΚ 140).
- Διέκρινε είδη πλάνης, ορισμένα τα θεώρησε σημαντικά και αναγνώρισε την επίδρασή τους στο κύρος της δικαιοπραξίας, άλλα τα θεώρησε ασήμαντα και χωρίς επίδραση στο κύρος της δικαιοπραξίας (ΑΚ 140, 141, 142).
- Καθιέρωσε λόγους αποκλεισμού της ακυρώσεως (ΑΚ 144), σύντομο χρόνο αποσβέσεως του δικαιώματος ακυρώσεως (ΑΚ 157)

και υποχρέωση του πλανηθέντος να αποζημιώσει τον αντισυναλλαχθέντα σε περίπτωση ακυρώσεως (ΑΚ 145).

4. Άλλες διατάξεις για την πλάνη

Εκτός από τις βασικές διατάξεις του άρθρου 140 του Αστικού Κώδικα, άλλες ρυθμίσεις πλάνης προβλέπονται στο Οικογενειακό Δίκαιο (ΑΚ 1374, επ., ακύρωση γάμου) και στο Κληρονομικό Δίκαιο (ΑΚ 1783,31784,1786,1787, ακύρωση διαθήκης, ΑΚ 2001, ακύρωση κληροδοσίας, ΑΚ 1851,1857, ακυρότητα ή ακυρωσία αποποιήσεως ή αποδοχής κληρονομιάς).

---

⁴¹ Σπυριδάκης, σελ576

I. ΠΛΑΝΗ ΕΝ ΤΗ ΔΗΛΩΣΕΙ

1. Έννοια της πλάνης εν τη δηλώσει

Πλάνη στη δήλωση υπάρχει όταν η άγνοια ή η εσφαλμένη γνώση της πραγματικότητας έχει ως συνέπεια δήλωση βούλησης που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματική βούληση του δηλούντα. Η πλάνη εν τη δηλώσει προκαλεί την ακούσια διάσταση βούλησης και δήλωσης. Όταν δηλαδή η ασυμφωνία βούλησης και δήλωσης δεν γίνεται ενσυνείδητα αλλά είναι ακούσια.

2. Είδη πλάνης εν τη δηλώσει

Η πλάνη εν τη δηλώσει διακρίνεται σε τρεις βασικές κατηγορίες ανάλογα με το αν υπάρχει:

- i) διάσταση μεταξύ δηλώσεως και βουλήσεως της πράξεως⁴²
- ii) διάσταση μεταξύ δηλώσεως και βουλήσεως της δηλώσεως⁴³
- iii) διάσταση μεταξύ δηλώσεως και δικαιοπρακτικής βουλήσεως⁴⁴

A. ΠΛΑΝΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΤΗΣ ΔΗΛΩΣΗΣ

Τέτοια πλάνη υφίσταται, όταν, λόγω της άγνοιας ή εσφαλμένης γνώσης της πραγματικότητας από τον δηλούντα, ο δηλών προβαίνει σε δήλωση ενώ δεν θέλει την πράξη δηλώσεως. Η πλάνη αυτή προκαλεί διάσταση μεταξύ δηλώσεως και βουλήσεως της πράξης.

---

⁴² 1 Σπυριδάκης, σελ 577-578

⁴³ Σπυριδάκης, σελ 578

⁴⁴ Σπυριδάκης, σελ 578-579

Πλάνη ως προς την πράξη της δηλώσεως υπάρχει π.χ. στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- α) Όταν ο δηλών χρησιμοποιεί εσφαλμένα τα δηλωτικά σημεία (π.χ. γραπτός ή προφορικός λόγος, νεύματα κλπ.) ώστε αυτά να μην ανταποκρίνονται στη βούλησή του. Πρόκειται για παραδρομή κατά την γραφή (π.χ. 3000 αντί 300) ή κατά την ομιλία (π.χ. στάρι αντί κριθάρι).
- β) Όταν ο δηλών υπογράφει άλλο έγγραφο αντί άλλου (π.χ. από τα δύο έγγραφα που υπάρχουν στο γραφείο μου υπογράφω το ένα νομίζοντας ότι είναι το έγγραφο της επιστολής που θέλω να υπογράψω, ενώ είναι το έγγραφο αποδοχής προτάσεως για την κατάρτιση συμβάσεως που δεν θέλω να υπογράψω).
- γ) Όταν ο δηλών υπογράφει έγγραφο, χωρίς να το διαβάσει, το οποίο έχει λάθη κατά την αντιγραφή (π.χ. η γραμματέας έγραψε 8000 αντί 800).
- δ) Όταν ο δηλών υπογράφει έγγραφο λευκό ή μη πλήρως συμπληρωμένο (το οποίο αργότερα συμπληρώνεται παρά τις οδηγίες του) κλπ.

Κατά μια γνώμη στην περίπτωση αυτή η δήλωση είναι ανύπαρκτη, κατά άλλη άκυρη. Ορθότερο να γίνει δεκτό, ότι και εδώ έχουν εφαρμογή οι γενικές διατάξεις για την ακυρωσία της δηλώσεως βουλήσεως (δικαιοπραξίας) λόγω πλάνης.

B. ΠΛΑΝΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΒΟΥΛΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΛΩΣΕΩΣ

Τέτοια πλάνη υφίσταται, όταν, λόγω άγνοιας ή εσφαλμένης γνώσης της πραγματικότητας από τον δηλούντα, ο δηλών προβαίνει σε δήλωση χωρίς όμως να έχει τη βούληση ή την επίγνωση ότι η δήλωσή του είναι νομικά δεσμευτική. Η πλάνη αυτή προκαλεί διάσταση μεταξύ δηλώσεως και βουλήσεως της δηλώσεως.

Στην περίπτωση αυτή ο δηλών θέλει την πράξη της δηλώσεως (έχει βούληση της πράξεως, χρησιμοποιεί ορθά τα δηλωτικά σημεία κλπ)

αλλά δεν έχει πρόθεση να κάνει δικαιοπρακτική δήλωση, δεν έχει τη βούληση δηλώσεως. Π.χ. υπογράφω ένα συγκεκριμένο έγγραφο το οποίο νομίζω ότι αποτελεί φιλική επιστολή, ενώ στην πραγματικότητα αποτελεί δήλωση αναγνώρισεως χρέους.

Κατά μια γνώμη, όταν η πλάνη προκαλεί διάσταση δηλώσεως και βουλήσεως της δηλώσεως, η δήλωση (και η δικαιοπραξία) είναι άκυρη, ανύπαρκτη. Κατά μια άλλη γνώμη που υποστηρίζεται ως ορθότερη, και εδώ έχουν εφαρμογή οι γενικές διατάξεις για την ακυρωσία της δηλώσεως βουλήσεως (δικαιοπραξίας) λόγω πλάνης.

Γ. ΠΛΑΝΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΚΤΙΚΗ ΔΗΛΩΣΗ

Τέτοια πλάνη υφίσταται, όταν, λόγω της άγνοιας ή της εσφαλμένης γνώσεως της πραγματικότητας από τον δηλώντα, ο δηλών προβαίνει σε δήλωση δικαιοπρακτικής βουλήσεως ορισμένου περιεχομένου, ενώ δεν θέλει το περιεχόμενο αυτό της δικαιοπρακτικής δηλώσεως. Η πλάνη αυτή προκαλεί διάσταση μεταξύ δηλώσεως και δικαιοπρακτικής βουλήσεως.

Στην περίπτωση αυτή ο δηλών θέλει την πράξη της δηλώσεως, (χρησιμοποιεί ορθά τα δηλωτικά μέσα κλπ), θέλει τη δήλωσή του ως δικαιοπρακτική (έχει τη βούληση ή την επίγνωση ότι η δήλωσή του είναι νομικά δεσμευτική), αλλά η δήλωσή του δεν ανταποκρίνεται προς τη δικαιοπρακτική του βούληση (το περιεχόμενο της δηλώσεως δεν ανταποκρίνεται προς το περιεχόμενο της δικαιοπρακτικής βουλήσεως – γι' αυτό και πλάνη ως προς το περιεχόμενο της δηλώσεως βουλήσεως ονομάζεται η πλάνη αυτή).

Η πλάνη ως προς τη δικαιοπρακτική αποτελεί τη συνηθέστερη στην πράξη περίπτωση πλάνης.

Εδώ πρέπει να παρατηρηθούν τα ακόλουθα: Ποιο είναι το περιεχόμενο της συγκεκριμένης δικαιοπρακτικής δηλώσεως βρίσκεται με την ερμηνεία της διακιοπραξίσης (ΑΚ173, 100). Αν ο δηλών δεν δέχεται το ερμηνευτικό προσδιοριζόμενο περιεχόμενο της δηλώσεώς του, θέμα πλάνης δεν ανακύπτει. Το ίδιο ισχύει και για την περίπτωση της ΑΚ 144, αρ 1. Αν ο δηλών δεν δέχεται το ερμηνευτικά προσδιοριζόμενο περιεχόμενο της δηλώσεώς του, ή δεν συντρέχει η περίπτωση της 144 αρ1, τότε ανακύπτει θέμα προσβολής της δηλώσεως ως ακυρώσιμης λόγω πλάνης.

ΓΑ. ΕΙΔΗ ΠΛΑΝΗΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΚΤΙΚΗ ΔΗΛΩΣΗ

Διακρίνονται τα ακόλουθα είδη πλάνης ως προς τη δικαιοπρακτική δήλωση (ως προς το περιεχόμενο της δηλώσεως βουλήσεως):

1. Πλάνη ως προς το πρόσωπο

Πλάνη ως προς το πρόσωπο με το οποίο γίνεται η δικαιοπραξία.

Πρόκειται για πλάνη ως προς τη φυσική ταυτότητα του προσώπου.

Π.χ. Διευθυντής υποκαταστήματος τράπεζας παίρνει εντολή από το κεντρικό κατάστημα να χορηγήσει δάνειο στον Α. Παπαδόπουλο, ενώ την ίδια στιγμή βρίσκεται στο υποκατάστημα άλλος αιτών με το ίδιο όνομα, στον οποίο χορηγείται το δάνειο.⁴⁵

Αυτή η περίπτωση πλάνης πρέπει να διακριθεί από την πλάνη ως προς τις ιδιότητες του προσώπου ή του πράγματος στην οποία ο δηλών γνωρίζει μεν την ταυτότητα του προσώπου ή του πράγματος αλλά αγνοεί κάποια ιδιότητά του ή του αποδίδει μια ιδιότητα που δεν υφίσταται (π.χ. μια τράπεζα χορηγεί δάνειο πιστεύοντας εσφαλμένως ότι ο δανειολήπτης είναι φερέγγυος).

⁴⁵ Γεωργιάδης, σελ 421

2. Πλάνη ως προς το αντικείμενο της δικαιοπραξίας

Πρόκειται για πλάνη ως προς την ταυτότητα του αντικειμένου (όχι προς τις ιδιότητες). Π.χ. αγοράζω το α μαγνητόφωνο, με την εντύπωση ότι είναι το β που δοκίμασα.⁴⁶

3. Πλάνη ως προς τον υπολογισμό (τιμής ή ποσότητας)

Η πλάνη ως προς τον υπολογισμό, τιμής ή ποσότητας, περιλαμβάνεται μόνο αν ο υπολογισμός περιλήφθηκε στη δήλωση βουλήσεως. Π.χ. προσφορά εργολάβου αναφέρεται ως κόστος το ποσό των 500τμΧ90δρχ=35000 αντί 45000δρχ.

Δεν περιλαμβάνεται όμως σ' αυτήν την περίπτωση η πλάνη ως προς τα πραγματικά περιστατικά που αποτέλεσαν τη βάση του υπολογισμού. Π.χ. ο υπολογισμός της προσφοράς εργολάβου, κατά τον οποίο δε λήφθηκε υπόψη η ανατίμηση ορισμένων υλικών.⁴⁷

Πρέπει να σημειωθεί ότι υποστηρίζεται η γνώμη ότι σε όλες τις περιπτώσεις πλάνης ως προς τον υπολογισμό, πρόκειται για πλάνη ως προς τα παραγωγικά αίτια.

4. Πλάνη ως προς τις έννομες συνέπειες

Πλάνη ως προς τις έννομες συνέπειες έχουμε όταν ο δηλών πλανάται ως προς τις έννομες συνέπειες της δηλώσεως βουλήσεως του άλλου μόνο γι' αυτές που ανήκουν στο περιεχόμενο της δικαιοπραξίας και όχι γι' αυτές που επέρχονται εκ του νόμου, όπως π.χ. η ευθύνη του πωλητή για πραγματικά ελαττώματα.⁴⁸

⁴⁶ Σπυριδάκης, σελ 580

⁴⁷ Γεωργιάδης, σελ 421

⁴⁸ Γεωργιάδης, σελ 421

5. Πλάνη περί το δίκαιο

Η πλάνη περί το δίκαιο είναι συγγενής με την πλάνη ως προς τις έννομες συνέπειες, όπως π.χ. όταν κάποιος συνάπτει σύμβαση μισθώσεως πράγματος νομίζοντας ότι πρόκειται για σύμβαση πώλησης με δόσεις ή η περίπτωση που ο κληρονόμος αγνοεί ότι η παρέλευση τετραμήνου από την επαγωγή συνεπάγεται οριστική αποδοχή της κληρονομιάς. Το αξίωμα άγνοια νόμου δεν συγχωρείται, δεν έχει υιοθετηθεί από τον Αστικό Κώδικα, ενώ η πλάνη ως προς το δίκαιο πρέπει να είναι ουσιώδης για να επιφέρει ακυρωσία της δικαιοπραξίας.⁴⁹

6. Πλάνη ως προς (το λοιπό) περιεχόμενο της δικαιοπραξίας

Εδώ υπάγονται οι λοιπές περιπτώσεις πλάνης, που δεν ανήκουν σε μια από τις παραπάνω αναφερόμενες κατηγορίες (οι οποίες και αυτές αποτελούν πλάνη ως προς το περιεχόμενο της δικαιοπραξίας). Π.χ. η πλάνη ως προς τον τρόπο, τον τόπο και το χρόνο της παροχής.

Η ΠΛΑΝΗ «ΕΝ ΤΗ ΔΗΛΩΣΕΙ» ΣΤΟΝ ΑΣΤΙΚΟ ΚΩΔΙΚΑ

Οι παραπάνω διακρίσεις κατηγοριών πλάνης εν τη δηλώσει γίνονται από την επιστήμη (και αναμφίβολα βοηθούν στην ορθή ερμηνεία και εφαρμογή του νόμου). Ο Αστικός Κώδικας όμως, ως νομοθετικό κείμενο αποφεύγει (ορθά) τις διακρίσεις αυτές και διακρίνει μόνο δύο είδη πλάνης εν τη δηλώσει:

(α) Πλάνη Ουσιώδης

(β) Πλάνη Επουσιώδης

Μόνο η ουσιώδης πλάνη επιδρά στο κύρος της δικαιοπραξίας, ενώ η επουσιώδης πλάνη αφήνει τη δικαιοπραξία άθικτη (ΑΚ140).⁵⁰

⁴⁹ Γεωργιάδης, σελ 421

⁵⁰ Σπυριδάκης, σελ 582

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΠΛΑΝΗΣ ΕΝ ΤΗ ΔΗΛΩΣΕΙ ΣΤΟ ΚΥΡΟΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ

Όπως προκύπτει από τα άρθρα 140, 141 του Αστικού Κώδικα, για να επιδράσει η πλάνη στο κύρος των δηλώσεων βούλησης (δικαιοπραξίας) πρέπει να συντρέχουν οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

A) Η πλάνη να είναι ουσιώδης

B) Να υφίσταται αιτιώδης συνάφεια μεταξύ πλάνης και δηλώσεως της βουλήσεως

Άλλες προϋποθέσεις δεν απαιτούνται.

Ειδικότερα όπως αναφέρει το άρθρο 144 του Αστικού Κώδικα: «η δικαιοπραξία δεν ακυρώνεται λόγω της πλάνης, 1. Αν ο άλλος δέχεται τη δήλωση της βουλήσεως όπως την εννοεί ο πλανώμενος, 2. Αν η ακύρωση αντιβαίνει στην καλή πίστη».

A. ΟΥΣΙΩΔΗΣ ΠΛΑΝΗ

1. Έννοια

Κατά το άρθρο 141 του Αστικού Κώδικα «η πλάνη είναι ουσιώδης όταν αναφέρεται σε σημείο τόσο σπουδαίο για την όλη δικαιοπραξία ώστε αν το πρόσωπο γνώριζε την πραγματική κατάσταση δεν θα επιχειρούσε την δικαιοπραξία».

Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι καθιερώνονται δύο κριτήρια, το αντικειμενικό και το υποκειμενικό, για τη διαπίστωση του ουσιώδους χαρακτήρα της πλάνης.

Με το συνδυασμό του αντικειμενικού και του υποκειμενικού κριτηρίου περιορίζονται (προς όφελος της ασφάλειας των συναλλαγών),

οι περιπτώσεις ακύρωσias λόγω πλάνης και παρέχεται στο δικαστή ευχέρεια ορθής σταθμίσεως των συγκρουόμενων συμφερόντων.⁵¹

1α. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟ

Σύμφωνα με το αντικειμενικό κριτήριο, για να είναι η πλάνη ουσιώδης πρέπει να αναφέρεται σε σημείο που να έχει σπουδαιότητα για την όλη δικαιοπραξία, έτσι ώστε να αποτρέπεται η ακύρωση της δικαιοπραξίας για πλάνη σχετικά με παρεπόμενα επουσιώδη σημεία.⁵²

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω παρατηρούνται τα εξής:

- Η σπουδαιότητα του σημείου δεν κρίνεται μεμονωμένα αλλά σε σχέση με την όλη δικαιοπραξία. Έτσι, π.χ. σημείο της δικαιοπραξίας που μεμονωμένα λαμβανόμενο είναι σημαντικό για την όλη δικαιοπραξία μπορεί να είναι ασήμαντο και το αντίθετο
- Η σπουδαιότητα του σημείου (όρου) κρίνεται με βάση όχι τις υποκειμενικές εκτιμήσεις του δικαιοπρακτούντος, αλλά τις εκτιμήσεις του μέσου κοινωνικού ανθρώπου (του μέσου συναλλασσόμενου) εν όψει της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών.⁵³
- Το αν ένα σημείο της δικαιοπραξίας είναι σπουδαίο κρίνεται με βάση τις εκτιμήσεις του μέσου συναλλασσόμενου στον συγκεκριμένο τομέα συναλλαγής. Αν ο μέσος συναλλασσόμενος δεν θα προέβαινε στην κατάρτιση της δικαιοπραξίας, εφόσον γνώριζε την πραγματικότητα σε σχέση με το κρίσιμο σημείο, τότε αυτό είναι σπουδαίο.⁵⁴
- Γίνεται δεκτό ότι η σπουδαιότητα του σημείου (όρου) της δικαιοπραξίας είναι ζήτημα πραγματικό. Ορθότερο να γίνει δεκτό ότι πρόκειται για νομικό ζήτημα (αόριστη νομική έννοια). Το ακυρωτικό θα ελέγξει αν τα πραγματικά περιστατικά που

⁵¹ Σπυριδάκης, σελ 583

⁵² Γεωργιάδης, σελ 422

⁵³ Σπυριδάκης, σελ 584

ανέλεγκτα κρίθηκαν από το δικαστήριο της ουσίας έχουν υπαχθεί απ' αυτό ορθά στην έννοια του σπουδαίου στοιχείου της δικαιοπραξίας.⁵⁵

1β. ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟ

Το δεύτερο κριτήριο είναι το υποκειμενικό. Αφού πρώτα κριθεί αντικειμενικά ότι ένα συγκεκριμένο σημείο είναι ιδιαίτερης σπουδαιότητας θα πρέπει στη συνέχεια να αποδειχθεί ότι ο συγκεκριμένος συναλλασσόμενος δεν θα κατάρτιζε την δικαιοπραξία αν γνώριζε την πραγματική κατάσταση (ΑΚ 141).

- Σύμφωνα με το άρθρο 141 του Αστικού Κώδικα, πρέπει να αναζητηθεί η υποθετική βούληση που θα είχε ο διαπρακτών αν γνώριζε την πραγματική κατάσταση. Κατά την αναζήτηση της υποθετικής βούλησης είναι αναπόφευκτο ο δικαστής να εκτιμήσει αντικειμενικά τα στοιχεία που θα μπορούσε ο διαπρακτών να έχει υποθετικά υπ' όψιν του, και έτσι το υποκειμενικό κριτήριο δεν είναι απόλυτο.
- Ο πλανηθείς λαμβάνεται όπως ακριβώς έχει, με όλες τις ιδιομορφίες του και από όλα τα στοιχεία της συνειδήσεως και της προσωπικότητας που αφαιρείται μόνο αν η πλάνη για να αντικατασταθεί προς στιγμήν με ένα άλλο υποθετικό στοιχείο, τη γνώση της πραγματικότητας. Εάν και μόνη η μεταβολή αυτή κατά τη στιγμή της ενέργειας δημιουργεί την πεποίθηση ότι η στάση του ή ενέργειά του θα ήταν διαφορετικές, τότε εύλογα μπορεί να

⁵⁴ Γεωργιάδης, σελ 422

⁵⁵ Σπυριδάκης, σελ 585

διαπιστώθει ότι η πραγματική στάση του υπαγορεύτηκε από την πλάνη του.⁵⁶

- Η πρακτική σημασία του υποκειμενικού κριτηρίου (σε συνδυασμό με την 144 αρ 1 ΑΚ) συνίσταται στο να μην μετατρέπεται το δικαίωμα ακυρώσεως από μέσο προστασίας της ιδιωτικής αυτονομίας σε δικαίωμα μεταμέλειας. Δεν αρκεί το γεγονός ότι η ιδιότητα γύρω από την οποία πλανήθηκε ο δηλών ήταν αντικειμενικά σπουδαία, αν αποδειχθεί στη συνέχεια ότι ο συγκεκριμένος συναλλασσόμενος θα επιχειρούσε ούτως ή άλλως τη δικαιοπραξία.⁵⁷

Ενδέχεται λοιπόν σε περιπτώσεις που η πλάνη χαρακτηρίζεται ουσιώδης κατά το αντικειμενικό κριτήριο, να μπορούν να χαρακτηριστούν ως περιπτώσεις επουσιώδους πλάνης κατά την εφαρμογή του υποκειμενικού κριτηρίου – όχι όμως και αντίστροφα: περιπτώσεις επουσιώδους πλάνης κατά το αντικειμενικό κριτήριο δεν μπορεί να χαρακτηρισθούν με βάση το υποκειμενικό κριτήριο ουσιώδεις.⁵⁸

Β. ΑΙΤΙΩΔΗΣ ΣΥΝΑΦΕΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΠΛΑΝΗΣ ΚΑΙ ΔΗΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ

Όπως προκύπτει από τη διατύπωση του υποκειμενικού κριτηρίου στο άρθρο 141 του Αστικού Κώδικα, πρέπει να υφίσταται αιτιώδης συνάφεια μεταξύ πλάνης και δηλώσεως της βουλήσεως – με την έννοια ότι ο δηλών προέβη στη δήλωση της βουλήσεως επειδή αγνοούσε την πραγματική κατάσταση.

⁵⁶ Κλαβανίδου, σελ 32

⁵⁷ Κλαβανίδου, σελ 32

⁵⁸ Σπυριδάκης, σελ 585

Η δεύτερη αυτή προϋπόθεση για την επίδραση της πλάνης στο κύρος της δικαιοπραξίας απορροφάται από το υποκειμενικό κριτήριο για τη διαπίστωση του ουσιώδους χαρακτήρα της πλάνης. [Η φαινομενικά καθαρά – διαφορά είναι ότι στο άρθρο 141 του Αστικού Κώδικα χρησιμοποιείται για την εισαγωγή του υποκειμενικού κριτηρίου υποθετική πρόταση («... αν το πρόσωπο γνώριζε την πραγματική κατάσταση, δεν θα επιχειρούσε τη δικαιοπραξία»), ενώ για την αιτιώδη συνάφεια χρησιμοποιείται αιτιολογική πρόταση («... το πρόσωπο προέβη στη δήλωση βουλήσεως, επειδή δεν γνώριζε την πραγματική κατάσταση»)]

Γ. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΚΟΥΣΙΑΣ ΔΙΑΣΤΑΣΗΣ ΔΗΛΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ (ΠΛΑΝΗΣ ΕΝ ΤΗ ΔΗΛΩΣΕΙ)

A. Γενικά

Τη σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ πλανηθέντος και τρίτου αντισυνναλλαχθέντος λείπει ο Αστικός κώδικας κατά τρόπο επιτυχή: Ο πλανηθείς έχει δικαίωμα (διαπλαστικό) να ζητήσει την ακύρωση δηλώσεως της βουλήσεώς του (δικαιοπραξίας) και υποχρέωση να ανορθώσει τη ζημιά που επέρχεται από την ακύρωση. Παράλληλα, προβλέπει λόγους αποκλεισμού (του δικαιώματος) της ακυρώσεως.⁵⁹

B. Η ακυρωσία της δήλωσης της βουλήσεως (δικαιοπραξίας)

Σύμφωνα με το άρθρο 140 του Αστικού Κώδικα «Αν κάποιος καταρτίζει δικαιοπραξία και η δήλωσή του δε συμφωνεί, από ουσιώδη πλάνη, με την βούλησή του έχει δικαίωμα να ζητήσει την ακύρωση της δικαιοπραξίας». Δηλαδή, η πλάνη εν τη δηλώσει καθιστά τη δήλωση βουλήσεως και τη δικαιοπραξία ακυρώσιμη.

Αντίθετα στο προϊσχύσαν δίκαιο η πλάνη συνεπαγόταν ακυρότητα της δικαιοπραξίας. Στον πλανηθέντα παρέχει η έννομη τάξη διαπλαστικό δικαίωμα να ζητήσει δικαστικά την ακύρωση της δικαιοπραξίας. Εξαρτάται, λοιπόν, από τον πλανηθέντα να σταθμίσει τη δημιουργημένη κατάσταση και να αποφασίσει αυτός αν η δικαιοπραξία του θα ισχύσει ή θα ακυρωθεί.

Γ. Υποχρέωση ανορθώσεως της ζημιάς που προξενήθηκε από την ακύρωση δικαιοπραξίας λόγω πλάνης

Κατά το άρθρο 145 του Αστικού Κώδικα, «Όποιος αξιώνει να ακυρωθεί η δικαιοπραξία επειδή πλανήθηκε έχει υποχρέωση να ανορθώσει τη ζημιά που επέρχεται από την ακύρωση στο μέτρο που δεν υπερβαίνει το διαφέρον από την έγκυρη δικαιοπραξία. Η υποχρέωση για αποζημίωση αποκλείεται, αν αυτός που ζημιώθηκε γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την πλάνη».

Με βάση τη διάταξη αυτή παρατηρούνται τα ακόλουθα σχετικά:

1. Με την ευθύνη του πλανηθέντος
2. Την αποζημίωση του αντισυμβαλλομένου

1. Ευθύνη του πλανηθέντος

Σύμφωνα με το άρθρο 145 του Αστικού Κώδικα, αυτός που αξιώνει και επιτυγχάνει την ακύρωση της δικαιοπραξίας έχει την υποχρέωση να ανορθώσει τη ζημιά που επέρχεται από την ακύρωση.

Η ευθύνη για αποζημίωση απορρέει από τον νόμο και παρέχεται σε αντιστάθμισμα της δυνατότητας που έχει ο πλανηθείς για ακύρωση της κατ' αρχήν έγκυρης δικαιοπραξίας. Γι' αυτό και η αποζημίωση που οφείλεται από τον πλανηθέντα, σε περίπτωση ακυρώσεως της

⁵⁹ Σπυριδάκης, σελ 587

δικαιοπραξίας παρέχεται στον αντισυμβαλλόμενο έστω και αν η πλάνη δεν οφείλεται σε υπαιτιότητα του πλανηθέντος. Πρόκειται για αυτοτελή ευθύνη για αποζημίωση ανεξάρτητα της υπαιτιότητας και κατ' αυτό διαφέρει της ευθύνης από τις διαπραγματεύσεις.

Η πλάνη η οποία γεννιέται από την αξίωση του άρθρου 145 του Αστικού Κώδικα πρέπει να είναι ουσιώδης (ΑΚ 41) και να οδηγεί σε ακύρωση της δικαιοπραξίας. Εάν η δικαιοπραξία είναι εν όλω ή εν μέρει άκυρη για παράβαση νόμου δημοσίας τάξεως, δεν χωρεί η από την αξίωση του άρθρου 145 του Αστικού Κώδικα, γιατί δεν μπορεί να γίνει επίκληση πλάνης περί την ύπαρξη ή την έννοια κανόνα δημοσίας τάξεως, με τη δικαιολογία ότι εκείνος που αξιώνει την αποζημίωση αγνοούσε την ύπαρξη του παραπάνω κανόνα δικαίου.⁶⁰

2. Αποζημίωση του αντισυμβαλλομένου

ι.) Αρνητικό διαφέρον (διαφέρον εμπιστοσύνης)

Η αποζημίωση που καταβάλλεται από τον πλανηθέντα καλύπτει το αρνητικό της συμβάσεως διαφέρον (διαφέρον εμπιστοσύνης), το οποίο συνίσταται στην ανόρθωση της ζημιάς που έχει υποστεί ο ζημιωθείς (αντισυμβαλλόμενος) που πίστεψε ότι καταρτίστηκε έγκυρη δικαιοπραξία.

Η έκδοση της ανόρθωσης ζημιάς και αποζημίωσης καταρτίζεται με βάση: τις δαπάνες για την κατάρτιση της συμβάσεως (αμοιβές δικηγόρου, συμβολαιογράφου κλπ), τις δαπάνες για προπαρασκευή εκπληρώσεως (έξοδα αποστολής και παραλαβής), την ποινική ρήτρα που υποχρεώθηκε να καταβάλει ο αντισυμβαλλόμενος από την αδυναμία του να εκπληρώσει την περαιτέρω συμφωνηθείσα πώληση του πράγματος κλπ.

---

⁶⁰ Τριάντος, σελ 172-173

Αντίθετα δεν μπορεί να ζητήσει τη ζημιά που υπέστη από τη ματαίωση της μεταπώλησεως ή από την απώλεια ευκαιρίας επωφελούς μεταπώλησεως από την αύξηση ή την πτώση των τιμών.

Το άρθρο 145 του Αστικού Κώδικα περιορίζει ρητά την αποζημίωση (διαφέρον εμπιστοσύνης) που οφείλεται ορίζοντας ότι αυτή δεν μπορεί να υπερβαίνει το διαφέρον από την έγκυρη δικαιοπραξία (διαφέρον εκπληρώσεως).

Έτσι στην περίπτωση που το διαφέρον εμπιστοσύνης υπερβαίνει το διαφέρον εκπληρώσεως, η αποζημίωση που θα επιδικαστεί θα ανέλθει (περιορισθεί) μέχρι του ποσού της ζημιάς από την έγκυρη δικαιοπραξία και τούτο γιατί ο αντισυμβαλλόμενος δεν πρέπει να βρεθεί σε ευνοϊκότερη θέση από εκείνη στην οποία θα βρισκόταν εάν δεν είχε προχωρήσει η ακύρωση.⁶¹

ii) Πότε αποκλείεται η καταβολή αποζημιώσεως

Σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 145 του Αστικού Κώδικα, η αποζημίωση αποκλείεται αν αυτός που ζημιώθηκε γνώριζε την πλάνη του δηλούντα. Κατά συνέπεια, εάν ο δέκτης της δηλώσεως γνώριζε την πλάνη του δηλούντος δεν έχει αξίωση για αποζημίωση γιατί δεν υπάρχει ο δικαιολογητικός λόγος του δικαιώματος για αποζημίωση, καθόσον αυτός δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι διαψεύστηκε στην εμπιστοσύνη του.

Το ίδιο πρέπει να ισχύσει και όταν αποδεικνύεται ότι η πλάνη του δηλούντος είναι αποτέλεσμα της συμπεριφοράς του ζημιωθέντος, έστω και αν αυτή είναι ανυπαίτια.

Επίσης, η αποζημίωση αποκλείεται αν αυτός που ζημιώθηκε «όφειλε να γνωρίζει» την πλάνη του δηλούντος. Στην περίπτωση αυτή υποστηρίζεται ότι η πλάνη πρέπει να είναι προφανής για έμφρονα

⁶¹ Τριάντος, σελ 173

συναλλασσόμενο και δη σχετικά προς το είδος της συναλλαγής, ώστε να δικαιολογείται σχετικός έλεγχος.⁶²

Το βάρος αποδείξεως των προϋποθέσεων της παραγράφου 1, του άρθρου 145 του Αστικού Κώδικα για την αποζημίωση φέρει ο ζημιωθείς. Αντίθετα, το βάρος αποδείξεως των προϋποθέσεων εφαρμογής της παραγράφου 2 του άρθρου 145 του Αστικού Κώδικα φέρει ο επιτυχών την ακύρωση της δικαιοπραξίας λόγω πλάνης.⁶³

iii) Δικαιούχος αποζημίωσης

Δικαιούχος της αποζημίωσης είναι κατά κανόνα εκείνος κατά του οποίου έχει εγερθεί η περί ακυρώσεως αγωγή ή οι κληρονόμοι του. Επίσης δικαιούχος μπορεί να είναι εκείνος που έχει υποστεί ζημιά λόγω της εμπιστοσύνης του για την εγκυρότητα της δικαιοπραξίας, εφόσον αποδείξει έννομο συμφέρον (π.χ. ο τρίτος που πίστεψε στην εγκυρότητα προκηρύξεως που ακυρώθηκε λόγω πλάνης).⁶⁴

iv) Υπόχρεος της αποζημίωσης

Την αποζημίωση υποχρεούται να καταβάλει αυτός που ζητά την ακύρωση της δικαιοπραξίας, δηλαδή αυτός που πλανήθηκε ή οι κληρονόμοι του εφόσον πέτυχαν την με δικαστική απόφαση ακύρωση της δικαιοπραξίας.⁶⁵

Δ. ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΚΥΡΩΣΗΣ ΛΟΓΩ ΠΛΑΝΗΣ

1. Γενικά – Προστασία του αντισυμβαλλομένου

Το άρθρο 144 του Αστικού Κώδικα εισάγει δύο λόγους κατά τους οποίους, παρά το γεγονός ότι συντρέχουν όλα τα στοιχεία της ουσιώδους πλάνης, αποκλείεται η ακύρωση της δικαιοπραξίας.

⁶² Τριάντος, σελ 173-174

⁶³ Σπυριδάκης, σελ 589

⁶⁴ Τριάντος, σελ 194

⁶⁵ Τριάντος, σελ 194

Σύμφωνα με αυτό το άρθρο, «Η δικαιοπραξία δεν ακυρώνεται λόγω της πλάνης, 1. αν ο άλλος δέχεται τη δήλωση της βουλήσεως όπως την εννοεί ο πλανώμενος, 2. αν η ακύρωση αντιβαίνει στην καλή πίστη».⁶⁶

Η διάταξη αυτή προστατεύει τον αντισυμβαλλόμενο και όχι τον πλανώμενο που προέβη στη δήλωση βουλήσεως, γιατί η τυχόν ακύρωση της δικαιοπραξίας θίγει τον συναλλασσόμενο ο οποίος επέδειξε τη μεγαλύτερη επιμέλεια.

2. ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΗΛΩΣΗΣ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΤΙΣΥΜΒΑΛΛΟΜΕΝΟ (ΑΚ 144§1)

Σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 144 του Αστικού Κώδικα η δικαιοπραξία δεν ακυρώνεται λόγω πλάνης αν ο άλλος δέχεται τη δήλωση της βούλησης όπως την εννοεί ο πλανώμενος.⁶⁷

Στην περίπτωση αυτή δεν υπάρχει, κατά το αποτέλεσμα, διάσταση δηλώσεως και βουλήσεως και έτσι δεν υπάρχει λόγος ακυρώσεως της δηλώσεως (δικαιοπραξίας), αφού αυτή ουσιαστικά καλύπτεται από την (πραγματική) βούληση του δηλούντος. Π.χ. ο αγοραστής δέχεται την (θελημένη από τον πωλητή) τιμή 2000 αντί της δηλωθείσας 1500. Πρέπει όμως να παρατηρηθεί, ότι η εφαρμογή της εξαιρέσεως αυτής δεν είναι δυνατή όταν η δικαιοπραξία είναι τυπική. Π.χ. πωλείται από πλάνη το ακίνητο Α΄ αντί του ακινήτου Β΄, αφού αντικατάσταση του πωλούμενου ακινήτου δεν είναι δυνατή παρά μόνο με κατάργηση της πρώτης και σύναψη νέας συμβάσεως πώλησεως.⁶⁸

Σε περίπτωση που ο πλανώμενος εγείρει αγωγή για ακύρωση της δηλώσεώς του, ο αντισυμβαλλόμενος, προτείνοντας την ένσταση της

⁶⁶ Τριάντος, σελ 169

⁶⁷ Τριάντος, σελ 169

⁶⁸ Σπυριδάκης, σελ 590

παραγράφου 1 του άρθρου 144 του Αστικού Κώδικα, μπορεί να επιτύχει απόρριψή της, με συνέπεια να ισχύει εξ υπαρχής η δικαιοπραξία, όπως θα ισχυε, εάν ο τελευταίος την αντιλαμβανόταν αμέσως δηλαδή ήδη κατά τον χρόνο καταρτίσεως της δικαιοπραξίας, όπως την εννοούσε ο πλανώμενος.⁶⁹

3. ΑΝΤΙΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΚΑΛΗ ΠΙΣΤΗ

Κατά την παράγραφο 2 του άρθρου 144 του Αστικού Κώδικα, αποκλείεται η ακύρωση της δικαιοπραξίας όταν αυτή αντιβαίνει στην καλή πίστη. Στην περίπτωση αυτή η συναλλακτική καλή πίστη προστατεύει την ασφάλεια των συναλλαγών και τον επιμελή συναλλασσόμενο.⁷⁰

Η αντίθεση στην καλή πίστη υπόκειται στην εκτίμηση του δικαστή. Αυτός εκτιμώντας το είδος και τον βαθμό της πλάνης και αιτιολογώντας τις ενέργειες και σταθμίζοντας τα συμφέροντα των μερών μπορεί να ακυρώσει ή να διατηρήσει τη δικαιοπραξία.

Για την διαπίστωση της αντιθέσεως στην καλή πίστη θα ληφθούν υπόψη η υπαιτιότητα του πλανηθέντος, το μέγεθος της ζημιάς του τρίτου σε σύγκριση με το μέγεθος της ζημιάς του τρίτου σε σύγκριση με το μέγεθος της ζημιάς του πλανηθέντος, η δημιουργηθείσα με τη δικαιοπραξία κατάσταση και οι κίνδυνοι από την ανατροπή της, η φύση της δικαιοπραξίας ως κερδοσκοπικής κλπ.⁷¹

Αντίθεση στην καλή πίστη υπάρχει όταν η πλάνη προήλθε από ασύγγνωστη πλάνη (βαριά αμέλεια) εκείνου που πλανήθηκε, όταν η δικαιοπραξία δεν είναι επιζήμια για τον πλανηθέντα, όταν η δικαιοπραξία έχει ήδη αναπτύξει τα αποτελέσματά της κλπ.

⁶⁹ Τριάντος, σελ 170

⁷⁰ Τριάντος, σελ 170

⁷¹ Σπυριδάκης, σελ 590

Αν ο αντισυμβαλλόμενος γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την πλάνη δεν προστατεύεται από την ΑΚ144 παρ2 (ΑΚ145παρ2).⁷²

- ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ

Εκτός από τις περιπτώσεις που ορίζει ο Αστικός Κώδικας στο άρθρο 144 γίνεται δεκτός ο αποκλεισμός της ακύρωσης λόγω πλάνης και σε άλλες περιπτώσεις ειδικότερα:⁷³

α) Πλάνη και *falsa demonstratio*

Αν ο δηλών προβεί από πλάνη σε εσφαλμένο χαρακτηρισμό 9*falsa demonstratio*, π.χ. «χρησιδάνειο» αντί «μίσθωση», εσφαλμένη περιγραφή αντί κειμένου κλπ), ο αποδέκτης όμως της δηλώσεως αποδώσει στη δήλωση το νόημα που ο δηλών πράγματι ήθελε (π.χ. αντί «χρησιδάνειο», «μίσθωση», αντί πράγμα Α' πράγμα Β'), ισχύει η δήλωση κατά το αληθές νόημά της (όπως την αντιλαμβανόταν ο δηλών). Έτσι, δεν υφίσταται διάταξη, αλλά σύμπτωση δηλώσεως και βουλήσεως και δεν μπορεί να γίνει λόγος για ακύρωση λόγω πλάνης.

β) Πλάνη στη σύμβαση εργασίας

Γίνεται δεκτό ότι η σύμβαση εργασίας μπορεί να ακυρωθεί λόγω πλάνης με αναδρομικά αποτελέσματα (ΑΚ184), μόνο όταν δεν έχει αρχίσει η εκτέλεσή της, αν έχει αρχίσει η εκτέλεση, η ακύρωση ενεργεί *ex nunc* (ισοδυναμεί με καταγγελία δηλαδή)

⁷² Τριάντος, σελ 170

γ) Πλάνη στη σύσταση σωματείου

Γίνεται δεκτό ότι μετά την εγγραφή στο βιβλίο σωματείων η συστατική πράξη δεν μπορεί να ακυρωθεί λόγω πλάνης, ο πλάνηθείς έχει δικαίωμα να αποχωρήσει από το σωματείο (ΑΚ87).

δ) Πλάνη στα ανώνυμα χρεόγραφα

Ο εκδότης ανώνυμου χρεογράφου μπορεί να επικαλεστεί την πλάνη κατά του πρώτου όχι όμως και κατά των άλλων καλόπιστων κοομιστών.

ε) Πλάνη στη σύσταση εταιρείας

Γίνεται δεκτό ότι μετά την έναρξη λειτουργίας της ανώνυμης εταιρείας ή της εταιρείας περιορισμένης ευθύνης αποκλείεται η επίκληση της ακυρωσίας λόγω πλάνης, ενώ στις προσωπικές εταιρείες η ακύρωση ενεργεί ex nunc.

στ) Συρροή πλάνης και απάτης

Αν η πλάνη προκλήθηκε με απάτη εφαρμόζονται και οι ΑΚ147επ έτσι ώστε ο απατηθείς μπορεί να ζητήσει την ακύρωση δικαιοπραξίας είτε λόγω πλάνης είτε λόγω απάτης, στην περίπτωση αυτή είναι αδιάφορο αν η πλάνη είναι ουσιώδης ή επουσιώδης.

Ε. ΕΣΦΑΛΜΕΝΗ ΔΙΑΒΙΒΑΣΗ ΔΗΛΩΣΗΣ

1. Γενικά

Κατά το άρθρο 146 του Αστικού Κώδικα «Αν η δήλωση βούλησης διαβιβάστηκε λανθασμένα, εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις για την πλάνη.

---

⁵⁵ Σπυριδάκης, σελ 590-591

Το άρθρο 146 του Αστικού Κώδικα εξομοιώνει προς την πλάνη και την εσφαλμένη διαβίβαση βούλησης, οπότε στην περίπτωση αυτή εάν η δήλωση βουλήσεως διαβιβάστηκε λανθασμένα, η δικαιοπραξία που καταρτίστηκε με τον τρόπο αυτό είναι ακυρώσιμη κατά τις περί πλάνης διατάξεις, στις οποίες παραπέμπει η παραπάνω διάταξη.⁷⁴ Επομένως, όταν ο δηλών χρησιμοποιεί για τη διαβίβαση της δηλώσεώς του ενδιάμεσο (τρίτο πρόσωπο, το οποίο ονομάζεται άγγελος και το οποίο μεσολαβεί ανάμεσα στο δηλούντα και στον αποδέκτη της δηλώσεως αναπαράγοντας τη δήλωση).⁷⁵

Άγγελος μπορεί να είναι φυσικό πρόσωπο ή οργανισμός που εξυπηρετεί τις τηλεπικοινωνίες, π.χ. ΟΤΕ. Η ρύθμιση είναι εύλογη αφού η εσφαλμένη διαβίβαση μοιάζει με την πλάνη ως προς την πράξη της δήλωσης και δημιουργεί διάσταση μεταξύ της διαβιβασθείσας δηλώσεως και της δηλώσεως που πραγματικά έγινε (και καλύπτεται από τη βούληση του δηλούντος).

Π.χ. ο Α΄ δηλώνει τηλεγραφικά στον Β΄ ότι πωλεί με τιμή 1100 από λάθος όμως του υπαλλήλου του ΟΤΕ στο τηλεγράφημα που περιέρχεται στον Β΄ αναγράφεται η τιμή 1010.

Ειδικότερα η ευθύνη του δηλούντος δικαιολογείται (ΑΚ 145§1) επειδή αυτός ελέγχει και ως ένα σημείο το διαβιβαστικό μέσο.

2. Προϋποθέσεις εφαρμογής της διατάξεως

Προϋποθέσεις εφαρμογής της διατάξεως του άρθρου 146 του Αστικού Κώδικα είναι : α) διαβιβαστικό όργανο, άγγελος, που έχει εκλέξει ο δηλών και β) διαβιβάσει δηλώσεως βουλήσεως που γίνεται λανθασμένα από το διαβιβαστικό όργανο, άγγελος.

⁷⁴ Τριάντιός, σελ 176

Α. Χρησιμοποίηση διαβιβαστικού οργάνου, αγγέλου

Για την εφαρμογή του άρθρου 146 του Αστικού Κώδικα απαιτείται ο

δηλών να χρησιμοποιήσει όργανο επιλεγμένο από αυτόν για τη διαβίβαση της δηλώσεώς του.

Τέτοια ενδιάμεσα όργανα είναι ο άγγελος, προς τον οποίο εξομοιώνεται ακόμη και ο μεσίτης, εφόσον διαβιβάζει απλώς τη δήλωση ενός των μερών ο διερμηνέας, οι τηλεγραφικές ή τηλεφωνικές υπηρεσίες, με την προϋπόθεση ότι η δια τηλεφώνου επικοινωνία δεν γίνεται προσωπικά από τον δηλούντα, αλλά μέσω άλλου προσώπου.

Ο άγγελος μεσολαβεί μεταξύ δηλούντος και τρίτου και αναπαράγει τη δήλωση βουλήσεως του δηλούντος. Ο άγγελος δεν απαιτείται να έχει ικανότητα για δικαιοπραξία.⁷⁶

Αντίθετα το άρθρο 146 του Αστικού Κώδικα δεν έχει εφαρμογή:

α) Όταν η μεταβίβαση της δηλώσεως γίνεται απευθείας χωρίς τη μεσολάβηση αγγέλου.

Π.χ. προφορική δήλωση προς λήπτη, αποστολή επιστολής προς λήπτη κλπ (το ταχυδρομείο δεν αποτελεί άγγελο, αφού δεν αναπαράγει τη δήλωση βουλήσεως).⁷⁷

β) Όταν το ενδιάμεσο πρόσωπο ενεργεί ως αντιπρόσωπος και όχι ως διαβιβαστικό πρόσωπο.⁷⁸

γ) Όταν η δήλωση έγινε από τον δηλούντα σε πρόσωπο εξουσιοδοτημένο από τον λήπτη για την παραλαβή της (=άγγελο του λήπτη)

Π.χ. ο Α΄ αποστέλλει στον Β΄ τον γιο του Γ΄ και τον ρωτά αν δέχεται να πωλήσει την τηλεόρασή του. Ο Β΄ απαντά ότι την πουλάει με τίμημα

⁷⁵ Σπυριδάκης, σελ 592

⁷⁶ Τριάντος, σελ 177

⁷⁷ Σπυριδάκης, σελ 592

⁷⁸ Τριάντος, σελ 177

110.000δρχ, ο Γ΄ ανακοινώνει στον Α΄ ότι ο Β΄ την πουλάει με 100.000δρχ και ο Α΄ δηλώνει προς τον Β΄ ότι αγοράζει την τηλεόραση. Η πώληση καταρτίζεται με τίμημα 110.000δρχ [Ο Α΄ όμως μπορεί να ζητήσει ακύρωση της πωλήσεως λόγω πλάνης ως προς το τίμημα].⁷⁹

δ) Όταν η εσφαλμένη διαβίβαση έγινε με δόλο του ενδιαμέσου προσώπου που χρησιμοποίησε ο δηλών. Στην περίπτωση αυτή η δικαιοπραξία είναι τελείως άκυρη, διότι η διαβιβασθείσα δήλωση βουλήσεως είναι τελείως ξένη προς αυτήν του δηλώσαντος, δηλαδή δεν υπάρχει δήλωση βουλήσεως η οποία αποτελεί μια από τις κυριότερες προϋποθέσεις για την εγκυρότητα κάθε δικαιοπραξίας.⁸⁰

Β. Εσφαλμένη διαβίβαση της δηλώσεως από άγγελο

Για την εφαρμογή του άρθρου 146 του Αστικού Κώδικα απαιτείται ακόμη ο άγγελος να αναπαράγει και διαβιβάσει εσφαλμένα τη δήλωση βουλήσεως του δηλούντος. Π.χ. τιμή 100.000δρχ αντί 110.000δρχ. Είναι αδιάφορο αν ο άγγελος αντιλήφθηκε εσφαλμένα τη δήλωση ή την αντιλήφθηκε ορθά αλλά τη διαβίβασε εσφαλμένα.

Αμφισβητείται αν το άρθρο 146 του Αστικού Κώδικα εφαρμόζεται μόνο αν το σφάλμα της διαβιβάσεως οφείλεται σε τυχαίο περιστατικό ή αμέλεια (ελαφριά ή βαριά) του αγγέλου ή και στην περίπτωση όπου ο άγγελος από δόλο προέβη στην εσφαλμένη διαβίβαση.

α) Κατά μια γνώμη (κρατούσα π.χ. Μπαλής⁸¹, Παπαντωνίου⁸², Καρακατσάνης), αν ο άγγελος από δόλο παραποίησε τη δήλωση, «η διαβιβασθείσα δήλωση είναι εντελώς ξένη προς τον δηλούντα και ουδεμία σχέση υφίσταται μεταξύ της δηλώσεως του δηλούντος και της

⁷⁹ Σπυριδάκης, σελ 593

⁸⁰ Τριάντος, σελ 177

⁸¹ Μπαλής, σελ 115

⁸² Παπαντωνίου, σελ 412

δόλω διαβιβασθείσης, άρα η διαβιβασθείσα αυτή δήλωση (και η δικαιοπραξία) είναι άκυρη και δεν έχει εφαρμογή η ΑΚ146» (Μπαλής).

β) Κατά μια άλλη γνώμη (π.χ. Σημαντήρας⁸³) το άρθρο 146 του Αστικού Κώδικα εφαρμόζεται και όταν η δήλωση διαβιβάστηκε εσφαλμένα από δόλο του αγγέλου. Επιχειρήματα της γνώμης αυτής είναι το γράμμα του άρθρου 146 και η επιείκεια.

II. ΠΛΑΝΗ ΕΝ ΤΗ ΒΟΥΛΗΣΕΙ

1. Έννοια πλάνης εν τη βουλήσει

Πλάνη εν τη βουλήσει είναι η μη συνειδητή άγνοια ή η εσφαλμένη γνώση της πραγματικότητας, ένεκα της οποίας σχηματίζεται βούληση του δικαιοπρακτούντος που δεν θα σχηματιζόταν ή θα σχηματιζόταν διαφορετικά αν ο δικαιοπρακτών γνώριζε την πραγματική κατάσταση⁸⁴, δηλαδή μπορεί η βούληση αυτή να έχει σχηματιστεί ελαττωματικά.

Πρόκειται για περιπτώσεις όπου ο συναλλασσόμενος δικαιοπρακτεί ή έχοντας εσφαλμένη παράσταση της πραγματικότητας ή με υπολογισμούς και προσδοκίες που διαψεύστηκαν.⁸⁵

Συνήθως η πλάνη εν τη βουλήσει ονομάζεται και πλάνη προς τα παραγωγικά αίτια της βούλησης.

2. Η ρύθμιση της πλάνης εν τη βουλήσει στον Αστικό

Κώδικα

Ο Αστικός μας Κώδικας δεν κάνει ρητά διάκριση μεταξύ πλάνης εν τη δηλώσει και πλάνης εν τη βουλήσει, (πράγμα, άλλωστε που

⁸³ Σημαντήρας, σελ 489

⁸⁴ Σπυριδάκης, σελ 595

⁸⁵ Παπαντωνίου, σελ 400

αποτελεί έργο της επιστήμης και όχι του νομοθέτη) και ρυθμίζει γενικά την πλάνη (και τα δύο είδη πλάνης) στα άρθρα 140επ.

Όπως και στην πλάνη εν τη δηλώσει, ο Αστικός μας Κώδικας διακρίνει μεταξύ ουσιώδους πλάνης (που προκαλεί ακυρωσία της δικαιοπραξίας) και επουσιώδους πλάνης (που δεν προκαλεί ακυρωσία της δικαιοπραξίας).

Ουσιώδης μπορεί να είναι η πλάνη εν τη βουλήσει, όταν αναφέρεται σε ιδιότητες του προσώπου ή του πράγματος (ΑΚ 142).

Επουσιώδης είναι η πλάνη εν τη βουλήσει, όταν αναφέρεται στα (λοιπά) παραγωγικά αίτια της βουλήσεως (ΑΚ 143).

Η διάκριση αυτή του Αστικού Κώδικα είναι επιτυχής και υπαγορεύεται από την ανάγκη προστασίας των συναλλαγών.⁸⁶

3. Είδη πλάνης εν τη βουλήσει

Διακρίνονται δύο είδη πλάνης εν τη βουλήσει:

- α) Πλάνη ως προς τις ιδιότητες του προσώπου ή του πράγματος η οποία μόνο μπορεί να είναι ουσιώδης (και να προκαλεί ακυρωσία της δικαιοπραξίας).
- β) Πλάνη ως προς τα (λοιπά) παραγωγικά αίτια της βουλήσεως, η οποία είναι πάντοτε επουσιώδης (και δεν προκαλεί ακυρωσία της δικαιοπραξίας).

Α. Η ΠΛΑΝΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ Ή ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΣ

Αα. Η ρύθμισή της στο άρθρο 142 του Αστικού Κώδικα.

Κατά το άρθρο 142 του Αστικού Κώδικα «η πλάνη που αναφέρεται σε ιδιότητες του προσώπου ή του πράγματος θεωρείται

ουσιώδης, αν και κατά τη συμφωνία των μερών ή με βάση την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη, οι ιδιότητες αυτές είναι τόσο σπουδαίες για την όλη δικαιοπραξία, ώστε, αν το πρόσωπο γνώριζε την πραγματική κατάσταση, δεν θα επιχειρούσε τη δικαιοπραξία».

Π.χ. νομίζω ότι το οικοπέδο α είναι οικοδομήσιμο και το αγοράζω, είναι στην πραγματικότητα δεν θα είναι, θέλω πραγματικά το οικοπέδο α και η δήλωσή μου καλύπτεται από τη βούλησή μου, η βούλησή μου όμως από πλάνη ως προς την ιδιότητα του οικοπέδου ως οικοδομήσιμου είναι ελαττωματική και έτσι βρίσκεται σε διάσταση με την πραγματικότητα.⁸⁷

Αβ. Προϋποθέσεις για την επίδραση της πλάνης ως προς τις ιδιότητες στο κύρος της δικαιοπραξίας.

Όπως προκύπτει από το συνδυασμό των άρθρων 140 και 142 του Αστικού Κώδικα, για να επιδράσει η πλάνη ως προς τις ιδιότητες στο κύρος της δικαιοπραξίας, πρέπει να υπάρχουν οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

- Η πλάνη να είναι ουσιώδης
- Να υφίσταται αιτιώδης συνάφεια μεταξύ πλάνης και σχηματισμού της βουλήσεως του δικαιοπρακτούντος (=κατάρτισης της δικαιοπραξίας)

1. Έννοια της ουσιώδους πλάνης

Κατά το άρθρο 142 του Αστικού Κώδικα, η πλάνη ως προς τις ιδιότητες είναι ουσιώδης, αν κατά τη συμφωνία των μερών ή με βάση την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη, οι ιδιότητες είναι τόσο σπουδαίες

⁸⁶ Σπυριδάκης, σελ 595

⁸⁷ Σπυριδάκης, σελ 597

για όλη τη δικαιοπραξία, ώστε, αν το πρόσωπο γνώριζε την πραγματική κατάσταση, δεν θα επιχειρούσε τη δικαιοπραξία.

Όπως προκύπτει από την παραπάνω διάταξη, ο νομοθέτης της καθιερώνει δύο κριτήρια για τη διαπίστωση του ουσιώδους χαρακτήρα της πλάνης:

- Το αντικειμενικό κριτήριο
- Το υποκειμενικό κριτήριο

α) Αντικειμενικό κριτήριο

Για να είναι ουσιώδης η πλάνη, πρέπει η άγνοια ή εσφαλμένη γνώση της πραγματικότητας να αναφέρεται σε ιδιότητες του προσώπου ή του πράγματος, οι οποίες είναι, κατά τη συμφωνία των μερών ή κατά τη καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη, σπουδαίες για όλη τη δικαιοπραξία. Ειδικότερα παρατηρητέα τα ακόλουθα:

- Η σπουδαιότητα της ιδιότητας δεν κρίνεται μεμονωμένα, αλλά σε σχέση με την όλη δικαιοπραξία
- Η σπουδαιότητα κρίνεται με βάση:
  - Τη συμφωνία των μερών

ii) Την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη.

i) Η συμφωνία των μερών μπορεί να είναι ρητή ή σιωπηρή και να συνάγεται από τις διαπραγματεύσεις.

Όπως είναι φυσικό η συμφωνία των μερών, ως κριτήριο του ουσιώδους της πλάνης χρησιμεύει μόνο σε συμβάσεις κι έτσι αλλοιώνεται ο χαρακτήρας του κριτηρίου ως αντικειμενικού καθώς τα μέρη μπορούν να συμφωνήσουν ως ουσιώδη μια ιδιότητα, η οποία κατά τη καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη δεν είναι ουσιώδης, π.χ.

εκμισθωτής και μισθωτής συμφωνούν ότι το μίσθιο θα έχει θέα προς το πάρκο καθιστώντας έτσι στη συγκεκριμένη περίπτωση ουσιώδη την κατ' αρχήν μη ουσιώδη αυτή ιδιότητα του πράγματος.⁸⁸

Υποστηρίζεται όμως και η γνώμη ότι και στη περίπτωση της συμφωνίας των μερών, η κρίση για τη σπουδαιότητα της ιδιότητας θα ήταν να στηριχθεί «εις την αντικειμενική αντίληψη του έμφορονος ανθρώπου».⁸⁹

ii) Η καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη αποτελούν αμιγώς αντικειμενικά κριτήρια, π.χ. η γνησιότητα βυζαντινής εικόνας αποτελεί ουσιώδη ιδιότητα μόνο όταν η πώληση έγινε σε παλαιοπωλείο γνωστό για την πώληση αυθεντικών εικόνων και όχι όταν η πώληση έγινε σε κατάστημα τουριστικών ειδών.⁹⁰

β) Υποκειμενικό κριτήριο

Η δικαιοπραξία για να είναι ακυρώσιμη πρέπει, εκτός από το αντικειμενικό κριτήριο να συντρέξει και το υποκειμενικό, το οποίο συνίσταται στη σπουδαιότητα που έχει για το δικαιοπρακτούντα η ιδιότητα, που κρίθηκε με το αντικειμενικό κριτήριο σπουδαία, ώστε αυτός, αν γνώριζε την πραγματική κατάσταση δεν θα επιχειρούσε τη δικαιοπραξία.⁹¹

2. Αιτιώδης συνάφεια

Όπως προκύπτει από τη διατύπωση του υποκειμενικού κριτηρίου στο άρθρο 141 του Αστικού Κώδικα, πρέπει να υφίσταται αιτιώδης συνάφεια μεταξύ πλάνης δηλώσεως της βουλήσεως-με την έννοια ότι ο

⁸⁸ Γεωργιάδης, σελ 426

⁸⁹ Σπυριδάκης, σελ 598

⁹⁰ Γεωργιάδης, σελ 426

⁹¹ Τριάντος, σελ 157

δηλών προέβη στη δήλωση της βουλήσεως επειδή αγνοούσε την πραγματική κατάσταση.

Η δεύτερη αυτή προϋπόθεση για την επίδραση της πλάνης στο κύρος της δικαιοπραξίας απορροφάται από το υποκειμενικό κριτήριο για τη διαπίστωση του ουσιώδους χαρακτήρα της πλάνης. [Η φαινομενικά καθαρά διαφορά είναι ότι στο άρθρο 141 του Αστικού Κώδικα χρησιμοποιείται για την εισαγωγή του υποκειμενικού κριτηρίου υποθετική πρόταση («...αν το πρόσωπο γνώριζε την πραγματική κατάσταση δεν θα επιχειρούσε τη δικαιοπραξία»), ενώ για την αιτιώδη συνάφεια χρησιμοποιείται αιτιολογική πρόταση, («... το πρόσωπο προέβη στη δήλωση βουλήσεως επειδή δεν γνώριζε την πραγματική κατάσταση»)]

Αγ. Οι ιδιότητες του προσώπου και του πράγματος

1. Η έννοια των ιδιοτήτων

Ιδιότητες προσώπου ή πράγματος είναι όλα τα νομικά ή πραγματικά γνωρίσματα, οι σχέσεις ή οι καταστάσεις που χρησιμεύουν (συνήθως) για τον προσδιορισμό του συγκεκριμένου προσώπου ή πράγματος. Είναι αδιάφορο αν οι ιδιότητες αυτές είναι διαρκείς ή έχουν παροδικό χαρακτήρα και ακόμη αν αφορούν άμεσα ή μόνο έμμεσα το πρόσωπο ή το πράγμα.⁹²

Ιδιότητες του προσώπου ή του πράγματος μη υπαγόμενης στο άρθρο 142 του Αστικού Κώδικα θεωρούνται ότι αποτελούν απλώς εσφαλμένο χαρακτηρισμό ή περιγραφή του πράγματος, ή ότι αναφέρονται στα παραγωγικά αίτια της βουλήσεως.⁹³

⁹² Σπυριδάκης, σελ 600

⁹³ Τριάντος, σελ 155

Εντούτοις, συνήθως οι ουσιώδεις ιδιότητες του προσώπου ή του πράγματος θα έχουν σπουδαιότητα για την όλη δικαιοπραξία, κατά την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη.⁹⁴

2. Ιδιότητες του προσώπου

Κατά την κρατούσα γνώμη ως πρόσωπο στο άρθρο 142 του Αστικού Κώδικα νοείται το φυσικό ή νομικό πρόσωπο του δηλούντος ή του αντισυναλλασσομένου χωρίς όμως να αποκλείεται στη συγκεκριμένη περίπτωση να υπάγονται στο άρθρο 142 και ιδιότητες τρίτου προσώπου.⁹⁵

Ιδιότητες του προσώπου κατά την έννοια του άρθρου 142 του Αστικού Κώδικα μπορεί π.χ. να είναι η υγεία (π.χ. ο συνάπτων ως μισθωτός σύμβαση εργασίας ανθυγιεινή πάσχει από πνευμονικό νόσημα), η ηλικία (π.χ. ο αντισυμβαλλόμενος είναι ανήλικος, ανίκανος για τη συγκεκριμένη δικαιοπραξία), το επάγγελμα, η μόρφωση, οι γνώσεις, οι ικανότητες (π.χ. στην εργολαβία), το ήθος, η τιμιότητα, η ευσυνειδησία, η εχεμύθεια (π.χ. στη σύμβαση εταιρίας), η περιουσιακή κατάσταση, η φερεγγυότητα (π.χ. στις πιστωτικές δικαιοπραξίες, όχι όμως σε δικαιοπραξίες τοις μετρητοίς), το θρήσκευμα, (π.χ. σύμβαση πρόσληψης γραμματέως αλλόθρησκου σε ορθόδοξη εκκλησία), το ποινικό μητρώο και γενικά το παρελθόν (π.χ. σύμβαση πρόσληψης ταμία, οικιακής βοηθού), ακόμη και η πολιτική τοποθέτηση (π.χ. πρόσληψη στο γραφείο προπαγάνδας ενός κόμματος προσώπου που είναι οπαδός άλλου κόμματος) κ.λ.π.⁹⁶

Ειδικά για το γάμο, σύμφωνα με το άρθρο 1374 του Αστικού Κώδικα μόνο η ταυτότητα.

⁹⁴ Σπυριδάκης, σελ 600-601

⁹⁵ Τριάντος, σελ 155

⁹⁶ Σπυριδάκης, σελ 601

3. Ιδιότητες πράγματος

Ως πράγμα, σύμφωνα με το άρθρο 142 του Αστικού Κώδικα νοείται όχι μόνο το πράγμα κατά το άρθρο 974 («Πράγματα, κατά την έννοια του νόμου, είναι μόνο ενσώματα αντικείμενα. Πράγματα λογίζονται και οι φυσικές δυνάμεις, οι ενέργειες, ιδίως το ηλεκτρικό ρεύμα και η θερμότητα εφόσον υπόκεινται σε εξουσίαση ότι περιορίζονται σε ορισμένο χώρο»), αλλά γενικά κάθε άλλο αντικείμενο ενσώματο ή άυλο, όπως δικαίωμα, απαίτηση, σήμα, πνευματική ιδιοκτησία κ.λ.π.

Ειδικότερα η πλάνη ως προς τις ιδιότητες των πραγμάτων είναι ουσιώδης, εάν αναφέρεται σε ιδιότητες που προσδιορίζουν την ταυτότητα αυτών και όχι απλώς την ποιότητα.⁹⁷

Ιδιότητες του πράγματος κατά την έννοια του άρθρου 142 του Αστικού Κώδικα μπορεί παραδείγματος χάριν να είναι: η μορφή, το χρώμα, η ύλη, η έκταση, το βάρος, ο αριθμός, η σύνθεση, η γνησιότητα, η σύνθεση του εδάφους (π.χ. βραχώδες ή όχι), η παλαιότητα, η νομική κατάσταση κ.λ.π. Ειδικότερα, στα αστικά ακίνητα σημαντική για τη εφαρμογή του άρθρου **ΑΚ** 142 θα είναι τοποθεσία, η ιδιότητά τους ως αρτίων οικοδομήσιμων κ.λ.π. (π.χ. όροι δόμησης), η σύσταση του εδάφους, η δαπάνη για κοινόχρηστα, η νομική τους κατάσταση (π.χ. επιβάρυνση με δουλεία) κ.λ.π., στα αγροτικά ακίνητα η ιδιότητά τους ως καλλιεργήσιμων, ως ποτιστικών ή ξηρικών, η υφιστάμενη αγρομίσθωση κ.λ.π. στις απαιτήσεις η ιδιότητά τους ως τοκοφόρων ή όχι, η ασφάλισή τους με ενέχυρο, υποθήκη ή εγγύηση κ.λ.π.⁹⁸

⁹⁷ Τριάντος, σελ 156

⁹⁸ Σπυριδάκης, σελ 602

Αντιθέτως, η τιμή ή η αξία του πράγματος δεν αποτελεί ιδιότητά του, εκτός αν είναι προσδιοριστική αυτού (π.χ. πωλείται κόσμημα αντί 5000000 δρχ. ως χρυσό).⁹⁹

4. Συνέπειες της πλάνης ως προς τις ιδιότητες

α. Η ακυρωσία της δήλωσης της βουλήσεως (δικαιοπραξίας)

Σύμφωνα με το άρθρο 140 του Αστικού Κώδικα «Αν κάποιος καταρτίζει δικαιοπραξία και η δήωσή του δεν συμφωνεί, από ουσιώδη πλάνη, με τη βούλησή του, έχει δικαίωμα να ζητήσει την ακύρωσή της δικαιοπραξίας». Δηλαδή πλάνη εν τη δηλώσει καθιστά τη δήλωση βουλήσεως και τη δικαιοπραξία ακυρώσιμη.

Αντίθετα, στο προϊσχύον δίκαιο η πλάνη συνεπαγόταν ακυρότητα της δικαιοπραξίας. Στον πλανηθέντα παρέχει η έννομη τάξη διαπλαστικό δικαίωμα να ζητήσει δικαστικά την ακύρωση της δικαιοπραξίας. Εξαρτάται λοιπόν, από τον πλανηθέντα να σταθμίσει τη δημιουργημένη κατάσταση και να αποφασίσει αυτός αν η δικαιοπραξία του θα ισχύσει ή θα ακυρωθεί.

β. Υποχρέωση ανορθώσεως της ζημιάς που προξενήθηκε από την ακύρωση δικαιοπραξίας λόγω πλάνης.

Κατά το άρθρο 145 του Αστικού Κώδικα, «Όποιος αξιώνει να ακυρωθεί η δικαιοπραξία επειδή πλανήθηκε έχει υποχρέωση να ανορθώσει τη ζημιά που επέρχεται από την ακύρωση στο μέτρο που δεν υπερβαίνει το διαφέρον από τη έγκυρη δικαιοπραξία. Η υποχρέωση για αποζημίωση αποκλείεται, αν αυτός που ζημιώθηκε γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την πλάνη». Με βάση τη διάταξη αυτή παρατηρούνται τα ακόλουθα

⁹⁹ Γεωργιάδης, σελ 426

1. Με την ευθύνη του πλανηθέντος
2. Την αποζημίωση του αντισυμβαλλομένου

1. Ευθύνη του πλανηθέντος

Σύμφωνα με το άρθρο 145 του Αστικού Κώδικα, αυτός που αξιώνει και επιτυγχάνει την ακύρωση της δικαιοπραξίας έχει την υποχρέωση να ανορθώσει τη ζημιά που επέρχεται από την ακύρωση.

Η πλάνη η οποία γεννιέται από την αξίωση του άρθρου 145 του Αστικού Κώδικα πρέπει να είναι ουσιώδης (ΑΚ 41) και να οδηγεί σε ακύρωση της δικαιοπραξίας.

Το βάρος αποδείξεως των προϋποθέσεων της παραγράφου 1, του άρθρου 145 του Αστικού Κώδικα για την αποζημίωση φέρει ο ζημιωθείς. Αντίθετα, το βάρος αποδείξεως των προϋποθέσεων εφαρμογής της παραγράφου 2 του άρθρου 145 του Αστικού Κώδικα φέρει ο επιτυχών την ακύρωση της δικαιοπραξίας λόγω πλάνης.

2. Αποζημίωση του αντισυμβαλλομένου

ι. Αρνητικό διαφέρον (διαφέρον εμπιστοσύνης)

Η αποζημίωση που καταβάλλεται από τον πλανηθέντα καλύπτει το αρνητικό της συμβάσεως διαφέρον (διαφέρον εμπιστοσύνης), το οποίο συνίσταται στην ανόρθωση της ζημιάς που έχει υποστεί ο ζημιωθείς (αντισυμβαλλόμενος) που πίστεψε ότι καταρτίστηκε έγκυρη δικαιοπραξία.

Το άρθρο 145 του Αστικού Κώδικα περιορίζει ρητά την αποζημίωση (διαφέρον εμπιστοσύνης) που οφείλεται ορίζοντας ότι αυτή δεν μπορεί να υπερβαίνει το διαφέρον από την έγκυρη δικαιοπραξία (διαφέρον εκπληρώσεως).

Έτσι, στην περίπτωση που το διαφέρον εμπιστοσύνης υπερβαίνει το διαφέρον εκπληρώσεως, η αποζημίωση που θα δικαστεί θα ανέλθει (περιοριστεί) μέχρι του ποσού της ζημιάς από την έγκυρη δικαιοπραξία και τούτο γιατί ο αντισυμβαλλόμενος δεν πρέπει να βρεθεί σε ευνοϊκότερη θέση από εκείνη στην οποία θα βρισκόταν εάν δεν είχε προχωρήσει σε ακύρωση.

ii) Πότε αποκλείεται η καταβολή αποζημιώσεως

Σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 145 του Αστικού Κώδικα, η αποζημίωση αποκλείεται αν αυτός που ζημιώθηκε γνώριζε την πλάνη του δηλούντα.

Επίσης, η αποζημίωση αποκλείεται αν αυτός που ζημιώθηκε «όφειλε να γνωρίζει» την πλάνη του δηλούντος.

iii) Δικαιούχος αποζημίωσης

Δικαιούχος της αποζημίωσης είναι κατά κανόνα εκείνος κατά του οποίου έχει εγερθεί η περί ακυρώσεως αγωγή ή οι κληρονόμοι του. Επίσης δικαιούχος μπορεί να είναι εκείνος που έχει υποστεί ζημιά λόγω της εμπιστοσύνης του για την εγκυρότητα της δικαιοπραξίας, εφόσον αποδείξει έννομο συμφέρον (π.χ. ο τρίτος που πίστεψε στην εγκυρότητα προκηρύξεως που ακυρώθηκε λόγω πλάνης).

iv) Υπόχρεος της αποζημιώσεως

Την αποζημίωση υποχρεούται να καταβάλει αυτός που ζητά την ακύρωση της δικαιοπραξίας, δηλαδή αυτός που πλανήθηκε ή οι κληρονόμοι του εφόσον πέτυχαν την με δικαστική απόφαση ακύρωση της δικαιοπραξίας.

Αν ο αντισυμβαλλόμενος γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την πλάνη δεν προστατεύεται από την ΑΚ144 παρ2 (ΑΚ145παρ2).

Β. Η ΠΛΑΝΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ

Βα. Έννοια των παραγωγικών αιτίων της βούλησεως

Ως παραγωγικά αίτια της βούλησεως εννοούνται όλα τα εσωτερικά και εξωτερικά περιστατικά (γεγονότα, μελλοντικά, του παρόντος ή του παρελθόντος, ανθρώπινες πράξεις, προσδοκίες, κ.λ.π.) στα οποία στηρίχθηκε ο δικαιοπρακτών για να σχηματίσει τη βούλησή του (π.χ. ο Α αγοράζει ακριβό σερβίτσιο με σκοπό να το δωρίσει στη κόρη του για το γάμο της, ο οποίος τελικά ματαιώνεται).¹⁰⁰

Παραγωγικά αίτια της βούλησεως, δηλαδή είναι όλες εκείνες οι εσωτερικές και εξωτερικές συνθήκες, στις οποίες ο δικαιοπρακτών στηρίχθηκε για να σχηματίσει τη βούλησή του, τα ελατήριά του ή τα κίνητρα για τον σχηματισμό της βούλησεως και τη κατάρτιση της δικαιοπραξίας. Τα παραγωγικά αίτια της βούλησεως είναι πολλά και ποικίλα, ενδιαφέρουν δηλαδή αποκλειστικά και μόνο τον ίδιο τον δικαιοπρακτούντα και όχι τον αντισυναλλασσόμενό του, παραμένουν συνήθως ανεκδήλωτα και άγνωστα και γι' αυτό-κατ' αρχήν- δεν μπορεί (ούτε επιτρέπεται) να έχουν κάποια επίδραση στο κύρος της δικαιοπραξίας. Το αντίθετο θα οδηγούσε σε πλήρη διασάλευση της ασφάλειας των συναλλαγών. Ο δικαιοπρακτών είναι λογικό να φέρει μόνο αυτός τον κίνδυνο της όποιας πλάνης του ως προς τις εσωτερικές

¹⁰⁰ Γεωργιάδης, σελ 424

5. Αποκλεισμός της ακύρωσης λόγω πλάνης ως προς τις ιδιότητες

1. Γενικά – Προστασία του αντισυμβαλλομένου

Το άρθρο 144 του Αστικού Κώδικα εισάγει δύο λόγους κατά τους οποίους, παρά το γεγονός ότι συντρέχουν όλα τα στοιχεία της ουσιώδους πλάνης, αποκλείεται η ακύρωση της δικαιοπραξίας.

Σύμφωνα με αυτό το άρθρο, «Η δικαιοπραξία δεν ακυρώνεται λόγω της πλάνης, 1. αν ο άλλος δέχεται τη δήλωση της βουλήσεως όπως την εννοεί ο πλανώμενος, 2. αν η ακύρωση αντιβαίνει στην καλή πίστη».

2. ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΗΛΩΣΗΣ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΤΙΣΥΜΒΑΛΛΟΜΕΝΟ (ΑΚ 144§1)

Σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 144 του Αστικού Κώδικα η δικαιοπραξία δεν ακυρώνεται λόγω πλάνης αν ο άλλος δέχεται τη δήλωση της βούλησης όπως την εννοεί ο πλανώμενος.

Στην περίπτωση αυτή δεν υπάρχει, κατά το αποτέλεσμα, διάσταση δηλώσεως και βουλήσεως και έτσι δεν υπάρχει λόγος ακυρώσεως της δηλώσεως (δικαιοπραξίας), αφού αυτή ουσιαστικά καλύπτεται από την (πραγματική) βούληση του δηλούντος.

3. ΑΝΤΙΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΚΑΛΗ ΠΙΣΤΗ

Κατά την παράγραφο 2 του άρθρου 144 του Αστικού Κώδικα, αποκλείεται η ακύρωση της δικαιοπραξίας όταν αυτή αντιβαίνει στην καλή πίστη. Στην περίπτωση αυτή η συναλλακτική καλή πίστη προστατεύει την ασφάλεια των συναλλαγών και τον επιμελή συναλλασσόμενο.

Η αντίθεση στην καλή πίστη υπόκειται στην εκτίμηση του δικαστή. Αυτός εκτιμώντας το είδος και τον βαθμό της πλάνης και αιτιολογώντας τις ενέργειες και σταθμίζοντας τα συμφέροντα των μερών μπορεί να ακυρώσει ή να διατηρήσει τη δικαιοπραξία.

και εξωτερικές συνθήκες που οδήγησαν στο σχηματισμό της βουλήσεώς του.¹⁰¹

Ββ. Η ρύθμιση του Αστικού Κώδικα

Σύμφωνα με το άρθρο 143 του Αστικού Κώδικα «Εφόσον ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά¹⁰² η πλάνη που αναφέρεται αποκλειστικά στα παραγωγικά αίτια της βουλήσεως δεν είναι ουσιώδης», δεν επιδρά δηλαδή στο κύρος της δικαιοπραξίας.

Εντούτοις, πρέπει να τονισθεί η προσεκτική διατύπωση της ρυθμίσεως:

(α) Η πλάνη του δικαιοπρακτούντος πρέπει να αναφέρεται αποκλειστικά στα παραγωγικά αίτια, που σημαίνει ότι η πλάνη πρέπει, για την εφαρμογή του άρθρου 143 του Αστικού Κώδικα, να παραμείνει πλάνη εν τη βουλήσει.

Π.χ. ο Α αγοράζει ακίνητο νομίζοντας ότι από την περιοχή θα περάσει ο νέος εθνικός δρόμος ή ότι η περιοχή θα ενταχθεί σύντομα στο σχέδιο πόλεως κ.λ.π. και οι προσδοκίες του δεν επαληθεύονται. Πρόκειται για πλάνη αποκλειστικά ως προς τα παραγωγικά αίτια της βουλήσεως. Αν αντίθετα, η πλάνη ως προς τα παραγωγικά αίτια επεκταθεί σε πλάνη εν τη δηλώσει, τότε εφαρμόζεται το άρθρο 140 του Αστικού Κώδικα.

(β) Η πλάνη ως προς τα παραγωγικά αίτια δεν είναι ουσιώδης, «εφόσον ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά».

Περιπτώσεις όπου κατά το νόμο η πλάνη ως προς τα παραγωγικά αίτια είναι ουσιώδης και συνεπάγεται ακυρωσία της δικαιοπραξίας (ή άλλα αποτελέσματα) είναι οι ακόλουθες:

(1) Κατά το άρθρο ΑΚ 142, η πλάνη ως προς τις ιδιότητες του προσώπου ή του πράγματος.

¹⁰¹ Σπυριδάκης, σελ 212

¹⁰² Σπυριδάκης, σελ 604-605

(2) Κατά το άρθρο ΑΚ 147, όταν η πλάνη ως προς τα παραγωγικά αίτια προκλήθηκε με απάτη.

(3) Κατά το άρθρο ΑΚ 872, στην περίπτωση του συμβιβασμού.

(4) Κατά το άρθρο 1784, όταν η πλάνη ως προς τα παραγωγικά αίτια που μνημονεύονται στη διαθήκη, οδήγησε το διαθέτη στη διατύπωση της σχετικής διάταξης τελευταίας βουλήσεως.

(5) Κατά μία γνώμη, τα άρθρα ΑΚ 1785 και ΑΚ 1786 ρυθμίζουν ακυρωσία της διαθήκης λόγω πλάνης ως προς τα παραγωγικά αίτια βουλήσεως του διαθέτη.

(6) Κατά το άρθρο ΑΚ 1851, «η αποδοχή ή η αποποίηση της κληρονομιάς είναι άκυρη, αν έγινε ... από πλάνη ως προς λόγο επαγωγής».

Βγ. Περιπτώσεις όπου τα παραγωγικά αίτια της βουλήσεως επηρεάζουν την ισχύ της δικαιοπραξίας.

Παρά το άρθρο 143 του Αστικού Κώδικα, είναι δυνατή και τα ελαττωματικά παραγωγικά αίτια της βουλήσεως να επιδράσουν στο κύρος της δικαιοπραξίας:

- Όταν τα παραγωγικά αίτια της βουλήσεως αναχθούν σε αίρεση της δικαιοπραξίας.
- Όταν τα παραγωγικά αναχθούν σε όρο για την αναθεώρηση της δικαιοπραξίας.
- Στο πλαίσιο της διδασκαλίας για το δικαιοπρακτικό θεμέλιο.

ι) ΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ ΩΣ ΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ

Ο δικαιοπρακτών δεν εμποδίζεται να αναγάγει τα παραγωγικά αίτια της βουλήσεως τους σε αίρεση της δικαιοπραξίας και έτσι να τα καταστήσει περιεχόμενό της (και όρο του ενεργού της δικαιοπραξίας). Η

αίρεση μπορεί να είναι αναβλητική ή διαλυτική, γνήσια ή καταχρηστική. Έτσι, αν τα παραγωγικά αίτια της βουλήσεως (=οι συνθήκες στις οποίες βασίστηκε ο σχηματισμός της βούλησης του δικαιοπρακτούντος), ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, η δικαιοπρακτική ρύθμιση δεν θα ισχύσει κατά τις διατάξεις του (ΑΚ 201 επ).

Π.χ. ο εργολάβος Α αναλαμβάνει την κατασκευή του έργου έναντι ορισμένης αμοιβής με τον όρο (αίρεση) ότι, αν οι τιμές των υλικών αυξηθούν κατά 10% στο πρώτο τρίμηνο, η εργολαβία διαλύεται.

ii) ΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΑΙΤΙΑ ΩΣ ΟΡΟΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ

Είναι επίσης δυνατό τα παραγωγικά αίτια της βούλησης να αναχθούν σε προϋπόθεση για την αναθεώρηση των όρων της δικαιοπραξίας. Έτσι, αν τα παραγωγικά αίτια ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, η δικαιοπραξία ισχύει με τους αρχικούς τους όρους, ενώ αν τα παραγωγικά αίτια διαψευστούν, οι όροι της δικαιοπραξίας αναθεωρούνται (αυτόματα ή μετά από σχετική συμφωνία των μερών).

Π.χ. ο εργολάβος Α αναλαμβάνει την κατασκευή του έργου έναντι ορισμένης αμοιβής με τον όρο ότι η αμοιβή του θα αναπροσαρμόζεται ανά τρίμηνο, ανάλογα με την αναπροσαρμογή της τιμής των υλικών και της εργασίας.

iii1) ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΚΤΙΚΟΥ ΘΕΜΕΛΙΟΥ

Είναι δυνατόν, όμως η πλάνη που αναφέρεται στην παραγωγική αιτία να φέρει χαρακτήρα ουσιώδους πλάνης. Τούτο συμβαίνει στην περίπτωση που τα παραγωγικά συζητήθηκαν πριν από την κατάρτιση της δικαιοπραξίας (κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων) και αποτέλεσαν, με τη σύμφωνη γνώμη και των δύο μερών βάση ή προϋπόθεση για τη δικαιοπραξία, οπότε πλέον πρόκειται για ουσιώδη πλάνη περί το

περιεχόμενο της δηλώσεως βουλήσεως και μάλιστα σπουδαίο μέρος αυτής, δικαιοπρακτικό θεμέλιο.

Αντικειμενικό δικαιοπρακτικό θεμέλιο είναι το σύνολο των περιστατικών τα οποία κείνται έξω από τη δικαιοπραξία και των οποίων η ύπαρξη αποτελεί λογική προϋπόθεση, ώστε η δικαιοπραξία, ενόψει του τυπικού της σκοπού, ή του σκοπού που επιδιώκεται με αυτήν από τα μέρη, να μπορεί να θεωρηθεί ως περιέχουσα λογική ρύθμιση. Π.χ. νομισματική σταθερότητα.

Υποκειμενικό δικαιοπρακτικό θεμέλιο είναι η παράσταση ή το σύνολο των παραστάσεων που είχαν τα μέρη (ή το ένα μέρος, αλλά με επίγνωση του άλλου μέρους) και που αποτέλεσαν τη βάση των υπολογισμών τους και του σχηματισμού της βούλησης τους. Π.χ. στην αγοραπωλησία μετοχών η αναγραφόμενη στη εφημερίδα αξία της αγοράς.

Το αντικειμενικό δικαιοπρακτικό θεμέλιο ενδιαφέρει στο πλαίσιο της ρυθμίσεως της ανώμαλης εξέλιξης ενοχικής σχέσεως, εξετάζεται κυρίως από το ενοχικό Δίκαιο.

Το υποκειμενικό δικαιοπρακτικό θεμέλιο ενδιαφέρει κυρίως στο πλαίσιο της επιδράσεως των παραγωγικών αιτίων της βουλήσεως στην ισχύ της δικαιοπραξίας, εξετάζεται στο Αστικό Δίκαιο.

Η θεωρία του δικαιοπρακτικού θεμελίου έχει ιδιαίτερη σημασία σε περιόδους μεγάλων αναταραχών.

iii2) ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΚΤΙΚΟ ΘΕΜΕΛΙΟ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ

Τα παραγωγικά αίτια της βουλήσεως αποτελούν δικαιοπρακτικό θεμέλιο όταν:

(α) Και τα δύο μέρη στηρίζουν τη δικαιοπρακτική τους βούληση σε ορισμένα (παρελθόντα, παρόντα ή μέλλοντα) περιστατικά, τη διατήρηση ή επέλευση των οποίων έθεσε σαν (σιωπηρή και αυτονόητη) προϋπόθεση της ισχύος της δικαιοπραξίας, η κατάσταση δε αυτή ήταν γνωστή στον αντισυναλλασσόμενο.

Η αναγωγή των παραγωγικών αιτίων της βουλήσεως σε δικαιοπρακτικό θεμέλιο κρίνεται, ενόψει των συνθηκών της συγκεκριμένη περίπτωσης, με βάση την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη. Κατά τις αρχές της καλής πίστεως και των συναλλακτικών ηθών θα κριθεί στη υπό β' περίπτωση αν τον κίνδυνο της έλλειψης ή εκλείψεως του δικαιοπρακτικού θεμελίου πρέπει να φέρει και ο αντισυναλλασσόμενος (βλ. παρακάτω παραδείγματα 3 και 4).

Αν τα περιστατικά που αποτελούν το δικαιοπρακτικό θεμέλιο υφίστανται ή επέλθουν και διατηρηθούν, η δικαιοπραξία ισχύει. Αν αντίθετα, τα περιστατικά που αποτελούν το δικαιοπρακτικό θεμέλιο δεν υφίστανται ή δεν επέλθουν ή δεν διατηρηθούν, η δικαιοπραξία είναι ελαττωματική. (Στην παραπάνω υπό α περίπτωση, γίνεται λόγος για κοινή πλάνη των μερών).

Παραδείγματα:

(1) Ο Α ενοικιάζει για ένα απόγευμα δωμάτιο με θέα στη οδό «Χ» από όπου, κατά τις εφημερίδες θα περάσει η πομπή της στέψεως του ανώτατου άρχοντα, η στέψη όμως αναβάλλεται ή η πομπή δεν περνάει από την οδό «Χ». πρόκειται για έκλειψη του δικαιοπρακτικού θεμελίου.

(2) Οι Α και Β συνάπτουν σύμβαση πώλησης μετοχών με τιμή μετοχής 101, στηριζόμενοι στην αναγραφόμενη στις εφημερίδες ως τιμή μετοχής 100, ενώ η πραγματική τιμή της μετοχής ήταν 200. Πρόκειται για έλλειψη του δικαιοπρακτικού θεμελίου.

(3) Η οικοδομική εταιρία Α αγοράζει από τον Β ακίνητο, επειδή έχει πληροφορίες ότι αυτό θα ενταχθεί στο σχέδιο πόλεως. Η Α καθιστά γνωστές τις πληροφορίες και προθέσεις της στον Β. το ακίνητο όμως δεν εντάσσεται στο σχέδιο πόλεως. Πρόκειται για έκλειψη του δικαιοπρακτικού θεμελίου. Η καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη υπαγορεύουν τον κίνδυνο διαψεύσεως των προσδοκιών της Α να φέρει και ο Β.

(4) Ο Χ αγοράζει από τον Ψ αυτοκίνητο για να το δωρίσει στον ανιψιό του Ω, ο οποίος, κατά τις πληροφορίες του Χ πήρε το πτυχίο του, τις προθέσεις του αυτές καθιστά ο Χ γνωστές στον Ψ, ο Ω όμως δεν πήρε το πτυχίο του. Πρόκειται για απλή πλάνη ως προς τα παραγωγικά αίτια. Η καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη δεν επιτρέπουν να φέρει τον κίνδυνο της διαψεύσεως της προσδοκίας του Χ' ο αντισυμβαλλόμενος του Ψ, οι προσδοκίες του Χ δεν ανάγονται σε δικαιοπρακτικό θεμέλιο.

iii3) Η ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΕΙΨΕΩΣ Ή ΕΚΚΛΕΙΨΕΩΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΚΤΙΚΟΥ ΘΕΜΕΛΙΟΥ

Ο Αστικός μας Κώδικας δεν περιέχει ρύθμιση της ελλείψεως ή εκλείψεως του δικαιοπρακτικού θεμελίου, παρουσιάζει δηλαδή κενό.

Για την πλήρωση του κενού αυτού θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν με αναλογική εφαρμογή, οι διατάξεις για την ακυρωσία της δικαιοπραξίας λόγω πλάνης (ΑΚ 140 επ), για τις αιρέσεις (ΑΚ 201), ή η διάταξη ΑΚ 388, σε συνδυασμό και με την ΑΚ 288. έτσι το δικαστήριο, σε περίπτωση ελλείψεως ή εκλείψεως του δικαιοπρακτικού θεμελίου μπορεί:

α) Να αποφασίσει αναπροσαρμογή της δικαιπραξίας, ώστε αυτή να ανταποκρίνεται στη διαμορφωθείσα με την έλλειψη ή την έκλειψη του δικαιοπρακτικού θεμελίου κατάσταση.

~~β) Να αποφασίσει ολική ή μερική κατάργηση της δικαιπραξίας (με υποχρέωση αποδόσεως των ληφθέντων κατά ΑΚ 904 επ), όταν η αναπροσαρμογή δεν είναι δυνατή. [Υποστηρίζεται (π.χ. Παπαντωνίου) ότι στην περίπτωση αυτή πρέπει να αναγνωρισθεί στον βλαπτόμενο από την έλλειψη ή έκλειψη του δικαιοπρακτικού θεμελίου δικαίωμα αζημίας, υπαναχώρησης ή καταγγελίας της συμβάσεως].~~

Ορθό θα ήταν, όταν αυτό επιβάλλεται από λόγους επιείκειας να αναγνωρισθεί στο άλλο μέρος δικαίωμα εύλογης αποζημίωσης.

T.E.I. ΠΑΤΡΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2^η Έκδοση 1977
- ΚΛΑΒΑΝΙΔΟΥ, Η πλάνη ως προς τις ιδιότητες του πράγματος στην πώληση, 1991
- ΛΑΔΑΣ, Η ακύρωση της δικαιοπραξίας λόγω αντιθέσεως στα χρηστά ήθη, 1979
- ΜΠΑΛΗΣ, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση 3^η, 1947
- ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ Σ. ΝΙΚ., ΓΕΝΙΚΕΣ Αρχές του Αστικού Δικαίου, Έκδοση 3^η (Αναθεωρημένη), Αθήνα 1983
- ΣΗΜΑΝΤΗΡΑ Κ., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 1980
- ΣΠΥΡΙΔΑΚΗΣ Σ. Ι., Γενικές αρχές, 1985, 1987
- ΣΠΥΡΙΔΑΚΗΣ, Εγχειρίδιο Αστικού Δικαίου (1. Γενικές Αρχές), 1979
- ΤΡΙΑΝΤΟΣ ΝΙΚΟΛ., «ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ» (άρθρα 127-200ΑΚ), Αθήνα 1998

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΑΓΑΛΛΟΠΟΥΛΟΥ Π., Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου (Γενικές Αρχές), Αθήνα 1993
- Αστικός Κώδικας (Μεταγλώττιση στη Δημοτική)
- ΒΑΒΟΥΣΚΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, Εγχειρίδιον Αστικού Δικαίου, 2^η Έκδοση, 1995
- ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2^η Έκδοση 1977
- ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ-ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ, Αστικός Κώδιξ κατ' άρθρον ερμηνεία, 1991
- ΔΗΜΑΡΑ Ν., Εισαγωγή στο Αστικό Δίκαιο, Πάτρα 1998
- ΚΛΑΒΑΝΙΔΟΥ, Η πλάνη ως προς τις ιδιότητες του πράγματος στην πώληση, 1991
- ΛΑΔΑΣ, Η ακύρωση της δικαιοπραξίας λόγω αντιθέσεως στα χρηστά ήθη, 1979
- ΜΑΡΙΑΝΟΥ ΚΑΡΑΣΗ, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, (Δικαιοπραξία), 1996
- ΜΠΑΛΗΣ, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση 3^η, 1947
- ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ, Στοιχεία Αστικού Δικαίου, 1987
- ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ Ι., Εισαγωγή στο Δίκαιο και Βασικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Σημειώσεις ΤΕΙ Πατρών, 1993
- ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ Φ., Εισαγωγή στο Δίκαιο, Έκδοση 3^η, Αθήνα 1990
- ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ Σ. ΝΙΚ., ΓΕΝΙΚΕΣ Αρχές του Αστικού Δικαίου, Έκδοση 3^η (Αναθεωρημένη), Αθήνα 1983
- ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ Χ., Γενικές Αρχές και Στοιχεία Αστικού Δικαίου, Αθήνα 1994
- ΣΗΜΑΝΤΗΡΑ Κ., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 1980
- ΣΠΥΡΙΔΑΚΗΣ Σ. Ι., Γενικές αρχές, 1985, 1987

